

การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนภาคองต้ำ จังหวัดลำปาง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนภาคองต๋ำ จังหวัดลำปาง

โดย
นายปกรณ์ วนชยางค์กุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

CULTURAL LANDSCAPE MANAGEMENT OF KADKONGTA, LAMPANG

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Landscape Architecture (Master of Landscape Architecture Program)

Department of Urban Design and Planning

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2018

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง
โดย	ปกรณ์ วนชยางค์กุล
สาขาวิชา	หลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. สีนินาถ ศุกลรัตน์เมธี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ล. วุฒิพงษ์ ทวีวงศ์)

57060203 : หลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2

คำสำคัญ : แนวทางการบริหารและการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

นาย ปกรณ์ วนขยางค์กุล: การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ต่านกิตติกุล

ในการวิจัยครั้งนี้ ต้องการศึกษถึงแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง ในอดีตเป็น ศูนย์กลางทางการค้าทางน้ำที่สำคัญของภาคเหนือ เป็นท่าจอดเรือขนถ่ายสินค้า ขึ้น-ลง และย่านชุมชนที่มีหลากหลายเชื้อชาติ มีการตั้งถิ่นฐาน โดยจะมี 2 ชาติพันธุ์ใหญ่ที่มีอิทธิพลมาก คือ ชาวยุโรปกับชาวจีน จึงทำให้วัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง ได้แสดงให้เห็นถึง สถาปัตยกรรมแบบผสมผสานของศิลปวัฒนธรรมเก่าแก่ของจังหวัดลำปาง ปัจจุบันชุมชนกาดกองต้าเป็นทั้งแหล่งเศรษฐกิจที่รุ่งเรือง และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง แต่ปัญหาที่แฝงมากับพื้นที่อนุรักษ์เช่นนี้ คือ พื้นที่ใกล้เคียงถูกกระแสนการพัฒนาของเมืองรุกร้าง ภูมิทัศน์วัฒนธรรมทางสถาปัตยกรรม ถูกความเจริญทางเศรษฐกิจ เข้ามาทำลายทัศนียภาพที่สวยงาม

จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่าสิ่งที่เป็นภัยคุกคามต่อพื้นที่ ชุมชนกาดกองต้า ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ คืออาคารตึกแถวที่มีสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ และร่องลงมาคือ ป้ายร้านค้า/ ป้ายโฆษณา ต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่ชัดเจนของชุมชน ทำให้การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่า ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชนกาดกองต้า จากเดิมมีภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีคุณค่าแก่ชุมชนอย่างไร นำไปสู่การวิเคราะห์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ส่งผลมาที่ปัจจุบัน การจัดการของชุมชน ส่งเสริมหรือส่งผลต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนไปในแนวทางใด และต้องการจะนำเสนอแนวทางการวิจัย เพื่อรักษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมของกาดกองต้า ให้มีคุณค่าอยู่คู่กับชุมชน อีกทั้งนำเสนอแนวทางที่ชุมชนมีส่วนร่วม ในการจัดการร่วมกันดูแลสำนึกรักษ์และเกิดความหวงแหน ในศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชุมชน โดยการการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ได้แก่ 1. การดูแลรักษา 2. การรักษาให้คงสภาพ 3. การปรับประโยชน์ใช้สอย 4. การพัฒนาและสร้างสรรค์ใหม่ โดยคำนึงถึงแนวทางการออกแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของกาดกองต้า ให้พื้นที่ของชุมชนนี้เชื่อมโยงกับผู้คน ทั้งกิจกรรมของชุมชน และกิจกรรมของนักท่องเที่ยว อย่างมีความหมาย ทำให้พื้นที่ชุมชนกาดกองต้าจังหวัดลำปาง เป็นชุมชนที่คงความเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืนที่แท้จริง

57060203 : Major (Master of Landscape Architecture Program)

Keyword : ADMINISTRATION AND MANAGEMENT OF CULTURAL LANDSCAPE

MR. PAKORN VANACHAYANGKUL : CULTURAL LANDSCAPE MANAGEMENT OF KADKONGTA, LAMPANG THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR CHAISIT DANKITIKUL, Ph.D.

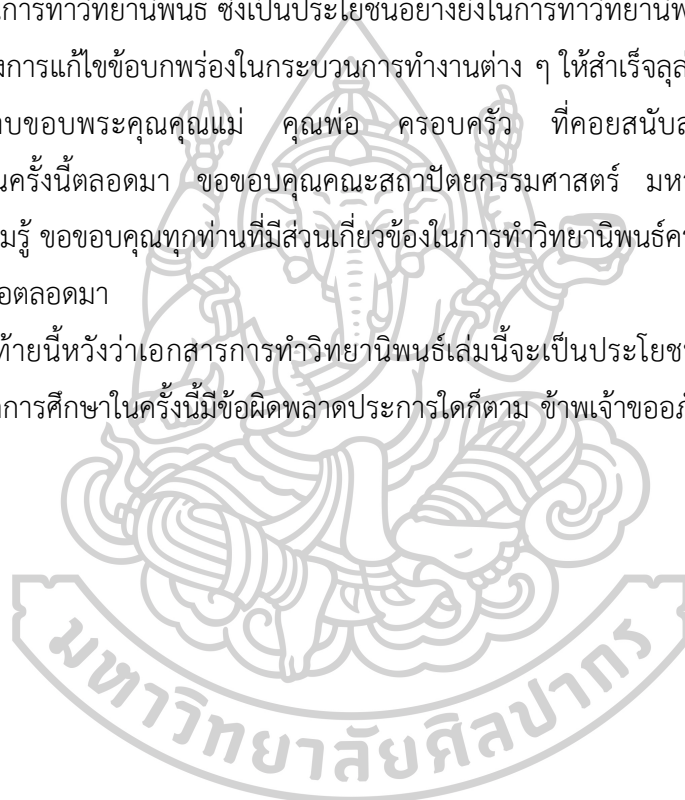
This research was aimed to study the guidelines for managing the Kadkongta's community cultural landscape in Lampang, which in the past was a major commercial center of the northern region, a port for trading goods as well as being the community of people from various nationalities including European and Chinese that very influenced in the area and demonstrated through the ancient arts architecture and culture of Lampang. Nowadays, Kadkongta are economic source and tourist attraction of Lampang, but the problems lie with this conservation areas are development trend of the city have invaded nearby areas effect to some of beautiful architectural and cultural landscape have destroyed from economic prosperity. Based on our data collected from sample group of Kadkongta, it found that tenement buildings with modern architecture and followed by shop signs / advertising signs are threat of Kadkongta community's landscape, culture and physical characteristics. Physically change of community are the reason that need study history of Kadkongta cultural landscape from the past to the present. Therefore, we have an intention to propose the research guidelines to maintain and manage the cultural landscape of Kadkongta. The management of cultural landscape includes 1. Maintenance 2. Maintaining the condition 3. Functional adjustment 4. New development and creation. By consider the cultural landscape design approach of Kadkongta to connect the people with the place in both of community activities and tourist's activities to make Kadkongta, Lampang as a place that maintains identity of community and real cultural landscape sustainability.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาในหัวข้อ “การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง” ประสบความสำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์ความช่วยเหลือและคำปรึกษาจาก รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ตำนกิตติกุล และคณะกรรมการการตรวจสอบการทำวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มล.วุฒิพงษ์ ทวีวงศ์ อาจารย์ ดร. สินีนาถ ศุภรัตน์เมธี รวมทั้งอาจารย์ในภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์ทุกท่าน สำหรับความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาเรื่องวิธีการทำงานและระยะเวลาในการทำงาน รวมทั้งคอยติดตามผลงานการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการแก้ไขข้อบกพร่องในกระบวนการทำงานต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณคุณแม่ คุณพ่อ ครอบครัว ที่คอยสนับสนุนและกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ตลอดมา ขอขอบคุณคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่เป็นสถานที่ให้ความรู้ ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ที่ไม่ได้กล่าวถึง สำหรับความช่วยเหลือตลอดมา

สุดท้ายนี้หวังว่าเอกสารการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หากการศึกษาในครั้งนี้มีข้อผิดพลาดประการใดก็ตาม ข้าพเจ้าขออภัยมา ณ ที่นี้

ปกรณ์ วนขยางค์กุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
1.3 คำถามงานวิจัย.....	2
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	2
1.5 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา.....	2
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา.....	3
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม	5
2.2 แนวคิดและทฤษฎีจินตภาพของเมือง	9
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์.....	11
2.5 หลักสำคัญของการอนุรักษ์เมือง.....	16
2.6 แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชน	21
2.7 ลักษณะของเมืองและย่านประวัติศาสตร์.....	22
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	25

บทที่ 3 บริบทพื้นที่ชุมชน และวัฒนธรรม ชุมชนกาดกองต้า	34
3.1. จังหวัดลำปาง.....	34
3.1.1. ขอบเขตที่ตั้งจังหวัดลำปาง	34
3.1.2. ประวัติความเป็นมาของจังหวัดลำปาง	34
3.1.3. สภาพภูมิประเทศ	35
3.1.4. สภาพภูมิอากาศ	36
3.1.5. เขตการปกครอง	36
3.1.6. ทรัพยากรทางธรรมชาติ.....	36
3.2. กาดกองต้าและวิวัฒนาการตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน	37
3.2.1. ขอบเขตของที่ตั้ง.....	43
3.2.2. การใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	45
3.2.3. เขตการปกครอง	46
3.2.4. สภาพภูมิศาสตร์พื้นที่.....	47
3.2.5. ข้อมูลประชากร	48
3.2.6. วัฒนธรรมและประเพณี.....	49
3.3. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนแถวที่สำคัญ.....	51
3.3.1. เรือนปั้นหยา.....	54
3.3.2. เรือนมะนิลา	59
3.3.3. เรือนขนมปังขิง.....	61
3.3.4. ตึกฝรั่ง	64
3.4. ถนนคนเดินกาดกองต้า (Kard Kong Ta Walking Street)	66
บทที่ 4 การออกแบบการวิจัยและวิธีดำเนินการวิจัย	71
4.1. กรอบการวิจัย	71
4.2. กระบวนการวิจัย.....	73

4.3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	75
4.3.1. การกำหนดประชากร.....	75
4.3.2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง	75
4.4. การเก็บรวบรวมข้อมูลบริบท.....	75
4.5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	76
4.5.1. แบบสอบถาม	76
4.5.2. การสัมภาษณ์	77
4.6. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	77
4.7. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	78
4.8. การวิเคราะห์ข้อมูล	79
บทที่ 5 ผลการศึกษา.....	82
5.1. องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมและลักษณะทางด้านกายภาพที่สำคัญ.....	82
5.1.1. ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่	82
5.1.2. ข้อมูลด้านองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมและลักษณะทางกายภาพพื้นที่	90
5.2. ความสำคัญของปัญหาองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม	92
5.2.1. ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่.....	93
5.2.2. ข้อมูลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำ ผู้รู้ และปราชญ์ชาวบ้าน	95
5.3. แนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม	98
5.3.1. ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่.....	99
5.3.2. ข้อมูลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำ ผู้รู้ และปราชญ์ชาวบ้าน	100
บทที่ 6 สรุปสาระสำคัญและข้อเสนอแนะ	105
6.1 สรุปสาระสำคัญ	105
6.2 ข้อเสนอแนะ	109
รายการอ้างอิง	115

ภาคผนวก.....	120
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม วิทยานิพนธ์ การศึกษาองค์ประกอบภูมิทัศน์และวัฒนธรรม.....	121
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น	127
ประวัติผู้เขียน.....	132

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ประชากร ตำบลหัวเวียง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง	48
ตารางที่ 2 ประชากร ตำบลสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง	49
ตารางที่ 3 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่จำแนกตามเพศ.....	82
ตารางที่ 4 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่จำแนกตามอาชีพ.....	83
ตารางที่ 5 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่จำแนกตามอายุ	84
ตารางที่ 6 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่จำแนกตามการศึกษา.....	85
ตารางที่ 7 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ ด้านความเกี่ยวข้องกับชุมชนกาดกองต้า	86
ตารางที่ 8 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน กาดกองต้า	87
ตารางที่ 9 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	88
ตารางที่ 10 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามภูมิลำเนาเดิมก่อนย้ายเข้า มาชุมชนกาดกองต้า	89
ตารางที่ 11 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่สื่อถึง พื้นที่ ชุมชนกาดกองต้า ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ	90
ตารางที่ 12 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามอันดับความสำคัญ สิ่งที่เป็น เอกลักษณ์ที่สื่อถึงพื้นที่ชุมชนกาดกองต้า ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ....	91
ตารางที่ 13 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามสิ่งที่เป็นภัยคุกคามต่อพื้นที่ ชุมชนกาดกองต้า ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ	93
ตารางที่ 14 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามอันดับภัยคุกคามที่คาดว่าจะ ส่งผลร้ายแรงที่สุดต่อพื้นที่ชุมชนกาดกองต้า ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ	94

ตารางที่ 15 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของนักท่องเที่ยงและ
ประชาชนในพื้นที่ต่อแนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม 99

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปภาพที่ 1 แผนผังแสดงตำแหน่งที่ตั้งพื้นที่กรณีศึกษา	4
รูปภาพที่ 2 องค์ประกอบพื้นฐาน 5 ประการของทฤษฎีจินตภาพของเมืองโดย เควิน ลินช์	10
รูปภาพที่ 3 แผนผังแสดงจินตภาพของเมือง Boston (The Boston Image of the City) โดย Kevin Lynch.....	13
รูปภาพที่ 4 การออกแบบสถาปัตยกรรมยั่งยืน (Sustainable Architecture)	14
รูปภาพที่ 5 ภาพโครงการ Siam green sky (Sustainable Landscape Design: Functional Requirements)	16
รูปภาพที่ 6 แสดงเขตพื้นเมืองเก่าในอดีต	35
รูปภาพที่ 7 ภาพถ่ายทางอากาศ แม่น้ำวังไหลผ่านตัวเมืองลำปาง พ.ศ. 2516	38
รูปภาพที่ 8 การล่องซุงแม่น้ำวังในสมัยอดีต	39
รูปภาพที่ 9 น้ำท่วมใหญ่และซุงเคลื่อนท้องน้ำแม่วัง พ.ศ.2463	39
รูปภาพที่ 10 สถานีรถไฟนครลำปาง พ.ศ.2489 ถ่ายโดยนายเสาร์แก้ว ไชยยา ชาว อ.เกาะคา.....	41
รูปภาพที่ 11 สถานีรถไฟนครลำปาง พ.ศ.2489 ถ่ายโดยนายเสาร์แก้ว ไชยยา ชาว อ.เกาะคา.....	41
รูปภาพที่ 12 รถไฟขบวนแรกมาถึงลำปาง เมื่อ 1 เมษายน 2459.....	42
รูปภาพที่ 13 ภาพสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นแม่น้ำวังที่ถ่ายจากสะพานรัชฎาภิเศก ดังนั้นฝั่งซ้ายมือก็น่าจะเป็นบริเวณกาดกองต้า และขวามือก็คือวัดเกาะวาลุการาม	42
รูปภาพที่ 14 แสดงอาณาเขตพื้นที่ชุมชนกาดกองต้า	43
รูปภาพที่ 15 สถานที่สำคัญโดยรอบพื้นที่ในระยะ 500 ม. – 1 กม. – 1.5 กม.....	44
รูปภาพที่ 16 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน ชุมชนกาดกองต้า	45
รูปภาพที่ 17 ภาพถ่ายทางอากาศ แสดงพื้นที่ชุมชนกาดกองต้าเหนือ	46
รูปภาพที่ 18 ภาพถ่ายทางอากาศ แสดงพื้นที่ชุมชนกาดกองต้าใต้.....	47

รูปภาพที่ 19 รูปด้านแสดงสภาพภูมิศาสตร์ บริเวณถนนทิพย์วรรณจากถนนตลาดเก่า (ด้านซ้าย) และ ซ้ายมือบนตลิ่งนั่นคือ ถนนทิพย์ช้าง (ด้านขวา บนตลิ่ง).....	48
รูปภาพที่ 20 การแข่งเรือ บริเวณหลังวัดเกาะวาสุการาม ย่านชุมชนกาตองต้า	51
รูปภาพที่ 21 อาคารเรือนแถวที่สำคัญ ชุมชนกาตองต้า	53
รูปภาพที่ 22 เรือนปั้นหย่า บ้านสินานนท์	54
รูปภาพที่ 23 เรือนปั้นหย่า บ้านสินานนท์	54
รูปภาพที่ 24 เรือนปั้นหย่า บ้านเลขที่ 155.....	55
รูปภาพที่ 25 เรือนปั้นหย่า บ้านคมสัน	55
รูปภาพที่ 26 เรือนปั้นหย่า บ้านจันทร์วิโรจน์	56
รูปภาพที่ 27 เรือนปั้นหย่า บ้านจันทร์วิโรจน์	56
รูปภาพที่ 28 เรือนปั้นหย่า บ้านแม่แดง.....	57
รูปภาพที่ 29 เรือนปั้นหย่า บ้านเลขที่ 210.....	57
รูปภาพที่ 30 เรือนปั้นหย่า บ้านเลขที่ 9 บ้านตระกูลโรจนศักดิ์	58
รูปภาพที่ 31 เรือนปั้นหย่า บ้านเลขที่ 9 บ้านตระกูลโรจนศักดิ์	58
รูปภาพที่ 32 เรือนมะนิลา บ้านเลขที่ 1589.....	59
รูปภาพที่ 33 เรือนมะนิลา บ้านนายความ	60
รูปภาพที่ 34 เรือนมะนิลา บ้านนายความ	60
รูปภาพที่ 35 เรือนขนมปังขิง อาคารกาญจนวงศ์	61
รูปภาพที่ 36 เรือนขนมปังขิง อาคารฟองหลี.....	62
รูปภาพที่ 37 เรือนขนมปังขิง อาคารฟองหลี.....	62
รูปภาพที่ 38 เรือนขนมปังขิง อาคารหม่องไฉ่ยี่น	63
รูปภาพที่ 39 เรือนขนมปังขิง อาคารหม่องไฉ่ยี่น	63
รูปภาพที่ 40 เรือนขนมปังขิง อาคารหม่องไฉ่ยี่น	64
รูปภาพที่ 41 เรือนขนมปังขิง อาคารหม่องไฉ่ยี่น	64

รูปภาพที่ 42 ตึกฝรั่ง อาคารเขียนซีทีที	65
รูปภาพที่ 43 ตึกฝรั่ง บ้านอนุรัักษ์	65
รูปภาพที่ 44 ตึกฝรั่ง บ้านอนุรัักษ์	66
รูปภาพที่ 45 ภาพภาคองต๋ำในอดีต	69
รูปภาพที่ 46 ชุมชนภาคองต๋ำ พ.ศ. 2559	69
รูปภาพที่ 47 ถนนคนเดินภาคองต๋ำ พ.ศ. 2559	70
รูปภาพที่ 48 ถนนคนเดินภาคองต๋ำ พ.ศ. 2559	70
รูปภาพที่ 49 กรอบการวิจัย	72
รูปภาพที่ 50 ภาพถ่ายทางอากาศชุมชนภาคองต๋ำ	73
รูปภาพที่ 51 ภาพการวิเคราะห์ข้อมูล IMAGE OF THE CITY ชุมชนของภาคองต๋ำ	80
รูปภาพที่ 52 แผนภูมิแสดงปริมาณประชากรจำแนกตามเพศ	82
รูปภาพที่ 53 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่จำแนกตามอาชีพ	83
รูปภาพที่ 54 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่จำแนกตามอายุ	84
รูปภาพที่ 55 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่จำแนกตามการศึกษา	85
รูปภาพที่ 56 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ ด้านความเกี่ยวข้องกับชุมชนภาคองต๋ำ	86
รูปภาพที่ 57 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนภาคองต๋ำ	87
รูปภาพที่ 58 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	88
รูปภาพที่ 59 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามภูมิลำเนาเดิมก่อนย้ายเข้ามาชุมชนภาคองต๋ำ	89
รูปภาพที่ 60 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามสิ่งที่เป็เนอเอกลักษณ์ที่สื่อถึงพื้นที่	91

รูปภาพที่ 61 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามอันดับความสำคัญ
 สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่สื่อถึงพื้นที่ ชุมชนภาคองต้า..... 92

รูปภาพที่ 62 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามสิ่งที่เป็นภัยคุกคาม
 ต่อพื้นที่ชุมชนภาคองต้า..... 94

รูปภาพที่ 63 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามอันดับภัยคุกคามที่
 คาดว่าจะส่งผลร้ายแรงที่สุดต่อพื้นที่ชุมชนภาคองต้า..... 95

รูปภาพที่ 64 ผังสภาพปัญหาภายในพื้นที่ (จากการศึกษาของผู้วิจัย)..... 110

รูปภาพที่ 65 ผังแนวทางการปรับปรุงพื้นที่ (จากการศึกษาของผู้วิจัย)..... 114

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

ผืนแผ่นดิน (Land) บนพื้นผิวโลกอันกว้างใหญ่ไพศาลนั้นมีบริเวณหรือพื้นที่ซึ่งมักเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” (Cultural Landscape) ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากมาย และหลากหลายลักษณะ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเหล่านี้เป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์หรือการกระทำต่อกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ ซึ่งผลที่เกิดขึ้นดังกล่าวก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของสังคมหรือชุมชนนั้นจากอดีตกาลจวบจนกระทั่งปัจจุบัน โดยผ่านทางลักษณะกายภาพของพื้นที่ในสังคมหรือชุมชนนั้น

“กาดกองต้า” เป็นชุมชนโบราณแห่งหนึ่งในจังหวัดลำปาง “กาดกองต้า” หรือ “ตลาดจีน” ดังกล่าวนี้ มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานชุมชนในที่ตั้งแห่งนี้มาอย่างยาวนาน โดยเริ่มก่อตั้งขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สำหรับเป็นท่าเรือขนถ่ายสินค้าและเป็นศูนย์กลางการค้าไม้ของกลุ่มชนหลากหลายเชื้อชาติทั้งไทย พม่า จีน และชาวตะวันตก ตลอดระยะเวลาอันยาวนานกว่าหนึ่งศตวรรษ ชุมชนเก่าแก่ดังกล่าวนี้ได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงและเจริญเติบโตขึ้นเป็นลำดับและได้ทิ้งร่องรอยการพัฒนาที่ผ่านมาเอาไว้เป็นจำนวนมากมายเช่น รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน สถาปัตยกรรมบ้านเรือนแบบไทยภาคกลาง เรือนล้านนา เรือนพม่า เรือนแบบจีน และเรือนขนมปังขิงแบบฝรั่งเศส ฯลฯ ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ได้บอกเล่าเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมาและสร้างความภาคภูมิใจให้แก่เหล่าสมาชิกของชุมชนกาดกองต้ามาโดยตลอด แต่อย่างไรก็ตามในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ชุมชนกาดกองต้าก็เช่นเดียวกับชุมชนประวัติศาสตร์อื่น ๆ ของประเทศไทยที่ได้รับอิทธิพลและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ การกลายเป็นเมือง การท่องเที่ยวและอื่น ๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลง และผลกระทบดังกล่าวได้ส่งผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชุมชนกาดกองต้าอันจะนำไปสู่การสูญเสียอัตลักษณ์ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะในท้ายที่สุด ซึ่งความห่วงใยต่อการสูญเสียภูมิทัศน์วัฒนธรรมนี้ก็ได้กลายเป็นประเด็นห่วงใยและถกเถียงกันในวงกว้าง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบซึ่งเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนกาดกองต้า
- 1.2.2. เพื่อศึกษาและสรุปสถานการณ์ในปัจจุบันของภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้า
- 1.2.3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้า

1.3 คำถามงานวิจัย

- 1.3.1. อะไรคือภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้า
- 1.3.2. สถานการณ์ปัจจุบันของภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้าเป็นอย่างไร
- 1.3.3. แนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้าที่เหมาะสมควรเป็น

อย่างไร

1.4 ขอบเขตการศึกษา

โดยศึกษามุ่งเน้นถึงบริบทโดยรอบของพื้นที่พิจารณาจากความเกี่ยวข้องของความร่วมมือรวมถึงศึกษาสภาพพื้นที่ที่มีความเสี่ยงที่จะเกิดความเปลี่ยนแปลงต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรม ชุมชนกาดกองต้าในปัจจุบันและอนาคต ชุมชนกาดกองต้าตั้งอยู่ในพื้นที่ ตำบลสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ใกล้สะพานรัษฎาภิเศก อยู่บนถนนตลาดเก่า และขนานกันถนนทิพย์ช้าง โดยมีขนาดพื้นที่โดยประมาณ 132,600 ตารางเมตร หรือ ประมาณ 82 ไร่ 3 งาน 50 ตารางวา ชุมชนกาดกองต้า อยู่บริเวณที่ว่างด้านเหนือ-ใต้ ระหว่างแม่น้ำวัง-ถนนทิพย์ช้างด้านตะวันออก-ตะวันตก ระหว่างถนนรัษฎา-สุดถนนตลาดเก่า โดยมีอาณาเขตพื้นที่ดังนี้ (ภาพที่ 1)

- ทิศเหนือ ติดกับ แม่น้ำวัง
- ทิศตะวันออก ติดกับ สะพานรัษฎาภิเศก และพื้นที่บ้านพักอาศัย
- ทิศใต้ ติดกับ ถนนทิพย์ช้าง และพื้นที่บ้านพักอาศัย
- ทิศตะวันตก ติดกับ แม่น้ำวัง และเชื่อมกับถนนทิพย์ช้าง

1.5 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

1.5.1. ทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและหลักการของภูมิทัศน์วัฒนธรรม การอนุรักษ์ และแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

1.5.2. ออกแบบการวิจัย (Research Design) กำหนดกรอบทฤษฎี แนวความคิด วิธีการ เครื่องมือ รายละเอียดต่าง ๆ ในการวิจัย

1.5.2.1. ดำเนินการวิจัยโดยการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ สํารวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่กรณีศึกษา ทั้งลักษณะทางกายภาพ ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ประชากร เศรษฐกิจ และสังคม สถาปัตยกรรม ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม

1.5.2.2. แปลความหมายข้อมูล และระบุถึงสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม โดยการพิจารณาจากองค์ประกอบ การประเมินคุณค่า และความสัมพันธ์ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมกับชุมชน นำข้อมูลต่าง ๆ มาจัดทำแผนผังกายภาพ และวิเคราะห์หาพื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรม

1.5.2.3. สํารวจจัดทำเอกสารข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลภาคสนามเพิ่มเติมเพื่อนำมาประเมินคุณค่าความสำคัญ และพิจารณาสถานการณ์ปัจจุบัน ภัยคุกคาม และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่

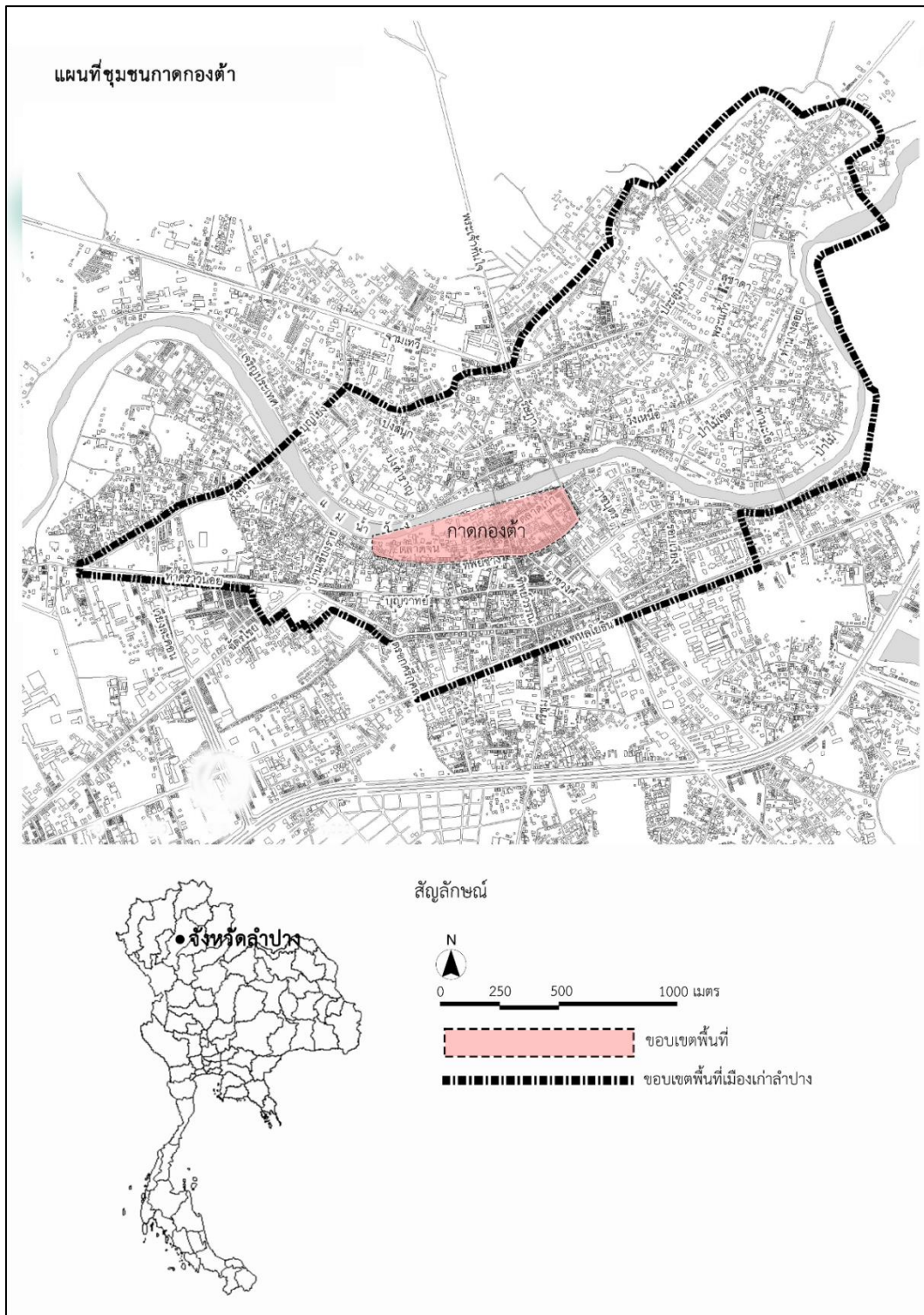
1.5.2.4. สํารวจข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ประชากรในชุมชน ผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับวิถีชีวิต สถานการณ์ปัจจุบัน ปัญหาและภัยคุกคาม แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ และทัศนคติต่อพื้นที่กรณีศึกษา

1.5.2.5. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาสรุปหาพื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนภาคองต้า จังหวัดลำปางและกำหนดแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชน

1.5.3. อภิปรายผลและจัดทำรายงานสรุปผลการศึกษา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อต้องการทราบถึงสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนภาคองต้า เทศบาลจังหวัดลำปางในปัจจุบัน โดยประเมินจากการเก็บแบบสัมภาษณ์จากประธานชุมชนและผู้หลักผู้ใหญ่ที่คนในชุมชนให้ความเคารพ อีกทั้งยังทำการเก็บแบบสอบถามเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สัญจรไปมาในพื้นที่ เพื่อต้องการทราบปัญหาที่เกิดขึ้นที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนภาคองต้า นำไปสู่การวางแผนวางให้คงสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนภาคองต้าอย่างยั่งยืน ซึ่งข้อมูลและข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ภาคองต้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทศบาลจังหวัดลำปาง

รูปภาพที่ 1 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งพื้นที่กรณีศึกษา

ที่มา: ที่มา: ดัดแปลงจากแผนที่ [ออนไลน์] จาก <https://www.google.co.th/maps/>

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง” นี้ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม
2. แนวคิด ทฤษฎี จินตภาพของเมือง
3. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์
4. การออกแบบสถาปัตยกรรมอย่างยั่งยืน
5. หลักสำคัญของการอนุรักษ์เมือง
6. แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชน
7. ลักษณะของเมืองและย่านประวัติศาสตร์
8. งานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม

การศึกษาด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมในระแวกในประเทศไทยเป็นการศึกษาขั้นต้นด้านชุมชน และสถาปัตยกรรมท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในปี พ.ศ. 2526 โดย ประสงค์ เอี่ยมอนันท์ และคณะ ซึ่งเริ่มมีการศึกษาในมิติด้านชุมชนที่เป็นระบบ รวมถึงบทความเรื่อง “ตลาดพื้นบ้านลานนาไทย” โดยอรศิริ ปาณินท์ ในปีเดียวกัน หลังจากแนวคิดเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้ถูกบรรจุเข้าสู่อนุสัญญาามรดกโลกในปี พ.ศ. 2335 ได้ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวทางวิชาการในประเทศไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้เกิดการวิจัยและศึกษาอย่างจริงจังมากขึ้น โดยเฉพาะศาสตร์ด้านการอนุรักษ์ การผังเมือง การออกแบบชุมชนเมือง การมีส่วนร่วมของชุมชน เศรษฐกิจชุมชน ชุมชนนิยม สถาปัตยกรรม สำหรับในประเทศไทยการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมถูกนำไปใช้หลายวัตถุประสงค์ เช่น การศึกษาเพื่อรวบรวมเอาแนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมทั้งในระดับสากลและในประเทศไทยมาไว้ด้วยกัน เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาในวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมต่าง ๆ โดยการนำเอาแนวคิดและทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวคิดอื่น ๆ นอกจากนั้น ยังมีการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งอาจเกิดจากการใช้ของคนในพื้นที่เอง หรือเกิดจากการจัดการท่องเที่ยวไม่ทำลายภูมิทัศน์วัฒนธรรมแต่ละชุมชน เพราะภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรอันมีค่า และสามารถสูญเสียหรือ

หมดไปได้ นอกจากนั้นยังมีการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมอีกด้วย (สรรค เวสสุนทรเทพ และ ชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล, 2557: 145)

Fielden and Jokilehto (1988: 8) กล่าวถึงภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้ว่า เป็นงานร่วมระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ และพื้นที่ทางโบราณคดีซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สุทธิศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา โดยพื้นที่ประวัติศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม เกิดจากการหล่อหลอมองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง ซึ่งรวมถึงกิจกรรมของมนุษย์ที่มีความสำคัญเท่ากับตัวอาคาร รวมทั้งองค์ประกอบที่ว่าง และสิ่งแวดล้อมโดยรอบ สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญในการสัมพันธ์กับองค์ประกอบทั้งหมด ซึ่งไม่ควรละเลย พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ทั้งหมด ไม่ควรพิจารณาเพียงความสัมพันธ์กับงานสถาปัตยกรรม ควรจะรวมเอาคุณค่าของมนุษย์ที่เชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจด้วย

ฮิวแมน (Human, 1997) ได้เสนอความคิดเห็นของนักภูมิศาสตร์ว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากของเดิมเป็นการกระทำของมนุษย์ เพราะการเปลี่ยนแปลงผืนแผ่นดิน พื้นที่ และภูมิประเทศเป็นไปตามวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งได้เรียนรู้ และสืบทอดส่งต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนานเป็นพัฒนาการตั้งแต่บรรพบุรุษสู่รุ่นลูกหลาน อาทิ เช่น การทำเกษตรกรรม อุตสาหกรรมการสร้างที่พักอาศัย สาธารณูปโภค และการก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมอื่น ๆ เป็นต้น

สภายุโรป (Council of Europe) ได้กล่าวถึงเป้าหมายและหลักการของการอนุรักษ์ไว้ว่าการอนุรักษ์กับการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินควบคู่กันไป สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดความต้องการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพไปด้วย แต่เนื่องจากมีข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นเราไม่สามารถสร้างเมืองใหม่ได้ทั้งหมดได้ เราจะต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงใหม่ที่ต้องไม่ทำลายคุณค่าของเดิมและเอกลักษณ์ของเมืองประวัติศาสตร์เดิม โดยการอนุรักษ์นั้นจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับการดำรงชีวิตในสังคมด้วย

ส่วนอริยา อรุณินท์ (2551: 24) ได้กล่าวว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงการผสมผสานเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ เป็นวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานผ่านกาลเวลาภายใต้อิทธิพลของข้อจำกัดทางกายภาพหรือเป็นสิ่งที่เห็นได้จากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและแรงขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งภายในและภายนอก ได้แบ่งประเภทภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ภูมิทัศน์ที่ได้รับการออกแบบและสร้างสรรค์อย่างตั้งใจโดยมนุษย์ (Landscape Designed and Created Intentionally by Man)
2. ภูมิทัศน์ที่มีวิวัฒนาการอันเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง ศาสนา และความเชื่อ (Organically Evolved Landscape) ได้แก่ พื้นที่ปรากฏร่องรอยของภูมิทัศน์โบราณ (Fossil Landscape) และภูมิทัศน์ที่ยังคงมีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง (A Continuing Landscape)

3. ภูมิทัศน์ที่มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมในพื้นที่ เช่น ศาสนา ลัทธิความเชื่อ (Associative Cultural)

ในขณะเดียวกัน National Parks Service (NPS) หน่วยงานระดับชาติของสหรัฐอเมริกา ที่ดูแลการอนุรักษ์แหล่งมรดกธรรมชาติ รวมถึงมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ได้ให้ความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้ว่า เป็นพื้นที่ภูมิประเทศที่ประกอบด้วยแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ กิจกรรม บุคคล หรือกลุ่มบุคคลแบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ

1. ภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์ที่ได้รับการออกแบบ (Historic Designed Landscape)
2. ภูมิทัศน์ท้องถิ่นที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ (Historic Vernacular Landscape)

3. พื้นที่ประวัติศาสตร์ (Historic Site)
4. ภูมิทัศน์ที่แสดงถึงชาติพันธุ์ (Ethnographic Landscape)

ประเทศออสเตรเลียเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ หรือการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ได้กำหนดความหมายภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้หลายประเภทดังนี้

1. ภูมิทัศน์ที่มีความเชื่อมโยงซึ่งรวมถึงภูมิทัศน์ที่มีความหมายในทางศาสนา
2. ภูมิทัศน์ที่สะท้อนกระบวนการทางวัฒนธรรมที่ยังคงดำเนินอยู่
3. สถานที่ที่มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมในประวัติศาสตร์หรือในช่วงระยะเวลาหนึ่ง
4. สถานที่แสดงถึงชั้นทางประวัติศาสตร์
5. สถานที่แสดงถึงการพึ่งพาของกิจกรรมสำคัญทางประวัติศาสตร์บนระบบธรรมชาติ
6. ภูมิทัศน์ที่เป็นเส้นตรง
7. สถานที่ที่มีเรื่องราวเชื่อมโยงกับภูมิทัศน์ของสถานที่นั้น ๆ
8. สถานที่ที่แสดงถึงเรื่องราวหลากหลาย หรือมีคุณค่าหลายประการ

ความหมายหรือคำจำกัดความของภูมิทัศน์วัฒนธรรม เห็นได้ว่าไม่สามารถคิดแยกส่วนระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรมได้ เพราะภูมิทัศน์ที่ปรากฏอยู่ในทุกวันนี้แม้จะดูเหมือนเป็นมรดกทางธรรมชาติ หากแนวคิดแบบดั้งเดิมที่แท้จริงแล้วภูมิทัศน์นั้นล้วนมาจากสิ่งที่เรียกว่า “วัฒนธรรม” หรือสิ่งที่เกิดจากมนุษย์ทั้งสิ้น ส่วนอีกแนวคิดหนึ่ง คือ ความเปลี่ยนแปลงเนื่องจากภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ พื้นที่ที่ถูกเปลี่ยนแปลงโดยมนุษย์ทั้งที่โดยตั้งใจและโดยเหตุบังเอิญซึ่งทำให้พื้นที่นั้นเกิดคุณค่าขึ้นมา ทั้งนี้ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นต่อเนื่องตลอดเวลาที่มีทั้งมากบ้างน้อยบ้างและเร็วบ้างช้าบ้าง ทำให้ไม่สามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน การเปลี่ยนแปลงนั้นก่อให้เกิดผลขึ้นทางประวัติศาสตร์ของภูมิทัศน์ สำหรับหลายประเทศในยุโรป เช่น อังกฤษ ได้ประยุกต์แนวคิดเรื่องความเปลี่ยนแปลงนี้ในการอนุรักษ์เชิงพื้นที่ที่เรียกว่า “Conservation of Historic Environment” ผ่านโครงการ Historic

Landscape Characterization ของ English Heritage ซึ่งเป็นการวิเคราะห์พื้นที่ เพื่อหาอัตลักษณ์ที่มีคุณค่าในยุคต่าง ๆ โดยศึกษาจากความเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการของพื้นที่ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน และครอบคลุมพื้นที่ทุกรัฐารวมของประเทศเพื่อหาคุณค่าของพื้นที่ และใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการวางแผนอนุรักษ์ และพัฒนาประเทศ

หัทยา สิริพัฒนากุล (2550: 2) กล่าวว่าสำหรับประเทศไทย หลักการนี้อาจจะยังไม่สามารถนำมาใช้ในทุกพื้นที่ทั่วประเทศได้เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ แต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ อย่างดีกับการจัดการวางแผนทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมเฉพาะบางพื้นที่ในประเทศไทย เช่น เวียงกุมกาม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการผสมผสานระหว่างพื้นที่ธรรมชาติ พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่เมืองโบราณ และการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในปัจจุบัน ด้วยเหตุที่คุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรม เป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา การอนุรักษ์และปกป้องรักษาคุณค่าของภูมิทัศน์นั้นจึงไม่ควรหยุดการเปลี่ยนแปลง หากแต่ควมคุมให้ดำเนินไปตามแนวทางที่เหมาะสม การเข้าใจในประเด็นเรื่องบูรณาการระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรม การยอมรับในการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์วัฒนธรรม จะทำให้เราสามารถตัดสินใจวางแผนจัดการหรืออนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงวัฒนธรรมและคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2549) ได้ให้ความหมายภูมิทัศน์วัฒนธรรมว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ ทุกสิ่งทุกอย่างทั้งทางรูปธรรมและนามธรรมอันเป็นสิ่งที่ผู้คนในกลุ่มยึดถือร่วมกัน (ค่านิยม) และได้กระทำต่อสภาพแวดล้อมภูมิประเทศ เพื่อสร้างความเจริญงอกงาม และพัฒนาสังคมของมนุษย์

เกรียงไกร เกิดศิริ (2549: 19-23) กล่าวถึงภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ สภาพแวดล้อมสรรค์สร้างที่เกิดจากการจัดการของมนุษย์เพื่อให้เกิดการดำรงชีวิตอยู่โดยปกติสุขในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาตินั้น แต่มนุษย์ก็มีข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ ทั้งในแง่เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ศาสนา และความเชื่อ ทำให้การจัดการต่อพื้นที่เป็นไปได้ระดับหนึ่งเท่านั้น รวมไปถึงขีดจำกัดการรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติก็เป็นปัจจัยหนึ่งให้มนุษย์ กระทำต่อธรรมชาติได้อย่างจำกัด ผลลัพธ์ของการดำเนินไปของวัฒนธรรมมนุษย์บนธรรมชาติ สภาพแวดล้อมนี้เองที่เป็นความหมายของคำว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” มีสาระสำคัญคือ สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่เป็นผลกระทบซึ่งกันและกันระหว่างวัฒนธรรมของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หากมนุษย์รู้จักการจัดการกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างดีที่สุด ย่อมส่งผลให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข และมีความมั่นคงในชีวิต ดังนั้นการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมก็คือ ศาสตร์และศิลป์แห่งการดำเนินการต่อทุกสิ่งทุกอย่าง ที่มนุษย์ได้กระทำต่อสภาพแวดล้อมภูมิประเทศซึ่งได้สร้างความเจริญรุ่งเรืองต่อสังคมมนุษย์ หรือการดำเนินธุรกิจกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับพัฒนาการสังคมมนุษย์ การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม จึงเป็นการจัดการด้านต่าง ๆ

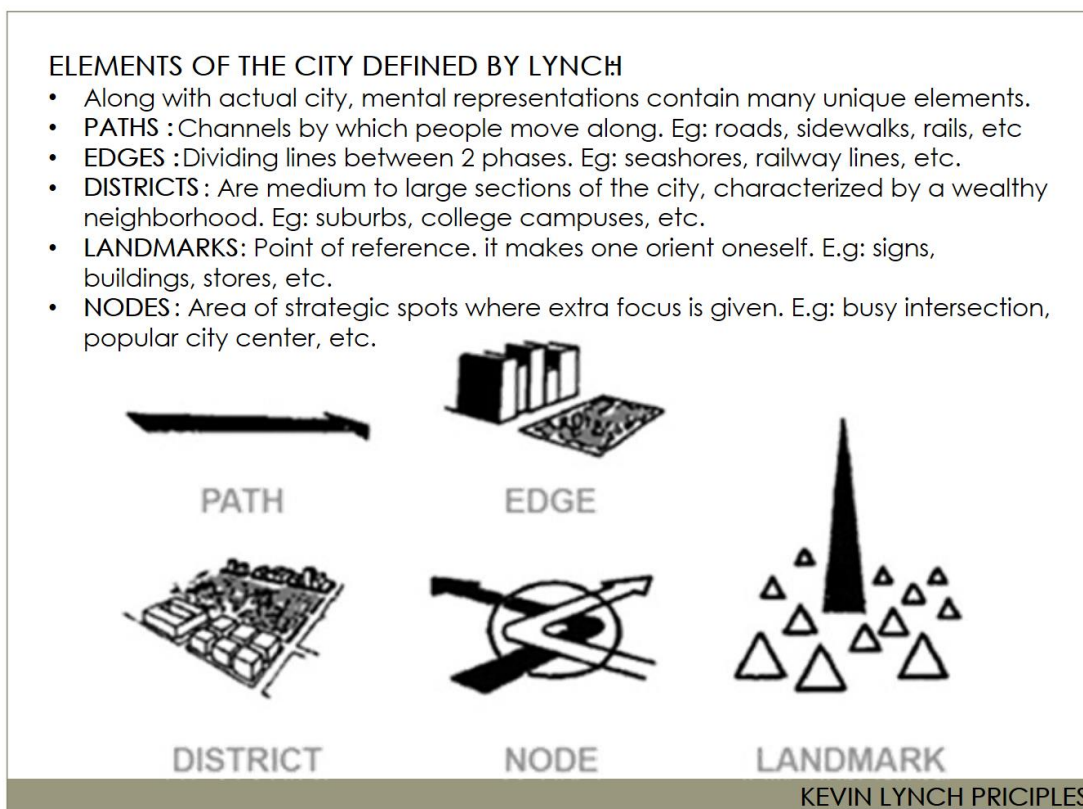
ที่เกิดขึ้นแก่สังคมนั้น ๆ ทั้งลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ธรรมชาติ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น และการดำรงชีวิตของผู้คนในลักษณะนิเวศนั้น ด้วยเหตุที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นภาพที่ปรากฏตามวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องยาวนาน อีกทั้งได้สร้างคติ ความเชื่อ ศิลปะ ความงามตามรสนิยมของงานและของกลุ่ม ร่วมสร้างประเพณีเพื่อดำรงรักษาองค์ประกอบในการดำรงชีวิตไว้ต่อมาหลาย ๆ รุ่นจนกลายเป็นวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น เมื่อมีการพัฒนาการต่อเนื่องจนมีเทคโนโลยีเข้ามาในชุมชน ทำให้การดำรงชีวิตเปลี่ยนไป การใช้ชีวิตและระบบนิเวศในชุมชนก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย จะให้การดำรงชีวิตในชุมชนแบบเดิมทั้งหมดคงเป็นไปไม่ได้ หากแต่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามรุ่นของคน คนรุ่นเก่าก็มีการดำรงชีวิตในแบบของตน คนรุ่นหลังก็อยู่ด้วยอุปกรณ์ และวิธีการดำรงชีวิตแบบใหม่ สิ่งที่ต้องจัดการ คือ การป้องกันไม่ให้เกิดเปลี่ยนแปลงเร็ว และไม่ให้เกิดเปลี่ยนแปลงทั้งหมด แต่ให้เปลี่ยนแปลงค่อยเป็นค่อยไป เปลี่ยนได้เฉพาะบางส่วนที่ยอมให้เปลี่ยนได้ และยอมได้มาน้อยเพียงใดอย่างไรเท่านั้น การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมจึงต้องจัดการที่ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ มนุษย์ และองค์ประกอบของชุมชน เพื่อที่จะรักษาสิ่งแวดล้อมเดิมไว้ให้ได้มากที่สุด เมื่อเวลาผ่านไปการดำรงชีวิตเปลี่ยนไปก็ต้องยอมทำให้ภูมิทัศน์เปลี่ยนแปลงไปบ้าง

ดังนั้น ภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ ตัวแทนที่แสดงความเป็นตัวตนของพื้นที่ชุมชนนั้น ๆ โดยการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เกิดจากธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น แสดงออกในลักษณะรูปธรรมและนามธรรม อันได้เรียนรู้และถ่ายทอดสั่งสมกันมาอย่างยาวนาน การจัดการจึงต้องไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีลักษณะเดิมของแต่ละรุ่น แต่ละบริเวณ และแต่ละย่าน เพื่อรักษาลักษณะเดิมไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา ได้รู้สึกซาบซึ้ง และคิดถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตของบรรพบุรุษได้บ้าง เรื่องเหล่านี้จึงเป็นที่มาของการศึกษาอดีตมาเป็นความรู้ เพื่อการพัฒนาปัจจุบันและอนาคตการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนภาคองค้ำ จังหวัดลำปาง ตามแนวทางที่บรรพบุรุษของตนได้ทำไว้

2.2 แนวคิดและทฤษฎีจินตภาพของเมือง

แนวคิดและทฤษฎีจินตภาพของเมือง (Image of the City) เควิน ลินช์ (Kevin Lynch) สถาปนิกชาวอเมริกัน (1977: 48) ได้ศึกษาองค์ประกอบของเมืองที่ได้จากการสังเกตอันประกอบด้วยเอกลักษณ์ (Identity) โครงสร้าง (Structure) และความหมาย (Meaning) โดยองค์ประกอบดังกล่าวเหล่านี้ต่างก็มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สำหรับสิ่งต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดจินตภาพได้ชัดเจนนั้นต้องมีเอกลักษณ์และโครงสร้างชัดเจนและปรากฏในความทรงจำแก่ผู้พบเห็น โดยเป็นมโนภาพด้านความงามของเมืองที่มีลักษณะเฉพาะชัดเจนและแตกต่างไปจากเมืองอื่น ๆ ที่ชวนให้ระลึกถึงและจดจำได้โดยง่าย โดยจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไป ตามลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงผู้คนและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองนั้น ๆ โดยเควิน ลินช์ พบว่ามีองค์ประกอบทางกายภาพของเมืองที่ผู้คนมักใช้ในการสร้างจินตภาพขึ้นในใจระหว่างตนเองและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเมือง ให้

แนวคิดองค์ประกอบในการรับรู้ของเมือง ทำให้ได้ภาพของเมืองในการค้นหาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองจากผู้พบเห็นที่ช่วยให้ผู้คนใช้ในการสร้างมโนภาพของตัวเองเกี่ยวกับเมือง ตามองค์ประกอบพื้นฐาน 5 ประการ (วิมลสิทธิ์ ทรายางกูร, 2537:157-161) ดังนี้

รูปภาพที่ 2 องค์ประกอบพื้นฐาน 5 ประการของทฤษฎีจินตภาพของเมืองโดย เควิน ลินช์ (ที่มา: สรุปแนวคิด ทฤษฎี จินตภาพของเมือง, เข้าถึงเมื่อ 8 กันยายน พ.ศ.2561, เข้าถึงได้จาก <https://slideplayer.com/slide/11116832>)

2.2.1. เส้นทาง (Path) เป็นช่องทางการเคลื่อนที่สัญจรไปมา เช่น ถนน ทางรถไฟ ทางด่วน ทางเท้า ฯลฯ

2.2.2. เส้นขอบ (Edge) เป็นองค์ประกอบที่กำหนดขอบเขตของบริเวณที่ไม่ได้ใช้เป็นเส้นทางตามทัศนะของผู้สังเกต อาจปรากฏเป็นเส้นกั้นจากส่วนหนึ่งไปอีกส่วนหนึ่ง ที่เป็นแนวกันตามธรรมชาติ เช่น ชายฝั่งทะเล หรือ ริมฝั่งแม่น้ำ และแนวกันที่แสดงขอบเขตที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น กำแพงเมือง คูเมือง

2.2.3. ย่าน (District) เป็นบริเวณพื้นที่ชุมชนที่มีขนาดของพื้นที่ตามลักษณะเฉพาะของชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเมือง มีเอกลักษณ์ของบริเวณอันเกิดจากลักษณะเฉพาะร่วมกันของบริเวณที่ผู้สังเกตเข้าสู่ภายในเมืองได้ โดยแต่ละพื้นที่จะมีสภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันตามโครงสร้างทางสังคม วิธีชีวิตของชุมชนจะแสดงลักษณะกิจกรรมของผู้คนที่ปรากฏเป็นย่านที่มีเอกลักษณ์ที่ต่างกันในเมือง

2.2.4. จุดศูนย์รวม (Node) เป็นจุดศูนย์กลางของเส้นทาง เช่น บริเวณสี่แยก หรือ ชุมทางสถานีขนส่งต่าง ๆ ชุมทางสถานีรถไฟใต้ดิน เป็นจุดศูนย์รวมจึงเป็นจุดเด่นเฉพาะตัวของย่านในเมือง ที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์กับเส้นทางต่าง ๆ ที่รวมกันเป็นชุมทางเมื่อมาถึงและเดินทางเชื่อมต่อไปยังที่อื่น ๆ

2.2.5. จุดหมายตา (Landmark) เป็นจุดอ้างอิง หรือภูมิสัญลักษณ์ที่ใช้เป็นจุดหมายตาแตกต่างจากชุมทาง ที่บุคคลไม่สามารถเข้าสู่ภายในจุดหมายตาได้ โดยทำหน้าที่เป็นสัญญาณชี้แนะสำหรับสภาพแวดล้อม เช่น ป้าย อาคารสำคัญ ๆ อนุสาวรีย์ ฯลฯ (วิลลิสท์ หรือ ยางกูร, 2537, 157-161)

แนวคิด ทฤษฎี จินตภาพของเมือง สามารถนำมาเป็นเครื่องมือการวิเคราะห์เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาของประวัติศาสตร์ ทางกายภาพ ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นของพื้นที่ โดยมีส่วนแสดงข้อมูล และส่วนที่จะสามารถนำไปพัฒนา จิตภาพของเมืองให้คงอยู่ ตามที่งานวิจัย “การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง” จะนำเสนอต่อไป

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์

การอนุรักษ์เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่มากที่สุด และสามารถที่จะมีใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด ซึ่งต้องสูญเสียประโยชน์ให้น้อยที่สุด ทั้งนี้ต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงมากที่สุด ดังนั้นจะต้องเข้าใจว่าการอนุรักษ์ไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉย ๆ ตามกาลเทศะ และพยายามให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด (นิวัตติ เรื่องพานิช, 2533) การรวมเอาการอนุรักษ์ให้เป็นส่วนหนึ่ง และเป็นเป้าหมายในการวางแผนเมือง เช่น การพิจารณาโครงสร้างประวัติศาสตร์เท่ากับปัจจัยอื่น ๆ ในกระบวนการวางแผน รวมถึงการอนุรักษ์ และการฟื้นฟูอาคารรวมไปถึงพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และการบริการทางสังคมที่เหมาะสมที่ค้ำึงถึงพื้นที่ เพื่อประสบความสำเร็จในระยะยาว กระบวนการนี้ควรปฏิบัติร่วมกับผู้อยู่อาศัย (Feilden and Jokilehto, 1998: 18) โดยเนื้อหาของการปฏิบัติการอนุรักษ์นั้นเป็นการยากในการบ่งบอกขอบเขตของการอนุรักษ์ที่แน่นอน การกำหนดขอบเขตหรือพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งสำหรับการอนุรักษ์ก็เป็นอันตราย เนื่องจากจะไปจำกัดการเติบโตของเมืองและประชากรที่อาศัยอยู่ในเมือง ใน

การอนุรักษ์บางพื้นที่จำเป็นต้องอนุรักษ์ทั้งเมืองจึงประสบผลสำเร็จ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2541: 18)

อย่างไรก็ตามการอนุรักษ์กับการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินไปควบคู่กัน เราไม่สามารถที่จะปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคสมัยต่าง ๆ ได้ สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดความต้องการการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพไปด้วย และหากการอนุรักษ์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญแล้ว เราจะต้องผสมผสานระหว่างการเปลี่ยนแปลงใหม่กับโครงสร้างเก่าของเมือง เพราะโดยข้อจำกัดทางเศรษฐกิจนั้นไม่อาจสร้างเมืองใหม่ทั้งเมืองได้ เราจะต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างใหม่ที่ไม่ทำลายคุณค่าของอาคารเก่า ตลอดจนเอกลักษณ์ของเมืองประวัติศาสตร์ที่ต้องอนุรักษ์ไว้ นอกจากนี้การอนุรักษ์ต้องมีความสัมพันธ์กับชีวิตในสังคมด้วย กล่าวคือ การอนุรักษ์ไม่ใช่การปรับปรุงดัดแปลงอาคารขึ้นมาเพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่หากประวัติศาสตร์จะมีความหมายต่อโลกปัจจุบัน และให้มีความต่อเนื่องกับอดีตแล้ว การอนุรักษ์จะต้องรักษาสภาพแวดล้อมและควมมีชีวิตชีวาของเมือง เพื่อให้อดีตของเมืองได้ช่วยกลับคืนมาอีกครั้ง (Worskett, 1969: 42) ซึ่งประสงค์ เอี่ยมอนันต์ (2550) ได้กล่าวถึงหลักการในการพัฒนาเมืองเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า เป็นการพัฒนาโดยแยกพื้นที่พัฒนาเชิงเศรษฐกิจออกจากพื้นที่ที่ควรอนุรักษ์ทางศิลปกรรมและธรรมชาติ แต่ยังคงแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมต่อของพื้นที่พัฒนาทั้งสองลักษณะ โดยให้เห็นการคลี่คลายที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงจากพื้นที่อนุรักษ์ไปสู่พื้นที่พัฒนาเชิงเศรษฐกิจ พื้นที่อนุรักษ์ต้องปรับปรุงให้องค์ประกอบของชุมชนเมืองเดิมปรากฏอย่างเด่นชัดทั้งรูปแบบอาคาร ผังบริเวณสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศโดยรวมของทั้งพื้นที่ ส่วนพื้นที่ที่พัฒนาเพื่อเศรษฐกิจต้องให้ห่างจากพื้นที่อนุรักษ์ ระยะห่างระหว่างสองพื้นที่ต้องขึ้นอยู่กับอัตราความเจริญเติบโตของเมืองแต่ละเมืองโดยไม่ให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเข้ามารบกวนพื้นที่อนุรักษ์

2.4 การออกแบบงานสถาปัตยกรรมแบบยั่งยืน (Sustainable Architecture)

คำว่า “Sustainability” นั้นมักถูกใช้โดยนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ต่อมาเมื่อนักออกแบบงานสถาปัตยกรรมได้ให้ความสนใจในประเด็นความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น คำดังกล่าวจึงถูกนำมารวมกับสถาปัตยกรรม โดยมีความหมายที่สื่อถึงงานสถาปัตยกรรมที่คำนึงถึงระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม อันเป็นสถาปัตยกรรมที่มีการออกแบบโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของธรรมชาติ

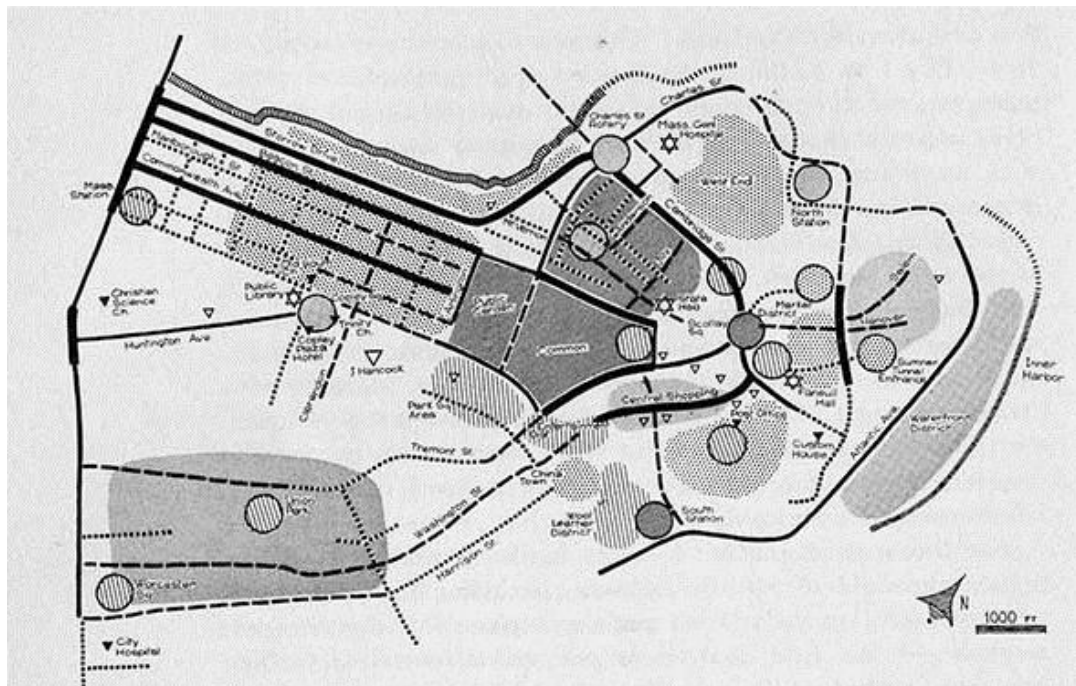
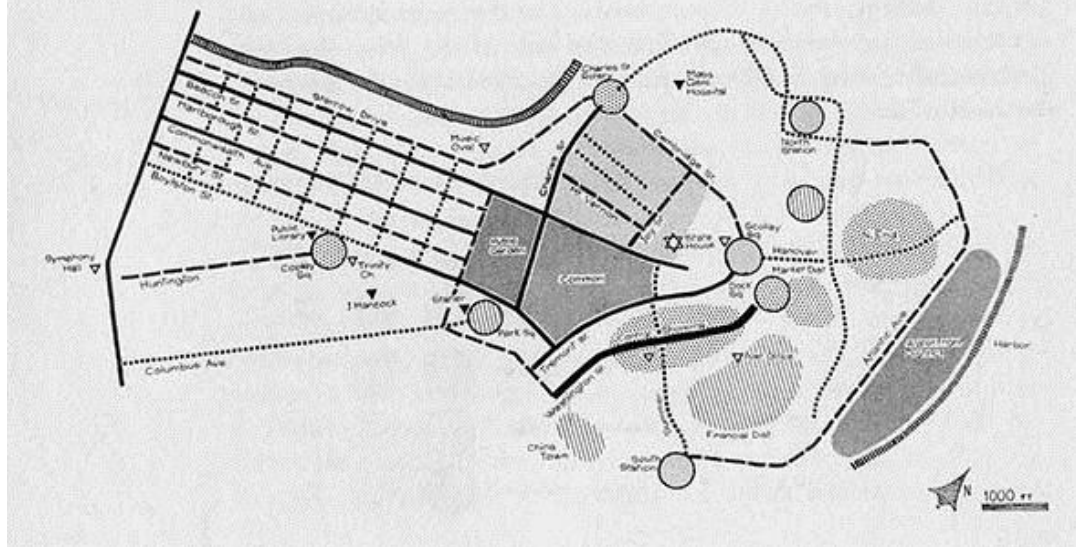

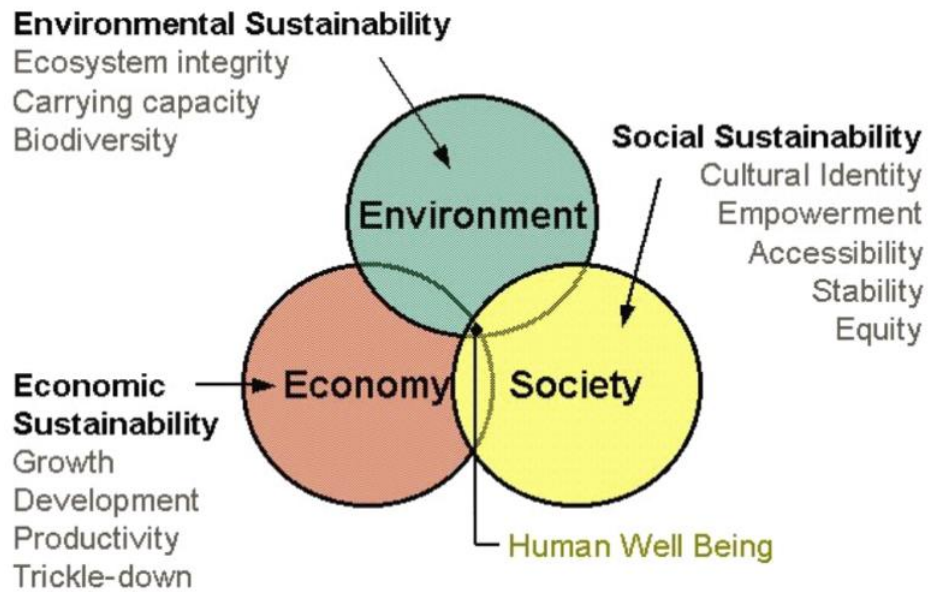
FIG. 35. *The Boston image as derived from verbal interviews*

FIG. 36. *The Boston image as derived from sketch maps*

รูปภาพที่ 3 แสดงจินตภาพของเมือง Boston (The Boston Image of the City) โดย Kevin Lynch

(ที่มา: Crowdsourcing the Image of the City, เข้าถึงเมื่อ 8 กันยายน พ.ศ.2561, เข้าถึงได้จาก <https://adamachrati.wordpress.com/tag/the-image-of-the-city/>)

รูปภาพที่ 4 การออกแบบสถาปัตยกรรมยั่งยืน (Sustainable Architecture)

ที่มา: Yazdi et al, 2012: 1525

การออกแบบสถาปัตยกรรมยั่งยืน (Sustainable Architecture) ที่จะสร้างให้เกิดความสมดุลขึ้น 3 ด้าน ได้แก่ สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม สถาปัตยกรรมในแนวความคิดนี้มีเป้าหมายในการออกแบบที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดและสร้างสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ มีผลดีต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัย ความหมายเชิงลึกของคำเหล่านี้เกี่ยวพันไปถึงเรื่องที่ว่าสถาปนิกจะทำได้เพื่อการรักษาเยียวยา รวมไปถึงการขยาย สืบต่อ หรือทำให้โลกสามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงและคงอยู่เพื่อมนุษยชาติในรุ่นต่อ ๆ ไป หัวใจสำคัญและหลักแนวคิด Nature + Technology

2.4.1. Nature - Driven Technologies เป็นวิธีการพึ่งพาธรรมชาติมาใช้ประโยชน์โดยตรงและโดยอ้อม โดยพยายามนำเทคโนโลยีเครื่องกลมาใช้ในอาคารให้น้อยที่สุดและพึ่งพาสภาวะแวดล้อมธรรมชาติให้มากที่สุด วิธีการนี้สามารถนำมาออกแบบอาคารโดยมุ่งสู่ประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. Solar and Wind Protection เป็นวิธีการป้องกันแสงอาทิตย์ และแสวงหาประโยชน์จากกระแสลมโดยอาศัยต้นไม้ และอุปกรณ์บังแสงแดด การจัดสภาพแวดล้อม ควบคุมทิศทางกระแสลม

2. Daylight เป็นการอาศัยแสงสว่างจากธรรมชาติ เพื่อลดพลังงานจากแสงประดิษฐ์ เช่นการเปิด Court หรือ Atrium กลางอาคาร การใช้แผงสะท้อนแสงเข้าสู่อาคาร

3. Thermal Envelope เป็นการใช้นวณที่เปลือกอาคาร และหลังคา เพื่อป้องกันความร้อนถ่ายเทเข้าสู่อาคาร

4. Renewable Energy Source เป็นการนำแหล่งพลังงานที่มีอยู่อย่างไม่จำกัดมาใช้ เช่น พลังงานลม พลังงานแสงอาทิตย์ เป็นต้น

5. Recycling (Reuse) เป็นการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น กักเก็บน้ำฝนมารดน้ำต้นไม้ ทำความสะอาดบ้านเรือนอาคาร เป็นต้น

6. Air Quality เป็นการนำมลพิษมาช่วยถ่ายเทอากาศภายในอาคารให้บริสุทธิ์ขึ้น และการใช้ต้นไม้ช่วยกรองฝุ่นละอองและดูดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ในเวลากลางวัน

2.4.2. Technology-Driven Strategies เป็นการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ และประสิทธิภาพให้สูงที่สุด โดยการดัดแปลงให้เหมาะสม เพื่อการประหยัดพลังงาน การออกแบบจะมุ่งสู่ประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. Site Selection เป็นการคัดเลือกทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมเอื้อประโยชน์แก่อาคาร ในด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ ตลอดจนลดการสิ้นเปลืองในการเดินทางและติดต่อ

2. Lighting Controls & Daylighting เป็นการควบคุมแสงสว่างที่ใช้ในอาคารให้เหมาะสม โดยการอาศัยมนุษย์และอุปกรณ์

3. Building Materials เป็นการใช่วัสดุอุปกรณ์อื่น ที่ไม่ต้องพึ่งพาวัสดุธรรมชาติ เช่น วัสดุสังเคราะห์ที่มีคุณภาพต่าง ๆ

4. Heating/Cooling เป็นการทำความร้อนและเย็น โดยการนำพลังงานจากสภาวะแวดล้อมมาใช้อย่างฉลาด

5. Recycling เป็นการลดปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยการหมุนเวียนทรัพยากรต่าง ๆ ที่ใช้แล้วนำมาใช้ใหม่ให้เกิดประโยชน์ เพื่อลดพลังงานในการจัดเก็บและทำลาย

รูปภาพที่ 5 ภาพโครงการ Siam green sky (Sustainable Landscape Design: Functional Requirements)

(ที่มา: กัตติกา กิตติประสาร “What’s Sustainable Development?” ภูมิสถาปัตยกรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Landscape Architecture and Sustainable Development)

2.5 หลักสำคัญของการอนุรักษ์เมือง

Worskett (1969: 42-56) สรุปไว้ว่า การอนุรักษ์กับการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินควบคู่กันไป ยุคสมัยต่าง ๆ ที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดความต้องการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพไปด้วย แต่ต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าโดยทำการผสมผสานการเปลี่ยนแปลงระหว่างโครงสร้างใหม่กับโครงสร้างเก่าของเมืองเพราะมีความจำกัดทางสภาพเศรษฐกิจ กล่าวคือ การอนุรักษ์ไม่ใช่การปรับปรุงดัดแปลงอาคารขึ้นมาเพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่หากประวัติศาสตร์จะมีความหมายต่อโลกปัจจุบัน และให้มีความต่อเนื่องกับอดีตแล้ว การอนุรักษ์จะต้องมองถึงการรักษาสภาพแวดล้อมความมีชีวิตชีวาของเมือง เพื่อเป็นการปลูกอดีตของเมืองให้ตื่นขึ้นมาอีกครั้ง ซึ่งหลักการสำคัญของการอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์อย่างยั่งยืน มีดังนี้

1. เคารพต่อธรรมชาติที่ไม่หยุดนิ่งของเมืองและย่านประวัติศาสตร์ โดยคงไว้ซึ่งความต่อเนื่องของชีวิต วัฒนธรรม และการตั้งถิ่นฐาน

2. ให้ความสำคัญต่อสิทธิของประชาชนในท้องถิ่น และเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่เริ่มแรก

3. เคารพต่อเอกลักษณ์และคุณค่าของย่านเมืองประวัติศาสตร์ ความงาม และความสมดุลทางสังคมที่มีอยู่เดิม ซึ่งต้องมีการศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียด ชัดเจน และถูกต้องตามหลักวิชาการ

4. ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเมืองและย่านประวัติศาสตร์ ตลอดจนเผยแพร่ความรู้ด้านการอนุรักษ์แก่ประชาชน โดยให้ความรู้ด้วยการประชาสัมพันธ์ ฝึกอบรม และให้การศึกษาในโรงเรียน และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

5. จัดทำแนวทางหรือคู่มือการพัฒนาเมืองและย่านประวัติศาสตร์เพื่อเผยแพร่แก่ประชาชน โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการควบคุมการพัฒนา โดยเฉพาะรูปแบบอาคารและสิ่งก่อสร้าง

6. ประสานและเชื่อมโยงแผนอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์เข้ากับแผนพัฒนาระดับชาติ ภาคและท้องถิ่น เช่น ประสานการควบคุมเข้ากับผังเมืองรวม ข้อบัญญัติท้องถิ่น ฯลฯ

7. ใช้มาตรการเชิงสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา โดยการประนีประนอมหรือการเจรจาต่อรองเพื่อประสานผลประโยชน์ของประชาชนทุกกลุ่ม

ดวงจันทร์ อาภาวีชรุทธิ์ เจริญเมือง (2542: 118) กล่าวว่า การตั้งถิ่นฐานของสังคมไทย จะมีความคล้ายคลึงกันโดยยึดทำเลชัยภูมิที่ดีเป็นที่ตั้งอันประกอบด้วย

1. แม่น้ำ สัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์
2. ที่ราบเพื่อการอยู่อาศัยและเกษตรกรรม
3. ภูเขาที่ได้รับอิทธิพลวงจรัญจากจีน
4. การกระบายน้ำที่ป้องกันน้ำท่วมหรือกัดเซาะ

การตั้งถิ่นฐานมีความสอดคล้องกับความเชื่อและวิถีชีวิตของไทย จึงทำให้มีอิทธิพลต่อรูปทรงของอาคารต่าง ๆ ตำแหน่งที่ตั้งองค์ประกอบของเมือง

นอกจากนั้นยังมีแนวคิดของ กิตติศักดิ์ วิทยาโกมลเลิศ (2545: 9) ที่เริ่มจากการรวมตัวของมนุษย์และเกิดการกลายเป็นเมืองเช่นเดียวกัน แต่แตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ทรัพยากรธรรมชาติ และกิจกรรมของชุมชน ซึ่งส่งผลทำให้เกิดรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่ต่างกันได้ 4 รูปแบบ คือ

1. การตั้งถิ่นฐานแบบแนวยาว เป็นการตั้งบ้านเรือนมีลักษณะเป็นแนวยาวตามเส้นทางคมนาคม เช่น แม่น้ำลำคลอง และอาจมีเป็นกลุ่มตามแหล่งการค้าหรือทางแยก การตั้งถิ่นฐานนี้เป็นการตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิมของคนไทยที่อาศัยแหล่งน้ำในการประกอบอาชีพ และสัญจร ต่อมาได้เกิด

การตั้งถิ่นฐานตามแนวยาวของสองฝั่งถนน ที่มีอิทธิพลต่อการอพยพของชุมชน เนื่องจากเป็นเส้นทางคมนาคมที่สะดวก รวดเร็วกว่าทางน้ำ และเมื่อถนนมีอิทธิพลมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานรูปแบบใหม่ต่าง ๆ ที่ต่อเนื่องกัน

2. การตั้งถิ่นฐานแบบแนวยาวที่กระจุกตัว เป็นการตั้งบ้านเรือนที่อยู่บริเวณจุดตัดของเส้นทางคมนาคม โดยมีการรวมกลุ่มอย่างหนาแน่นรอบศูนย์กลางชุมชน เช่น วัด โรงเรียน และการรวมกลุ่มนี้เกิดจาก ปัจจัยทางธรรมชาติที่จำกัด

3. การตั้งถิ่นฐานแบบเป็นระเบียบ เป็นการตั้งบ้านเรือนที่มีความเป็นระเบียบ มักเกิดขึ้นกับลักษณะพื้นที่ที่มีการกระจายตัวของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้มีความสะดวกในการสัญจรไม่แตกต่างกันมาก จึงสามารถวางแผนจัดสรรชุมชนเองได้

4. การตั้งถิ่นฐานแบบกระจายตัว เป็นการตั้งบ้านเรือนที่อยู่ห่างกันตามที่ประกอบอาชีพของแต่ละบุคคลเป็นการกระจายในลักษณะโดดเดี่ยวขึ้นอยู่กับขนาดของที่ดินนั้น แต่การตั้งถิ่นฐานแบบนี้จะมีศูนย์กลางร่วมกัน

ชุตินา สุรเชษฐพงษ์ (2554: 25) สรุปว่าการศึกษาแนวคิดของโครงสร้างและองค์ประกอบของเมือง จะทำให้ทราบถึงองค์ประกอบของเมืองแต่ละส่วน และเมื่อรวมและสร้างความเชื่อมโยงกันจะเป็นโครงสร้างของเมือง ซึ่งเมืองที่มีโครงสร้างและองค์ประกอบที่ชัดเจน จะมีผลดีต่อการใช้งาน รับรู้ และการจดจำของผู้คนในชุมชนเมือง โดยโครงสร้างของเมือง มี 5 องค์ประกอบ คือ

1. ธรรมชาติ ได้แก่ อาณาเขตดินแดนที่แสดงถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ ลักษณะพืชพันธุ์ ชีวิตสัตว์ ภูมิอากาศ ที่รวมกันเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
2. คน ได้แก่ ความต้องการทางชีวภาพ เช่น ความรู้สึก การรับรู้ และความต้องการเพื่อการรวมตัวกันเป็นสังคม เช่น การดำรงชีวิต ฯลฯ
3. สังคม ได้แก่ ประชากร วัฒนธรรม และกิจกรรมทางสังคม
4. โครงสร้างทางกายภาพ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย ศาสนาสถาน ตลาด สถานที่สนทนา การหรือการใช้ประโยชน์ที่ดินต่าง ๆ เป็นต้น
5. โครงข่าย ได้แก่ ส่วนอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต

โจทย์สิ่งสำคัญที่มักพุดกันเสมอในแนวคิดของการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม คือจะอย่างไรให้เกิด “ความยั่งยืน” (Sustainability) ซึ่งมูรี ถาวรพัฒน์ (2557: 59) สรุปไว้ว่าการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้นั้นต้องเกิดจากกระบวนการคู่ขนานกันระหว่างนักวิชาการจากภายนอกกับคนภายในชุมชน โดยการที่นักวิชาการเข้าไปกระตุ้นให้ชุมชนเห็นความสำคัญและช่วยพัฒนาฐานความรู้ให้เกิดขึ้น โดยอิงหลักทฤษฎีจิตวิทยาว่าการสร้างแรงจูงใจด้านบวกสามารถทำให้คนในชุมชนเกิดความภูมิใจและความมีศักดิ์ศรี (Prestige) ในภาษาและวัฒนธรรม

ของตน และใช้รูปแบบการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทำให้ชุมชนสามารถตัดสินใจและหาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูด้วยตนเอง ในขณะเดียวกันสังคมภายนอกเช่น เครือข่ายของนักวิชาการภายนอกหลาย ๆ หน่วยงานเข้ามาทำงานบูรณาการความรู้ร่วมกันจึงจะนำไปสู่ความยั่งยืน

Feilden (1998: 78) ได้กล่าวถึงความสำคัญของพื้นที่ประวัติศาสตร์ว่า ศูนย์กลางเมืองเก่าที่ได้รับการรักษาไว้อย่างดี เป็นข้อได้เปรียบสำหรับประชาชน คือทำให้ประชาชนมีความคุ้นเคยและมีกิจกรรมที่หลากหลายเมื่อเทียบกับเมืองที่เริ่มได้รับการวางแผน เมืองเก่ามีความสะดวกสบายสำหรับการอยู่อาศัย มีบริการสาธารณะในขนาดที่เหมาะสม รวมทั้งการจับจ่ายและการสัญจรทางเมืองมักมีศูนย์กลางอยู่รอบอาคารสำคัญ เช่น โบสถ์วิหาร สุเหร่า หรือลานเมือง และมีองค์ประกอบของตลาด (Market Square) ทางเดินเท้า ตรอกซอย คลอง และสะพาน พื้นที่เมืองเหล่านี้ สร้างความน่าสนใจประชาชนที่รับรู้ประวัติศาสตร์ของพื้นที่จะรู้สึกถึงคุณค่าในการมีส่วนร่วมในประวัติศาสตร์และควมมีเอกลักษณ์ ซึ่งเมืองประวัติศาสตร์เป็นระบบที่มีหลายหน้าที่ มีกิจกรรมที่อยู่อาศัย สังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ดังนั้นพื้นที่ประวัติศาสตร์ควรได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมทางสังคม เพื่อเป็นการส่งเสริมทางเศรษฐกิจ แต่ในปัจจุบันเมืองประวัติศาสตร์มักถูกคุกคามเสมอ โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งสาเหตุของการเสื่อมโทรม ได้แก่

1. การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และแนวโน้มการอพยพจากพื้นที่ชนบทไปสู่ศูนย์กลางเมือง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการทำลายศูนย์กลางประวัติศาสตร์พระราชวัง กลายเป็นย่านการค้าและที่อยู่อาศัยที่แออัดและไม่มีมาตรฐานทางวิชาการ
2. การเพิ่มปริมาณรถยนต์ ในพื้นที่ที่ไม่เคยใช้ยานพาหนะ เป็นการสร้างมลภาวะให้แก่ชุมชน การจราจรของรถยนต์นำไปสู่การสร้างถนนผ่านศูนย์กลางประวัติศาสตร์
3. การพัฒนาอาคารสูงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศ (Microclimate) นอกจากนี้อาคารสมัยใหม่ที่แทรกตัวเข้ามาขาดรากเหง้าทางวัฒนธรรม และจะทำลายศูนย์กลางประวัติศาสตร์
4. การเปลี่ยนวิธีการและขนาดของอุตสาหกรรมและการค้า ส่งผลต่อเศรษฐกิจของพื้นที่ประวัติศาสตร์
5. ผลิตภัณฑ์งานฝีมือมีแนวโน้มเปลี่ยนเป็นการผลิตแบบอุตสาหกรรม (Mass Production) ซึ่งต้องการอาคารที่ใหญ่ขึ้น และทำให้เกิดการจราจรคับคั่งในพื้นที่ประวัติศาสตร์
6. การเริ่มมีกิจกรรมและบริการสมัยใหม่แทนที่โครงสร้างพื้นฐานดั้งเดิมมากเกินไป
7. การขาดการดูแลรักษาอาคารเก่า และการไม่เข้าใจคุณค่าของกิจกรรมทางวัฒนธรรม

Garnham and Harry (1985: 7) กล่าวว่าคุณสมบัติพิเศษเฉพาะที่น่าจะสร้างจิตวิญญาณแห่งสถานที่ สำคัญการเป็นส่วนหนึ่ง และ การอยู่ดีในผู้คนนั้นตั้งอยู่บนรากฐานของปัจจัยต่างๆ ได้แก่

1. มุมมองของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในที่ตั้ง เช่น รูปแบบที่ดิน ภูมิประเทศ พรรณพืช ภูมิอากาศ และแหล่งน้ำ ฯลฯ

2. ลักษณะทางวัฒนธรรม เช่น สะพาน ป้อม หรือโบสถ์บนยอดเนินอันตอบสนองต่อภูมิทัศน์ ประวัติศาสตร์ สังคม ทำเลทางกายภาพ กิจกรรมของมนุษย์ และสถานที่ที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม ฯลฯ

3. ประสบการณ์ในความรู้สึก ซึ่งการมองเห็นในอันดับแรก เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ของวัฒนธรรมทางภูมิทัศน์เดิม การปะทะสัมพันธ์ของส่วนผสมทั้งหมด ซึ่งสร้างคุณสมบัติของสถานที่ที่ไม่เป็นที่เข้าใจของคนในพื้นที่จนกว่าจะเสียไป

ซึ่งลักษณะเฉพาะจะประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ คือ ส่วนที่หนึ่งลักษณะทางกายภาพและรูปลักษณ์ โครงสร้างทางกายภาพที่แท้จริงของสถานที่ ลักษณะจริงของอาคาร ภูมิทัศน์ ภูมิอากาศ และคุณลักษณะของสุนทรียภาพ ส่วนที่สองกิจกรรมและหน้าที่ซึ่งสังเกตได้ ผู้คนมีปฏิสัมพันธ์ต่อพื้นที่อย่างไร สถาบันทางวัฒนธรรมมีผลอย่างไร และอาคารกับภูมิทัศน์ถูกใช้งานอย่างไร และส่วนที่สามการสื่อความหมาย หรือสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นแง่ที่ซับซ้อนกว่า เริ่มแรกด้วยผลจากความมุ่งหมาย และประสบการณ์ของมนุษย์ คุณลักษณะของสถานที่ที่มีจำนวนมากที่สืบเนื่องจากการที่ประชากรตอบสนองต่อลักษณะทางกายภาพและหน้าที่ใช้สอย

Manler and Guix (1998) พบว่า การระลึกได้ถึงจิตวิญญาณของสถานที่ ที่สร้างลักษณะเฉพาะ (Identity) และความมีเอกลักษณ์ของเมืองจากองค์ประกอบทางกายภาพ และองค์ประกอบในด้านอื่น ๆ ดังนี้

1. ลักษณะทางกายภาพและรูปลักษณ์ เป็นการพิจารณาโครงสร้างทางกายภาพของสถานที่ และคุณลักษณะทางสุนทรียภาพของพื้นที่

2. กิจกรรมและหน้าที่ที่สังเกตได้ เป็นการพิจารณาสิ่งแสดงปฏิสัมพันธ์ของคนต่อพื้นที่ และ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางวัฒนธรรม รวมถึงอาคารและสภาพแวดล้อมต่อการใช้งานของพื้นที่

3. การสื่อความหมายหรือสัญลักษณ์ เป็นการพิจารณาถึงความมุ่งหมาย และประสบการณ์ของมนุษย์ คุณลักษณะที่หลากหลายของสถานที่ที่สืบเนื่องจากการตอบสนองของประชากร ต่อลักษณะทางกายภาพและหน้าที่ใช้สอย

ดังนั้นแนวคิดสำคัญอีกประการหนึ่งในการพัฒนาชุมชนในแนวอนุรักษ์ก็คือ การบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้ามาช่วยในงานด้านการอนุรักษ์ และส่งเสริมให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการมากที่สุด

2.6 แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชน

ราชบัณฑิตยสถาน (2539) ได้ให้ความหมายของชุมชนว่า หมายถึง หมู่คนกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน และยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านได้ให้ความหมายและคำนิยามคำว่า “ชุมชน” ในความหมายที่เหมือนๆกันแต่แตกต่างกันตามแต่ทัศนะของนักวิชาการ และผู้รู้แต่ละท่านได้แก่

ณัฐพงศ์ จิรินรัตน์ (2553: 19) กล่าวว่า ชุมชนเป็นบ่อเกิดการสรรค์สร้างและการเกิดขึ้นของอัตลักษณ์ชุมชนนั้น มีแนวคิดมากมายที่อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับชุมชน ตามบริบทของการศึกษา และจุดประสงค์ของการนำแนวคิดนี้ไปใช้ ซึ่งสามารถสรุปการให้ความหมายของชุมชนและความเป็นชุมชนใน 3 แนวทาง คือ

1. ชุมชนในความหมายของการเป็นที่บ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Expression) ที่เกิดจากการผสมผสานขอบเขตเชิงพื้นที่เข้ากับความเป็นท้องถิ่น สำหรับการตั้งถิ่นฐานการให้ความหมายของชุมชนในแนวนี้ เน้นไปที่ถิ่นที่อยู่อาศัยในพื้นที่ใด พื้นที่หนึ่งของท้องถิ่นและแสดงออกถึงความเป็นชุมชนจากการปฏิสัมพันธ์ในขอบเขตของพื้นที่จากการตระหนักรู้ร่วมกัน

2. ชุมชนในความหมายของระบบสังคมในท้องถิ่น (Local Social System) อันเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ของชุมชนในท้องถิ่น เป็นความสัมพันธ์อันประกอบด้วยสถานภาพ บทบาทกลุ่มคน สถาบันต่าง ๆ ในชุมชนในการเข้ามาทำหน้าที่กล่อมเกลา (Social Participation) การควบคุมทางสังคมการจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) การมีส่วนร่วมทางสังคม (Social Participation) การเกี่ยวกลทางสังคม (Social Mural) และการบริการสังคม รวมถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมของประชาชนที่อาศัยในพื้นที่กับชุมชนท้องถิ่นอื่น ๆ ที่มีพื้นฐานของความเป็นชุมชนที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน ทั้งเครือข่ายที่เป็นทางการ ไม่เป็นทางการ บนพื้นฐานของครัวเรือน ครอบครัว เพื่อนบ้าน หรือชุมชนย่อย (Neighborhoods) ที่มีความรู้สึกผูกพันบางประการ ไม่ว่าจะป็นสำนักทางประวัติศาสตร์ คำนิยาม ประวัติศาสตร์ร่วม การที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนหรือสังคมจำเป็นจะต้องมีการจัดระบบความสัมพันธ์ที่จะทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน สัมพันธ์กันเกิดจารีตประเพณี ระเบียบกฎเกณฑ์ และพิธีการต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางให้สมาชิกของชุมชนหรือสังคมทั้งปัจจุบันและรุ่นต่อไปได้ถือปฏิบัติและสั่งสมต่อกันมาจนกลายเป็นภูมิปัญญา หรือวัฒนธรรมของชุมชนหรือสังคมนั้น

ทั้งนี้การวิเคราะห์โครงสร้างและองค์ประกอบของชุมชน ยังเป็นการวิเคราะห์ทางกายภาพของชุมชน เพื่อหาลักษณะเด่น หรือคุณค่าของพื้นที่ที่ควรจะอนุรักษ์ เนื่องจากการดำเนินอยู่ของตนตั้งแต่เริ่มตั้งถิ่นฐานเพื่ออยู่อาศัยในถิ่นฐานใด ๆ นั้นจะมีการแสดงออกถึงวิถีความเป็นตัวตน ความเคยชิน และประเพณีวัฒนธรรมขึ้นต้น ในรูปแบบของกายภาพของพื้นที่ ดังนั้น สิ่งแรกที่แสดงใน

เห็นได้ก็คือ สิ่งก่อสร้างที่เกิดจากภูมิปัญญาของชุมชน ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ หรือธรรมชาติ ซึ่งส่วนประกอบสำคัญเพื่อการอนุรักษ์ ประกอบด้วย (รวินทร์ ถิ่นนคร, 2550: 23)

1. จิตวิญญาณในการรับรู้ถึงพื้นที่
2. การเชื่อมโยงภายในพื้นที่
3. รูปแบบและการออกแบบ
4. ฝีมือช่างในเทคนิคการก่อสร้าง

2.7 ลักษณะของเมืองและย่านประวัติศาสตร์

ธาดา สุทธิธรรม (2533: 142-150) กล่าวว่า ลักษณะของเมืองประวัติศาสตร์นั้น มีช่วงอายุอยู่ช่วงใดช่วงหนึ่ง หรือหลายช่วงเวลาในอดีต หรือตั้งแต่ช่วงเวลาในอดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เมืองเหล่านั้นมีหลายลักษณะแตกต่างกันตามขนาดเนื้อหาทางวัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐาน และการใช้ประโยชน์ของเมืองนั้น การแบ่งตามช่วงเวลาอายุของเมืองสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ

1. เมืองร้าง เป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองอยู่ในช่วงเวลาหนึ่งหรือหลายช่วง ก่อนที่จะถูกทิ้งร้างไปจนถึงปัจจุบัน อาจเนื่องจากภัยสงคราม หรือภัยพิบัติอื่น ๆ เมืองลักษณะนี้สามารถคงอยู่ต่อไปได้ ยกเว้นแต่วัสดุและโครงสร้างโบราณสถานที่อาจเสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา แต่เนื่องจากไม่มีการใช้งานอื่นเข้าแทรกแซง เมืองลักษณะนี้จึงไม่เสี่ยงอันตรายมากนัก และต้องการเพียงแผนงานเพื่อการอนุรักษ์ การนำเสนอ และการบำรุงรักษา

2. เมืองโบราณที่ถูกทิ้งร้างและนำกลับมาใช้ใหม่ในปัจจุบัน เนื่องจากพื้นที่ในการตั้งถิ่นฐานในปัจจุบันถูกจำกัดขึ้น จึงมีการกลับไปตั้งถิ่นฐานที่เดิม และการไปตั้งถิ่นฐานแบบนี้ มักจะไปทำลายหลักฐานของเมืองโบราณเดิมโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เป็นปรากฏการณ์ของการขยายตัวของประชากรโดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา โดยจะเห็นได้จากการบุกรุกเมือง และทำลายโบราณสถาน ซึ่งเป็นองค์ประกอบและเนื้อหาของเมือง เพื่อการสร้างอาคารใหม่ๆ ประกอบกับความจำเป็นในการเพิ่มปริมาณของระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ ซึ่งหากไม่คำนึงถึงแผนผังเมืองโบราณจะมีผลทำให้ สัดส่วน ขนาด รูปแบบการใช้สอย และบรรยากาศของเมืองเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างสิ้นเชิง ฉะนั้นสิ่งสำคัญของมาตรการการอนุรักษ์ คือการพิจารณาปรับใช้ให้เข้ากับกิจกรรมใหม่ ๆ ของเมือง อย่างรอบคอบ โดยการท่องเที่ยวอาจมีผลในการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ และจูงใจให้มีการอนุรักษ์ แต่อาจจะส่งผลในทางบวกและลบในเวลาเดียวกัน ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐบาลและประชาชนที่ต้องดำเนินการเพื่อความอยู่รอดของเมือง

3. เมืองที่มีการพัฒนามาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเมืองโบราณหรือเมืองประวัติศาสตร์ที่มีการใช้งานสืบเนื่องจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน แสดงถึงความรุ่งเรือง ความตกต่ำ การฟื้นฟู และชีวิตของเมือง ซึ่งพัฒนาการมาตามกาลเวลา มักจะผจญกับการเสื่อมโทรม หรือถูกทำลายเนื้อเมืองใน

หลายลักษณะ อาทิ การขาดการจัดการทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม หรือระบบเศรษฐกิจที่คล่องจนเกินไป การปรับใช้ประโยชน์ใหม่ ๆ หรือการเพิ่มปริมาณของสาธารณูปการ และสาธารณูปโภค ล้วนส่งผลให้รูปแบบ ลักษณะ และบรรยากาศของเมืองเปลี่ยนแปลงไป

4. เมืองที่ถูกทิ้งร้างไปในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และถูกนำกลับมาใช้ใหม่ในยุคประวัติศาสตร์ถึงปัจจุบัน เมืองลักษณะนี้มีหลักฐานของช่วงพัฒนาของเมืองในยุคโบราณแล้วหยุดไป ต่อมามีการกลับเข้าไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในยุคประวัติศาสตร์ และทำให้เมืองมีพัฒนาการจากยุคประวัติศาสตร์มาถึงยุคปัจจุบัน การกลับเข้าไปตั้งถิ่นฐานใหม่อาจจะโดยชนกลุ่มใหม่หรืออารยธรรมใหม่

โดยหลักทั่วไปของการอนุรักษ์ คือ ป้องกันมิให้เกิดการเสื่อมสภาพ และยืดอายุการใช้งานให้ได้มากที่สุด เพื่อให้สิ่งเหล่านั้นแสดงออก ถึงสาระหรือความสำคัญเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของมนุษย์ โดย Rossi (1960) ได้อธิบายแนวคิดในการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์ไว้ว่า การอนุรักษ์และฟื้นฟู จำเป็นต้องมองภาพในลักษณะขององค์รวมซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาของคนในชุมชนนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งก่อสร้าง บริเวณ หรือสถานที่ที่คนในชุมชนนั้นสามารถสัมผัสได้ และเป็นที่ยอมรับของคนทั้งในและนอกชุมชน เกิดเป็นภาพที่มีความหมายในสิ่งก่อสร้างนั้นจะรวมหมายถึงบริบทของสิ่งก่อสร้างด้วย ที่คนในชุมชนร่วมกันทำให้เกิดความหมายขึ้นมา ภาพในที่นี้สามารถเห็นได้โดยไม่ต้องอาศัยคำอธิบาย

2. องค์ประกอบส่วนที่อยู่ภายในเป็นคุณค่าที่มองไม่เห็นด้วยตาที่เรียกว่า คุณค่าทางด้านอารมณ์ความรู้สึก เกิดจากวิถีชีวิตของคนในชุมชน ผ่านกาลเวลาที่อาศัยอย่างต่อเนื่องภายใต้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชน เกิดการซ้อนทับของความหมายของพื้นที่ในมิติต่าง ๆ ของชุมชน จนเกิดเป็นภาพลักษณ์ หรือเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นที่ยอมรับของคนในและนอกชุมชน ซึ่งคนในชุมชนจะมีความรู้สึกผูกพันกับความหมายของคุณค่า นั้น ๆ ภาพลักษณ์นี้ คนในชุมชนถือว่าเป็นกลไกที่ทำให้เกิดความหมายและเรื่องราวต่าง ๆ ดำเนินอย่างต่อเนื่อง

3. ชุมชนในความหมายที่เป็นชนิดของความสัมพันธ์และความรู้สึกด้านอัตลักษณ์ (Sense of Identity) ของคนในชุมชนหนึ่ง ๆ ที่สร้างขึ้นจากจิตวิญญาณของความเป็นชุมชน (Spirit of Community) ความรู้สึกร่วมที่มีต่อกลุ่มและชุมชนที่ตนอาศัย กระทั่งเกิดความตระหนัก และการยอมรับความเหมือนกันภายในกลุ่มซึ่งจะส่งผลต่อความสมานฉันท์ภายในกลุ่ม ความพยายาม ความต้องการ หรือประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ซึ่งอาจหมายถึงปัญหา ประสบการณ์ชีวิต ชาติพันธุ์ ชนชั้น เป็นต้น

ดารณี ถวิลพิพัฒนกุล (2539) กล่าวว่าชุมชนเป็นการผสมผสานของ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ การปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม และความผูกพันร่วมกัน

ชยันต์ วรรณระภูติ (2536: 23-27) ได้สรุปว่า การศึกษาชุมชน เป็นการมองข้อมูลชุดหนึ่งที่เกิดขึ้นภายใต้เวลาและสถานที่ที่บุคคลผู้นั้นสนใจ โดยอาศัยแนวความคิด ทฤษฎี เป็นเครื่องมือ นำทางในการมองหาข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความหมายและสามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมนั้นได้ ดังนั้นการศึกษาชุมชนหรือปรากฏการณ์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อต้องการที่จะอธิบายกระบวนการ เจื่อนไข กลไกในการเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งนักวิชาการได้พยายามพัฒนาวิธีการศึกษาขึ้นมาศึกษาเพิ่มเติม นอกจากแนวความคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง นักวิชาการ โดยเฉพาะนักมานุษยวิทยา ได้กำหนดหลักการเบื้องต้นขึ้น ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. ถือว่าปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมมี 2 ระดับ คือ ปรากฏการณ์ที่อยู่ในระดับผิวหน้า ลักษณะที่สองปรากฏการณ์ที่อยู่เบื้องหลังของปรากฏการณ์ผิวหน้า คือ พยายามที่จะศึกษาปรากฏการณ์ ค้นหาสาเหตุที่อยู่เบื้องหลังหรือที่ลึกลงไป เป็นการมองหาสาเหตุไม่ว่าจะเป็นทางด้านชีวภาพหรือทางสังคมวัฒนธรรม เพื่อเข้าใจปรากฏการณ์เบื้องหลัง เพื่อหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างในเชิงเหตุผล หรือที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวพันทางประวัติศาสตร์เบื้องหลังที่มา ซึ่งเป็นการศึกษาหาความเป็นจริงทางสังคมในทุกด้าน

2. นักวิชาการมองปรากฏการณ์ทางสังคมว่า เป็นปรากฏการณ์ที่มีความสลับซับซ้อน มีมิติ ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยการมองปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กับปรากฏการณ์อื่น หรือเป็นการมองอย่างองค์รวมรอบด้าน สัมพันธ์กันทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง เป็นการมองเพื่อทราบและเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์นั้นกับปรากฏการณ์อื่น ๆ ว่ามีอยู่อย่างไร

3. โดยเหตุที่ความหมายของปรากฏการณ์ในสังคมหนึ่งถูกกำหนดขึ้นและเข้าใจความหมายรู้กันในในกลุ่มคน ซึ่งอยู่ในสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมเดียวกัน ดังนั้นการยอมรับความเป็นจริงทางสังคมถูกสร้างและกำหนดโดยคนในสังคม การแสวงหาความเป็นจริง และความหมายของสังคมนั้นจะต้องอาศัยกฎเกณฑ์ หรือรหัสของคนในสังคมนั้น เป็นเครื่องตัดสิน และช่วยอธิบาย ทั้งนี้เพราะผู้ศึกษาชุมชน หรือนักวิจัยย่อมมีฐานะทางชนชั้นที่แตกต่างออกไป และเป็นคนนอก จากสังคมอื่นที่มีบรรทัดฐานแตกต่างกัน ซึ่งถ้าหากไม่ระวังแล้ว ผู้ศึกษามักจะใช้เกณฑ์ของตนเป็นเครื่องตัดสิน หรืออธิบายปรากฏการณ์นั้น และย่อมทำให้การศึกษาแบบนี้ไม่สามารถสะท้อนความเป็นจริงของสังคมนั้นได้ ดังนั้นจึงต้องมีการศึกษาชุมชนในลักษณะของการมีส่วนร่วมมากขึ้น

4. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมย่อมต้องอาศัยการเปรียบเทียบ เพื่อให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมหนึ่ง ๆ แตกต่างหรือเหมือนกันอย่างไร มิติของการเปรียบเทียบย่อมช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถหาข้อสรุปเชิงสากลเกี่ยวกับปรากฏการณ์นั้นได้ โดยการเปรียบเทียบสังคมนั้นมากกว่าหนึ่งแห่ง การเปรียบเทียบข้อเหมือนหรือข้อแตกต่าง และการศึกษาโดย

การให้รายละเอียดเกี่ยวกับ บริบท หรือเงื่อนไขของสังคมนั้น จะช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์นั้นอย่าง ชัดเจนมากขึ้น

สรุปได้ว่า เมืองประวัติศาสตร์ คือ เขตหรือพื้นที่ที่เป็นชุมชนบริเวณหนึ่ง ประกอบด้วย อาคาร สิ่งก่อสร้างในการดำเนินชีวิตและสภาพแวดล้อม มีการปกครอง มีผู้ปกครอง มีการจัดการและการบริหารอย่างมีระบบ และย่านประวัติศาสตร์ คือ พื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของเมือง ย่านประวัติศาสตร์คือย่านที่มีความสำคัญหรือมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สรรค์ เวสสุนทรเทพ และชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล (2557: 151) สรุปว่าการเผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมระดับสากลนั้น ส่งผลถึงการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมในประเทศไทย ที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง คือ การศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมช่วงตั้งแต่ พ.ศ.2536 ถึงก่อน พ.ศ. 2548 และช่วงที่ 2 คือ ช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 ถึงถึงปัจจุบัน โดยการศึกษาในช่วงแรกจะมีจำนวนค่อนข้างจำกัด รวมถึงมีการศึกษาประเภทเพื่อการวิจัยเพียงประเภทเดียว

ศรัณย์ สมันตรัฐ (2552) ได้ทำการศึกษาวัฒนธรรมของประเพณีบิณฑบาตทางน้ำ หรือนาวาภิกษาจารย์ ซึ่งพบว่าเป็นขนบธรรมเนียมของคนไทยภาคกลางตอนล่าง บริเวณที่ชุ่มน้ำของชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณแม่น้ำลำคลองที่เป็นส่วนสำคัญของการดำรงชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะบริเวณแม่น้ำเก่าแก่ในจังหวัดนนทบุรี จุดประสงค์หลักเป็นการศึกษาด้านทฤษฎีสืบเนื่องทางสถาปัตยกรรมภูมิทัศน์ท้องถิ่น การบิณฑบาตทางเรือ และเรื่องที่เกี่ยวข้อง

ภาสกร คำภูแสน (2552) ได้ศึกษาแนวทางการจัดภูมิทัศน์วัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษาระบบการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพื่อให้สามารถระบุงค์ประกอบและประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรม โดยได้ทำการศึกษาในสองระดับ คือ ระดับกว้าง คือการเก็บข้อมูลในพื้นที่ชุมชนที่จัดไว้ในฐานข้อมูลต่าง ๆ และในระดับพื้นที่ด้วยวิธีการสำรวจภาคสนาม โดยใช้แบบสังเกตบันทึกข้อมูลด้านคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่องค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่กรณีศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การจัดหมวดหมู่ข้อมูล การจำแนกประเภทข้อมูล การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก ที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนริมน้ำจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมประกอบด้วยอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่มีความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมและความเก่าแก่ ส่วนที่เป็นนามธรรมได้แก่ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการปรับสภาพที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมริมแม่น้ำจันทบุรีและการอยู่ร่วมกันของวิถีทางความเชื่อที่แตกต่าง

2. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบูรนั้น จัดอยู่ในประเภทภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบชุมชนเมืองที่แสดงถึงระยะเวลาอันยาวนานในการปรับเปลี่ยนรูปแบบขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม ตั้งแต่ยุคแรกของการเข้ามาตั้งถิ่นฐาน จนถึงปัจจุบัน ซึ่งวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งวิถีชีวิตของชุมชนพึ่งพาระบบทางธรรมชาติน้อยลง

3. แนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้น ใช้วิธีการอนุรักษ์และพัฒนาในขอบเขตของพื้นที่ระดับต่าง ๆ ตามระดับคุณค่าความสำคัญของพื้นที่องค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม ซึ่งความยั่งยืนภายในชุมชนนั้นต้องเกิดจากการดูแลรักษาอัตลักษณ์จากคนในชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และเอกชนร่วมมือกัน

วารินธู พัทธ์ช่วงศ์วาน (2553) ศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเมืองเชียงคานกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์จากที่ดินและน้ำ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการประยุกต์ และบูรณาการความรู้ในมิติการศึกษาพื้นที่ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและวาทกรรมการพัฒนา เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ทรัพยากรที่ดินและน้ำของชาวเชียงคานในมิติด้านเศรษฐกิจ ที่ส่งผลต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเมือง เพื่อหาเหตุปัจจัยของการเกิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นภาพสะท้อนวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของผู้คนในเมืองเชียงคาน ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงการใช้ทรัพยากรที่ส่งผลต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเมืองเชียงคานโดยหลักแล้วเป็นผลมาจากเหตุปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ 1) นโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชเศรษฐกิจ 2) การเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศลาวในปี พ.ศ. 2518 3) การแก้ไขปัญหาแม่น้ำโขงกัดเซาะพื้นที่ริมตลิ่งในปี พ.ศ. 2546 และ 4) การก้าวเข้าสู่เมืองท่องเที่ยวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ดังกล่าวนี้ได้สะท้อนภาพวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นปัจเจกมากขึ้น แต่เนื่องด้วยเมืองเชียงคานยังเป็นพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาอย่างรุนแรง ทำให้พลวัตของชุมชนท้องถิ่นของเชียงคานอยู่ใน ลักษณะของการปรับตัวไปตามกระแสของการพัฒนาที่เข้ามาในแต่ละยุคแต่ละสมัย ทั้งยังทำให้การแสดงออกถึงการต่อต้านในประเด็นที่สัมพันธ์กับการพัฒนาในช่วงเวลาที่ผ่านมายังจำกัดอยู่เพียงการแสดงออกผ่านการวิพากษ์วิจารณ์ และการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมเฉพาะกิจเสียเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้แล้วยังสะท้อนวิถีคิดของผู้คนที่เกิดจากการมองท้องถิ่นเป็นหน่วยทางความคิดที่มีความหลากหลายในบริบทของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาในกระแสหลัก ทั้งยังมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความพร้อมของทรัพยากรที่มีอยู่ การครอบครองของปัจเจกรวมถึงศักยภาพของคนในแต่ละกลุ่มที่เอื้อต่อการปรับตัวในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป หากแต่มีจุดร่วมกันอยู่ที่การสร้างความมั่นคงให้กับตนเองผ่านการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการเข้าถึงผลประโยชน์ซึ่งเป็นผลมาจากการตระหนักรู้ถึงความพึงมีพึงได้เพื่อตอบสนองความปรารถนาของตน

อรเอม ตั้งกิจงามวงศ์ (2553) ได้ศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมชายฝั่งทะเล: แนวทางการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อ่าวบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี พื้นที่

อ่าวบางตะบูนเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ชายฝั่งทะเลของอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มีลักษณะ ธรณี สันฐานเป็นที่ราบน้ำทะเลท่วมถึงและมีความสำคัญทางด้านระบบนิเวศน้ำกร่อย มีความโดดเด่น ของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทางด้านกายภาพและชีวภาพซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีการดำรงชีวิต และเศรษฐกิจของชุมชน ปัจจุบันสถานการณ์ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ มี แนวโน้มความรุนแรงเนื่องจากขาดการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสม ก่อให้เกิดความขัดแย้งของการใช้ประโยชน์ที่ดิน เกิดการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ งานวิจัยนี้มุ่ง ศึกษาลักษณะภูมิทัศน์วัฒนธรรมชายฝั่งทะเลพื้นที่อ่าวบางตะบูนเพื่อการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ ในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมในสถานการณ์ปัจจุบันด้วยการสำรวจ พื้นที่และสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์เพื่อประเมินสถานการณ์ปัญหา จากการศึกษา พบว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่พัฒนาการ จากอดีตมีเทคโนโลยีการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม ดังนั้นจากผลการศึกษาจึงนำไปสู่การ เสนอแนะแนวทางประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพื่อกำหนดแนว ทางการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชายฝั่งทะเลอ่าวบางตะบูน ครอบคลุมประเด็น การรักษาระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดการโครงสร้างเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชน

ณัชชา สกุลงาม (2554) ได้ศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนชาวแพ กรณีศึกษาชุมชนชาว แพบริเวณสะพานรันตี หมู่ 2 ต.โลโว อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี โดยมุ่งศึกษาในประเด็นลักษณะ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวของภูมิทัศน์วัฒนธรรม พลวัตของภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และคุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรม เนื่องจากชุมชนแห่งนี้มีลักษณะภูมิทัศน์ที่มีความ เฉพาะตัวสูง คือ เป็นชุมชนที่มีประชากรหลากหลายชาติพันธุ์และหลากหลายวัฒนธรรมอาศัยอยู่ รวมกัน ภายใต้บริบททางสังคมแบบใหม่และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะตัว เพราะ ชุมชนตั้งอยู่บริเวณเขื่อนวชิราลงกรณ์ที่ระดับน้ำมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงตลอด แต่ยังคงวิถีชีวิตแบบ ยังชีพ จากการศึกษาพบว่าลักษณะภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนชาวแพแห่ง นี้ก่อตัวขึ้นจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสภาพแวดล้อมอันประกอบด้วยสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติ ศาสนา ความเชื่อ การเมืองการปกครอง และระบบเศรษฐกิจ ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัย จำกัด ก่อให้เกิดการตั้งรับ ปรับเปลี่ยน สร้างสรรค์ของมนุษย์เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตภายใต้ สภาพแวดล้อมเหล่านี้ได้อย่างสอดคล้อง และสมดุล อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึง อัตลักษณ์ชาติพันธุ์และ วัฒนธรรมของคนในชุมชนได้อย่างชัดเจน แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันภายใต้การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็น พลวัต (Dynamic) ที่ทุกสิ่งมีผลกระทบซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและผิดปกติ เศรษฐกิจแบบทุนนิยม การปกครองแบบรัฐชาติที่พยายามรวม อำนาจไว้ในส่วนกลางและรวมชาติให้เป็นชาติเดียวกัน รวมทั้งวัฒนธรรมกระแสหลักจากภายนอกล้วน

แล้วแต่เป็นปัจจัยคุกคามที่ทำให้อัตลักษณ์ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนชาวแพแห่งนี้กำลังคับคลานไปสู่ความล่มสลาย ดังนั้นในฐานะที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมประเภทหนึ่งจึงสมควรที่จะมีการศึกษาอย่างลึกซึ้ง และเป็นองค์รวมอันจะนำไปสู่แนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยให้มีความยั่งยืน สอดคล้องกับวิถีชีวิต รวมทั้งสามารถรักษาอัตลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมให้ดำรงคงอยู่ต่อไป

รัฐพงศ์ ปิ่นแก้ว (2556) ได้ศึกษาการออกแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรมปากคลองสวนหมากเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการออกแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรมปากคลองสวนหมากเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นครชุมหรือตำบลสวนหมากในอดีตเป็นชุมชนที่มีมาตั้งแต่สมัยรัชการที่ 5 ในปัจจุบันก็ยังคงปรากฏร่องรอยการจัดการภูมิทัศน์และมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงความรุ่งเรืองในอดีต การวิจัยนี้ประสงค์ที่จะศึกษาลักษณะทางกายภาพและพฤติกรรมการใช้พื้นที่รวมไปถึงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ปากคลองสวนหมาก เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการออกแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรม การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยศึกษาจากกลุ่มประชากรในพื้นที่และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างคือประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวจำนวน 120 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสำรวจสังเกต แบบสอบถาม จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าความถี่ร้อยละ วิเคราะห์เชิงคุณภาพจากความสัมพันธ์ของข้อมูล ผลการศึกษาพบว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่จัดอยู่ในประเภทวัฒนธรรมนำภูมิทัศน์ โดยพื้นที่องค์ประกอบเกี่ยวเนื่องทางวัฒนธรรมนั้นคือ บริเวณพื้นที่ตั้งแต่วัดสว่างอารมณ์ถึงวัดพระบรมธาตุ ซึ่งผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่ส่วนใหญ่จะมาไหว้พระและศึกษาประวัติศาสตร์ แนวทางในการออกแบบควรมีการฟื้นฟูชีวิตให้คืนกลับมาสู่ชุมชนด้วยการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการเป็นย่านการค้าดั้งเดิม โดยใช้วิถีชีวิตนำการค้า

เกริก กิตติคุณ (2557) ได้ศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรม เพื่อการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเมืองเชียงราย มรดกทางสถาปัตยกรรมถือว่าเป็นภูมิปัญญาที่ล้ำค่าของบรรพบุรุษที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของผู้คนในอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตามบริบทของพื้นที่ โดยมีคติความเชื่อและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สะท้อนในงานสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมของ ชุมชนจากประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงราย การสร้างบ้านแปงเมืองของพญามังรายบริเวณที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำกกในเขตกำแพงเมืองเก่าและได้ขนานนามราชธานีแห่งนี้ว่า เชียงราย ซึ่งมีความหมายว่า เมืองของพญามังราย การตั้งถิ่นฐานของผู้คนในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ปรากฏลักษณะงานสถาปัตยกรรม พื้นถิ่นล้านนา และการได้รับอิทธิพลจากมิชชันนารีสอนศาสนาในงานสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก รวมถึงการเปลี่ยนแปลงจากความเป็นเมือง ทำให้งานสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่า โดยเฉพาะอาคารประเภทบ้านพักอาศัยถูกรื้อทำลายเพื่อสร้างใหม่ตามกระแสนิยม ทั้งนี้ งานวิจัยได้ ศึกษาเพื่อสำรวจมรดกสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประเภทต่าง ๆ ในเมืองเชียงราย และสร้างรูปแบบทาง สถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่เป็นต้นแบบ เพื่อการอนุรักษ์สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพื่อเป็น

แนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงราย และส่งเสริมให้ หน่วยงานท้องถิ่นที่รับผิดชอบในการอนุญาตก่อสร้างและวางกรอบข้อบังคับเทศบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทของเมืองเชียงราย

ศุภรัตน์ พิณสุวรรณ (2557) ได้ศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว เชียงวัฒนธรรม ตำบลปุย อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล โดยภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางพื้นที่ระหว่างสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและการทำงานของมนุษย์ในพื้นที่นั้น ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิต ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตำบลปุย อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งมีการสั่งสมมานานหลายช่วงอายุคน งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมในตำบลปุย เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อนำมากำหนดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม และนำโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนเสนอไปทดลองปฏิบัติกับนักท่องเที่ยวที่เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน จากการศึกษาพบว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมในตำบลปุยมีทั้งภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่หยุดนิ่งและภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ยังเคลื่อนไหว และโปรแกรมการท่องเที่ยวที่นำไปทดลองพบว่านักท่องเที่ยวมีความพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ควรส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อรักษาคุณค่าและความสำคัญต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น

เกรียงไกร เกิดศิริ (2557) ได้ศึกษาองค์รวมภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยแบ่งเนื้อหาหลักของบทความออกเป็น 3 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 การศึกษาภูมิศาสตร์ของพื้นที่คาบสมุทรภาคใต้ เน้นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลของคาบสมุทรภาคใต้และลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในมิติภูมิศาสตร์ เช่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ที่ตั้ง และที่ตั้งสัมพันธ์ ประเด็นที่ 2 คือ ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตามลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่าง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตผู้คนที่ยังเชื่อมโยงสัมพันธ์กับประเด็นทางภูมิศาสตร์อย่างแนบแน่น ก่อให้เกิดเป็นภูมิปัญญาแบบต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต และเมื่อมีทรัพยากรการผลิตที่มากกว่าความต้องการใช้สอยก็จะนำมาแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ซึ่งนอกจากจะได้บริโภคและอุปโภคผลผลิตที่มาจากระบบนิเวศอื่น ๆ แล้วยังเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันและกัน และนำไปสู่การส่งผ่านการเรียนรู้ในวิธีการแก้ไขปัญหาและภูมิปัญญาในการก่อสร้างที่อยู่อาศัยด้วย และประเด็นที่ 3 คือ การศึกษาองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาแบบเป็นองค์รวม เพื่อสร้างคำอธิบายถึงลักษณะทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่จากหลักฐานประเภทต่าง ๆ ทั้งการลงสำรวจภาคสนาม การศึกษาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การทบทวนสารสนเทศการสัมภาษณ์ผู้คนในท้องถิ่น เพื่อสร้างองค์ความรู้เรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

ในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอย่างเป็นองค์รวมก่อนที่สภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษาที่มีความเปราะบางอย่างสูงนั้นจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไป จากการศึกษาพบว่าความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างหลากหลายของภาคใต้ส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางนิเวศวิทยาและส่งอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในลักษณะของนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ที่กำกับให้ผู้อยู่อาศัยต้องปรับตัวตามสภาพแวดล้อมนั้น ๆ เมื่อผลลัพธ์ของการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตถูกผลิตซ้ำจนกลายเป็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต และการสร้างสรรค์ที่อยู่อาศัยซึ่งมีผลลัพธ์เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยประกอบสร้างกันเป็นภาพลักษณ์ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของภาคใต้ อันเป็นเอกลักษณ์ในแง่ของความสัมพันธ์กับระบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมอย่างแนบแน่น และส่งผ่านออกมาในการก่อรูปของผังชุมชนและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัย

สุธาสินี บุรีคำพันธ์ (2557) ได้ศึกษาศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนย่านวัดพระธาตุหรือภูษัย เพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์สาธารณะ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทชุมชนย่านวัดพระธาตุหรือภูษัยโดยอาศัยปัจจัยที่ส่งผลการออกแบบคือ ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของชุมชน สภาพสังคมและวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม และนโยบายการพัฒนาเมืองลำพูน 2) ออกแบบผลิตภัณฑ์สาธารณะซึ่งประกอบไปด้วย ป้ายถนนและเฟอร์นิเจอร์สาธารณะสำหรับ 4 ชุมชน ซึ่งแสดงถึงลักษณะเด่นของชุมชนที่แตกต่างกันตามบริบท 3) ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนบริเวณชุมชนย่านวัดพระธาตุหรือภูษัยที่มีต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์สาธารณะที่แสดงอัตลักษณ์ของชุมชน อันเป็นผลที่เกิดจากการอบการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนย่านวัดพระธาตุหรือภูษัยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนย่านวัดพระธาตุหรือภูษัย จำนวน 662 คน ซึ่งประกอบด้วย 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านท่า-ท่านางจำนวน 154 คน ชุมชนศรีบุญเรืองจำนวน 108 คน ชุมชนชัยมงคลจำนวน 168 คน ชุมชนท่าขาม-บ้านฮ่อม จำนวน 232 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบใช้ความน่าจะเป็น โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นต่ออัตลักษณ์และรูปแบบของผลิตภัณฑ์สาธารณะ แบบประเมินรูปแบบผลิตภัณฑ์สาธารณะโดยผู้เชี่ยวชาญ และแบบสอบถามความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สาธารณะ ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการประมวลแนวคิดจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองลำพูน เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน และผู้นำชุมชนย่านวัดพระธาตุหรือภูษัยทั้ง 4 ชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปสาระสำคัญไปใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์สาธารณะในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า คนในชุมชนชัยมงคลมีความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์สาธารณะซึ่งได้กำหนดอัตลักษณ์ของรูปแบบมาจากสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ที่เป็นรูปแบบเรือนล้านนาทรงหน้าจั่วมีสาระโนเป็น อัตลักษณ์ชุมชน ประเภทป้ายถนนในภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 ความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์สาธารณะประเภทเฟอร์นิเจอร์สาธารณะ

ในภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 และความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อนโยบายการพัฒนาและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนชัยมงคล พบว่า คนในชุมชนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80, คนในชุมชนศรีบุญเรืองมีความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์สาธารณะซึ่งได้กำหนดอัตลักษณ์ของรูปแบบใช้ศาสนสถานโดยใช้หงส์ประตู่หน้าวัดเป็นอัตลักษณ์ชุมชน ประเภทป้ายถนนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 มีความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์สาธารณะประเภทเฟอร์นิเจอร์สาธารณะในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 และ ความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อนโยบายการพัฒนาและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนศรีบุญเรือง พบว่าคนในชุมชนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.98, คนในชุมชนบ้านท่า-ท่านางมีความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์สาธารณะซึ่งได้กำหนดอัตลักษณ์ความโดดเด่นของภูมิทัศน์ในเรื่องข้างหน้าวัดข้างร่อง และประตูท่านางซึ่งมีความเป็นมาและความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาเป็นอัตลักษณ์ชุมชน ประเภทป้ายถนนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 มีความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์สาธารณะประเภทเฟอร์นิเจอร์สาธารณะในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 และความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อนโยบายการพัฒนาและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านท่า-ท่านางพบว่า คนในชุมชนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 และ คนในชุมชนท่าขาม-บ้านอ่อมมีความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์สาธารณะซึ่งได้กำหนดอัตลักษณ์โดยใช้ศูนย์ถ่ายตลิลปะวัฒนธรรมซึ่งเป็นทั้งศิลปะการดนตรีและการแสดงมาเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยใช้รูปแบบท่ารำของช่างฟ้อนเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ประเภทป้ายถนนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 มีความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์สาธารณะประเภทเฟอร์นิเจอร์สาธารณะในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 และ ความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อนโยบายการพัฒนาและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท่าขาม-บ้านอ่อม พบว่า คนในชุมชนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 สรุปโดยภาพรวมของความคิดเห็น ชุมชนต่าง ๆ ต้องการให้โครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาเมืองลำพูน อยากรให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ และการออกแบบผลิตภัณฑ์ควรเน้นอัตลักษณ์ที่ชัดเจนและสามารถเข้ากับภูมิทัศน์เมืองหริภุญชัย

อนุวัฒน์ การลัก (2558) ได้ศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม: ความหมาย พัฒนาการทางแนวคิดและทิศทางการศึกษาวิจัย โดยมีข้อสังเกตบางประการดังนี้ 1) ด้านประเด็นการศึกษาพบว่ามีการศึกษาที่ให้ความสนใจด้านองค์ประกอบที่สำคัญทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่มากที่สุดเนื่องจากเป็นการศึกษาสภาพกายภาพโดยทั่วไปที่สามารถทำความเข้าใจเชิงรูปธรรมได้ ง่ายกว่าประเด็นอื่น ๆ ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่เริ่มจากความสำคัญของพื้นที่เป็นหลัก ส่วนประเด็นรองลงมาคือการศึกษา เพื่อมุ่งเน้นผลในด้านการศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์วัฒนธรรมและโยงเข้าสู่การอนุรักษ์ สำหรับประเด็นในการศึกษาเพื่อการท่องเที่ยวนั้นพบว่ามีสัดส่วนที่น้อย แต่ในรายละเอียดของการศึกษาก็ได้จัดทำเป็นข้อเสนอแนะเรื่องการท่องเที่ยวไว้ ที่เป็นผลต่อเนื่องจากการอนุรักษ์และ

การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ 2) ประเด็นด้านพื้นที่ศึกษา พบว่าพื้นที่ในเขตเมืองและกิ่งเมืองกิ่งชนบทเป็นพื้นที่ที่ได้รับความสนใจในการศึกษามากที่สุด เนื่องจากภายในพื้นที่เขตเมืองมีองค์ประกอบที่หลากหลาย มีการเปลี่ยนแปลงและความทับซ้อนกัน ทางสังคมวัฒนธรรมที่เป็นประเด็นให้ศึกษามากกว่าพื้นที่ชนบท ส่วนในรายละเอียดของลักษณะพื้นที่นั้นแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลักคือ กลุ่มแรกเป็นพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม กลุ่มที่สองเป็นพื้นที่ที่มีระบบนิเวศ พิเศษต่าง ๆ หรือชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เหล่านั้น และกลุ่มสุดท้ายเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง แต่มีการศึกษาด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีกจำนวนมากที่ไม่ได้รวบรวมเข้าในการศึกษาทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมนี้ ซึ่งมีประเด็นการศึกษาที่ได้กล่าวถึงภูมิทัศน์วัฒนธรรมเช่นกัน แต่ได้เน้นประเด็นด้านสถาปัตยกรรมเป็นหลัก

น้ำฝน เพ็ชรเส้ง (2558) ได้ศึกษาการแปรเปลี่ยนภูมิทัศน์วัฒนธรรมริมฝั่งคลองบางจาก ตำบลบางจาก อำเภอมะนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมริมฝั่งคลองบางจาก ตำบลบางจาก อำเภอมะนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความโดดเด่นซึ่งเป็นผลจากการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติริมฝั่งคลอง เพื่อสนองความต้องการในการดำรงชีวิต อย่างไรก็ตามภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะภูมิทัศน์วัฒนธรรมริมฝั่งคลองบางจาก และการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์วัฒนธรรมริมฝั่งคลองบางจาก ผลการศึกษาพบว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมริมฝั่งคลองบางจากมีทั้งภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่หยุดนิ่งและภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ยังเคลื่อนไหว ภูมิทัศน์วัฒนธรรมทั้งสองประเภทมีความสำคัญ มีคุณค่า สะท้อนเรื่องราวของชุมชนบางจากได้อย่างดี

อิสระ อินทร์ยา (2558) ได้ศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมกับภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชาวภูไท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำความรู้จากการศึกษาแนวคิดเรื่องภูมิทัศน์ วัฒนธรรม มาทำการประเมินคุณค่าและวิเคราะห์ถึงภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ภูไท ในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความสัมพันธ์ระหว่าง ภูมิปัญญาดังกล่าวกับสภาพภูมิประเทศในการตั้งถิ่นฐาน โดยเลือกชุมชนชาวภูไท ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเพื่อเป็นกรณีศึกษา ใช้วิธีการศึกษาด้วย การทบทวนวรรณกรรม เกี่ยวกับแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม วัฒนธรรมและความเชื่อ ของชาวภูไท จากนั้นจึงเก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่วิจัย ด้วยการศึกษากาภาพถ่าย ทางอากาศ การสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการเสวนากลุ่ม เพื่อทำการประเมินสภาพและความสำคัญทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่วิจัย ผลการศึกษาพบว่า 1) ชาวภูไทมีคติความเชื่อในการตั้งถิ่นฐานว่าชุมชนต้องประกอบด้วยเขตพื้นที่สำคัญ 4 เขต คือ บ้าน-นา-ป่า-น้ำ ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของชุมชนอันได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์ทรัพยากรดินและที่ดิน ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรน้ำ 2) ชาวภูไทมีภูมิปัญญาในการจัดการเขตพื้นที่ทั้ง 4 เขต และ

ทรัพยากรสำคัญทั้ง 4 ประการ เพื่อตอบสนองความต้องการในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยยึดหลัก
ความสมดุลระหว่าง การบริโภคกับการบำรุงรักษาภายใต้ค่านิยมของ “ความเคารพรัก” อันได้แก่
ความเคารพต่อกติกาสากล ความเคารพตนเอง เคารพผู้อื่น เคารพธรรมชาติ และความเคารพต่อสิ่ง
เหนือธรรมชาติ และเคารพต่อสากลคือ สิ่งที่เป็นกลางที่ยอมรับได้จากทุกฝ่าย 3) เอกลักษณ์ของทำเล
การตั้งถิ่นฐานและภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรของชุมชน ก่อเกิดเป็นคุณค่าทางภูมิทัศน์
วัฒนธรรมของชาวภูเก็ต อันแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของสังคมมนุษย์ที่สอดประสานกับข้อจำกัดแห่ง
สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

บทที่ 3

บริบทพื้นที่ชุมชน และวัฒนธรรม ชุมชนกาดกองต้า

3.1. จังหวัดลำปาง

3.1.1. ขอบเขตที่ตั้งจังหวัดลำปาง

จังหวัดลำปางตั้งอยู่บริเวณภาคเหนือตอนบน ตั้งอยู่ระหว่างเส้นละติจูดที่ 17 องศา ถึง 19 องศา 30 ลิปดาเหนือ และเส้นลองจิจูด 98 องศา 45 ลิปดา ถึง 100 องศา 15 ลิปดาตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 268.6 เมตร ห่างจากกรุงเทพฯ ตามแนวทางหลวงแผ่นดินประมาณ 602 กิโลเมตร และทางรถไฟ 625 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้น 12,533.961 ตารางกิโลเมตร หรือ 7,833,726 ไร่ ใหญ่เป็นอันดับ 5 ของภาคเหนือรองจากเชียงใหม่ ตาก แม่ฮ่องสอน และเพชรบูรณ์ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

- ทิศเหนือ ติดกับจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และพะเยา
- ทิศตะวันออก ติดกับจังหวัดแพร่ และสุโขทัย
- ทิศใต้ ติดกับจังหวัดตาก
- ทิศตะวันตก ติดกับจังหวัดลำพูน

3.1.2. ประวัติความเป็นมาของจังหวัดลำปาง

ลำปางเป็นจังหวัดที่มีอายุเก่าแก่มากไม่น้อยกว่า 1,300 ปี มีชื่อเรียกขานกันอย่างหลากหลาย โดยปรากฏหลักฐานตามตำนานต่าง ๆ รวม 11 ชื่อ ได้แก่ กุกกุกนคร ลัมภักกับปะนคร ศรีนครชัย นคร-เวียงคอกวัว เวียงดิน เขลางค์นคร นครลำปางคำเขลางค์ อาลัมภากค์ เมืองลคร และเมืองนครลำปาง จากการที่เรียกขานกันว่า “กุกกุกนคร” แปลว่าเมืองไก่ ดังนั้น ตราประจำจังหวัดลำปาง คือ “ไก่ขาว” เมืองลำปางมีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานมาอย่างยาวนาน มีการพัฒนาขึ้นเป็นเมือง และมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ดังที่ปรากฏร่องรอยของเมืองโบราณ 3 ส่วนที่สร้างซ้อนทับ และขยายตัวอยู่ทั้งสองฟากฝั่งของแม่น้ำวัง ได้แก่ “เวียงเขลางค์นคร” เป็นเมืองที่สร้างขึ้นร่วมสมัยกับวัฒนธรรมทริภุญไชย ต่อมา มีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่นมากขึ้น จึงมีการขยายเมืองด้วยการสร้าง “เวียงละคอน” ขึ้นทางทิศใต้ของเวียงเขลางค์นคร ต่อมาราวพุทธศตวรรษที่ 19 ในช่วงสมัยของวัฒนธรรมล้านนา เมืองลำปางมีการขยายตัวออกไปทางตะวันออกของแม่น้ำวังตรงข้ามกับเวียงละคอน โดยเรียกว่า “เวียงนครลำปาง” ในปี พ.ศ.2351 และขยายตัวออกไปโดยรอบจึงเกิดเป็นเทศบาลเมืองลำปางในปัจจุบัน (อิสริชัย บุรณะอรจรณ์, 2557: 3)

รูปภาพที่ 6 แสดงเขตพื้นที่เมืองเก่าในอดีต

ที่มา: อิศรชัย บุรณะอรุณรัตน์ บทความวิชาการ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร

3.1.3. สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศพื้นที่ของจังหวัดลำปางเป็นรูปยวรี ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง มีภูเขาสูงอยู่ทั่วไปทอดตัวยาวตามแนวทิศเหนือไปทางทิศใต้ของจังหวัดลำปาง และมีที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำเป็นบางส่วน ในบริเวณตอนกลางของจังหวัด ตามลักษณะทางกายภาพทางด้านธรณีสัณฐานวิทยา จังหวัดลำปางมีพื้นที่เป็นที่ราบล้อมรอบด้วยภูเขา มีลักษณะเป็นแอ่งแผ่นดินหรืออ่างเรียกว่า “อ่างลำปาง” เป็นอ่างที่ยาวและกว้างที่สุดในภาคเหนือ อ่างลำปางมีทิวเขาฝิ่ป่นน้ำส่วนตะวันตก และทิวเขาฝิ่ป่นน้ำส่วนกลางขนานล้อมรอบอยู่กันอ่างลำปางอยู่บริเวณตอนกลางของจังหวัด มีลักษณะเป็นที่ราบลูกฟูกซึ่งก่อตัวจากการทับถมของตะกอนที่ชะล้างมาจากลาดเขา จังหวัดลำปางมีพื้นที่อยู่สูงจากระดับทะเลโดยเฉลี่ย 268.60 เมตร สามารถแบ่งลักษณะภูมิประเทศออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

- บริเวณตอนบนของจังหวัด มีลักษณะเป็นที่ราบสูง ภูเขา และเป็นป่าค่อนข้างทึบ อุดมสมบูรณ์ด้วยไม้มีค่า

- บริเวณตอนกลางของจังหวัด มีลักษณะเป็นที่ราบและที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ ส่วนใหญ่เป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของจังหวัด

- บริเวณตอนใต้ของจังหวัด มีลักษณะเป็นป่าไม้ร้าง บางส่วนมีลักษณะเกือบเป็นทุ่งหญ้า เมื่อพิจารณาตามลักษณะทางกายภาพ พบว่าพื้นที่ของจังหวัดลำปางมีความแตกต่างกัน

3.1.4. สภาพภูมิอากาศ

จากลักษณะพื้นที่ของจังหวัดที่เป็นแอ่งคล้ายก้นกระทะ จึงทำให้อากาศร้อนอบอ้าวเกือบตลอดปี ฤดูร้อนร้อนจัด และหนาวจัดในฤดูหนาว ในปี 2544 จังหวัดลำปาง มีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด 41.6 องศาเซลเซียส เฉลี่ยต่ำสุด 10.5 องศา

3.1.5. เขตการปกครอง

การแบ่งเขตการปกครอง ในปี 2544 จังหวัดลำปาง แบ่งการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ 100 ตำบล 887 หมู่บ้าน โดยมีอำเภอดังนี้ อำเภอเมืองลำปาง อำเภอแม่เมาะ อำเภอเกาะคา อำเภอเสริมงาม อำเภองาว อำเภอแจ้ห่ม อำเภอวังเหนือ อำเภอเถิน อำเภอแม่พริก อำเภอแม่ทะ อำเภอสบปราบ อำเภอห้างฉัตร และอำเภอเมืองปาน

3.1.6. ทรัพยากรทางธรรมชาติ

จังหวัดลำปาง เป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัด คือ

3.1.6.1. แหล่งน้ำธรรมชาติ มีแม่น้ำสายสำคัญที่เป็นปัจจัยต่อการเกษตรและการชลประทาน คือ

- แม่น้ำวัง ต้นกำเนิดจากอำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย ไหลผ่านอำเภอวังเหนือ อำเภอแจ้ห่ม อำเภอเมือง อำเภอเกาะคา อำเภอสบปราบ อำเภอเถิน อำเภอแม่พริก แล้วไหลไปบรรจบแม่น้ำปิงที่จังหวัดตาก มีระยะทางยาวประมาณ 382 กิโลเมตร

- แม่น้ำต๋วย ต้นกำเนิดจากอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ไหลผ่านอำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอห้างฉัตร และไหลมาบรรจบแม่น้ำวังในเขตอำเภอเมือง มีระยะทางประมาณ 60 กิโลเมตร

- แม่น้ำยาว ต้นกำเนิดจากท้องที่ตำบลเมืองยาว อำเภอห้างฉัตร ไหลบรรจบแม่น้ำวังในเขตอำเภอเกาะคา ระยะทางประมาณ 38 กิโลเมตร

- แม่น้ำจาง ต้นกำเนิดที่อำเภองาว ไหลผ่านอำเภอแม่ทะ มาบรรจบแม่น้ำวังที่อำเภอเกาะคา ระยะทางยาวประมาณ 127 กิโลเมตร

- แม่น้ำางว ต้นกำเนิดจากดอยหลวงในเขตท้องที่ตำบลบ้านร้อง อำเภองาว ไหลผ่านตำบลปงเตา ตำบลหลวงเหนือ ตำบลหลวงใต้ ตำบลบ้านโป่ง ตำบลแม่ตีบ ไปรวมกับแม่น้ำยมในจังหวัดแพร่ มีระยะทางประมาณ 90 กิโลเมตร

3.1.6.2. ป่าไม้ จังหวัดลำปางมีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 7,016,985 ไร่ และได้กำหนดเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติรวม 33 ป่า หรือร้อยละ 68 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด แต่จากการสำรวจ

ล่าสุดเมื่อปี 2543 ปรากฏว่าพื้นที่ป่าลดลงเหลือ 5,634,347 ไร่ นอกจากนั้นยังมีอุทยานแห่งชาติ 5 แห่ง และวนอุทยาน จำนวน 4 แห่ง

3.1.6.3. แร่ธาตุ จังหวัดลำปางมีแร่ธาตุอยู่มากและหลายชนิด ซึ่งล้วนเป็นวัตถุดิบที่สำคัญในทางอุตสาหกรรม โดยมีแร่สำคัญพอสรุปได้ คือ ถ่านหินลิกไนต์ ดินขาว หินอ่อน หินปูน ดินเบา ฟอสเฟต เป็นต้น โดยเฉพาะถ่านหินลิกไนต์ มีจำนวนมากเป็นอันดับ 1 โดยมีเหมืองแร่จำนวน 53 แห่ง รองลงมาคือ ดินขาว และหินอ่อน ตามลำดับ

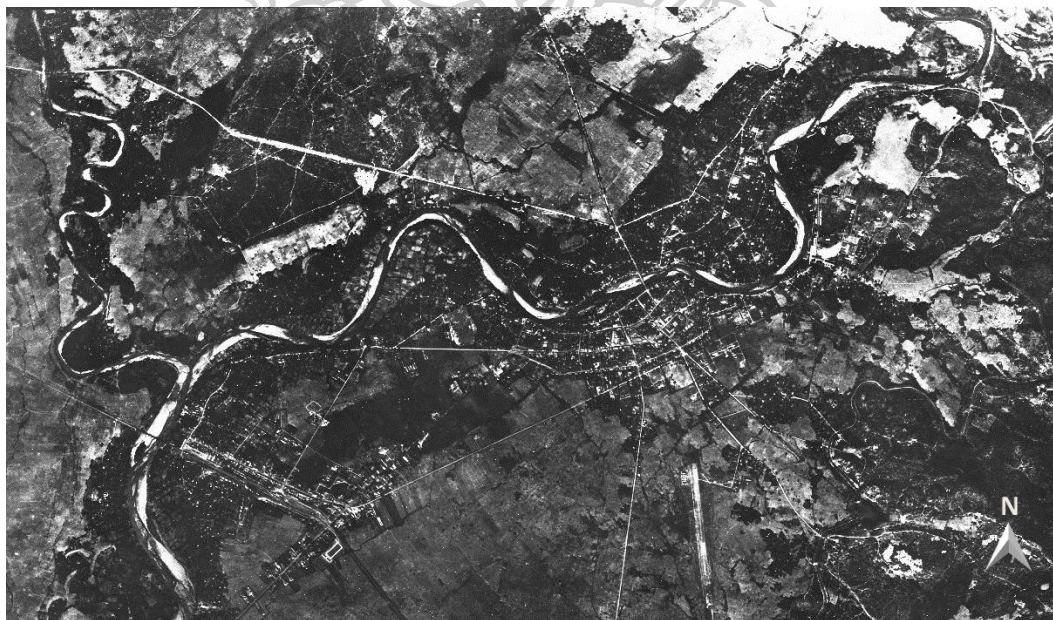
จังหวัดลำปางได้ประกาศจัดตั้งเป็นจังหวัด ในปี พ.ศ.2435 (สมัยรัชกาลที่ 5) โดยขึ้นอยู่กับมณฑลพายัพสมัยหนึ่ง (พ.ศ.2443) ต่อมาแยกเป็นมณฑลมหาสารภูธร ในปี พ.ศ.2458 ซึ่งในเวลาต่อมาได้มีประกาศยกเลิกมณฑลทั่วราชอาณาจักร ลำปางจึงมีฐานะเป็น “จังหวัดลำปาง” ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476

3.2. กาดกองต้าและวิวัฒนาการตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

กาดกองต้า เป็น “ตลาดจีน” ในอดีตเคยเป็นศูนย์กลางการค้าทางน้ำที่รุ่งเรืองของจังหวัดลำปาง เป็นเมืองท่าที่สำคัญเชื่อมต่อศูนย์กลางการค้าเมืองปากน้ำโพ (นครสวรรค์) กับภาคเหนือตอนบน เป็นแหล่งกระจายสินค้าเข้าออก แหล่งชุมชนเศรษฐกิจที่รุ่งเรืองว่า “ตลาดจีน” หรือ “ตลาดเก่า” เป็นแหล่งจอดท่าเรือของแม่น้ำวังเป็นเส้นแม่น้ำสายสำคัญของประวัติศาสตร์ เป็นท่าล่องซุงไม้สักของคนต่างชาติที่ได้รับสัมปทานทำกิจการป่าไม้ทำรายได้มากมาย เป็นแหล่งสะสมทุนหลักของพ่อค้าในลำปาง อดีตการคมนาคมไม่สะดวก การทำมาหากินของคนชาวลำปางอยู่ในระบบเศรษฐกิจเพื่อยังชีพ มีการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเอง ผลผลิตส่วนใหญ่เป็นพืชไร่ ผลผลิตจากป่า การค้าระหว่างเมืองในเขตภาคเหนือด้วยกันเป็นการค้าโดย พ่อค้าวัวต่าง ซึ่งเป็นชาวไร่ชาวนาในหมู่บ้านรวบรวมผลผลิต เช่น เมียง ยาเส้น ครั่ง ของป่า ฯลฯ ขายให้แก่พ่อค้าในเมือง ขากลับนำสินค้าที่ต้องการมาขายในหมู่บ้าน เช่น เกลือ เครื่องเหล็ก ปลาแห้ง ฯลฯ การค้าทางไกลทางบกเป็นการค้าระหว่างเมืองไกลชายแดน เช่น พม่า ยูนนาน รัฐฉาน เมืองมะละแหม่งและเชียงตุง ส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าพื้นเมือง ทั้งพม่า ไทยใหญ่ และจีนฮ่อ มีพ่อค้าวัวต่างพื้นเมืองบ้าง พ่อค้าวัวต่างส่วนใหญ่เป็นการค้าเชื่อมระหว่างลำปาง พะเยา เชียงราย น่าน แพร่ และอุตรดิตถ์ การค้าทางบกดังกล่าวเริ่มตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2372 เป็นต้นมา ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2420 เส้นทางการค้าได้เปลี่ยนจากทางน้ำเป็นการค้าระหว่างกรุงเทพฯ เชียงใหม่ มีศูนย์กลางการค้าอยู่ที่เมืองปากน้ำโพ เนื่องจากการทำป่าไม้สักส่งออก เปลี่ยนจากเส้นทางแม่น้ำสาละวินมาเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา (ปิง วัง ยม น่าน) เส้นทางบกค่อย ๆ ลดความสำคัญลงไป แม่น้ำวังจึงเป็นแม่น้ำสายประวัติศาสตร์ (กิตติศักดิ์ เสงษ์ภูิกุล, 2552)

การล่องซุงไม้สักออกจากลำปางเพื่อรวมกันที่ปากน้ำโพผูกเป็นแพซุงล่องสู่กรุงเทพฯ อย่างต่อเนื่องหลายสิบปีของบริษัททำไม้ฝรั่ง การก่อตัวของชุมชนตลาดจีน ลำปางเป็นเมืองเก่าแก่ที่มี

ความเป็นมามากกว่าพันปี นอกจากคนเมืองยังมีคนไทลื้อ อพยพมาจากเมืองเชียงแสน พม่ามาทำป่าไม้และค้าขาย ชาวอังกฤษได้สัมปทานป่าไม้ ชาวขมุเป็นชนชนชาติลาวตอนเหนือมารับจ้างแรงงาน ส่วนใหญ่จะมารวมตัวอยู่บริเวณ ตลาดจีนเพราะเป็นแหล่งจอดท่าเรือ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศ บริเวณแม่น้ำวังมีเกาะกลางแม่น้ำ (ที่ตั้งบริเวณวัดเกาะในปัจจุบัน) กั้นแบ่งแม่น้ำวังออกเป็นสองสาย ด้านที่ติดต่อกับฝั่งชุมชนตลาดจีน เป็นช่องแคบและตื้นเหมาะเป็นที่จอดเรือ จึงกลายเป็นแหล่งชุมชนมีคนมาขนถ่ายสินค้าขึ้นลง ยังเป็นที่จอด กองคาราวาน (กองเกวียน) จากต่างแดนมาจอดเพื่อรอรับสินค้านำไปขายอีกต่อหนึ่ง ประการสำคัญเป็นท่าน้ำรวบรวมซุงจากป่าไม้ต่าง ๆ เพื่อนำล่องปากน้ำโพต่อไป จากปัจจัยดังกล่าว ตลาดจีนเดิมเป็นท่าจอดเรือขนถ่ายสินค้าและเป็นท่าล่องซุงพ่อค้าส่วนใหญ่ จะขึ้นล่องกับเรือ อาศัยเพียงปลุกค้าขายและนอนพักชั่วคราว บริเวณนี้เป็นที่ตั้ง สำนักงานป่าไม้บริษัทตะวันตกต่าง ๆ ชาวพม่าที่เป็นหัวหน้าแรงงานต้องทำการควบคุมการล่องซุง ดูแลกิจการจ้งมีการปลูกสร้างอาคารขึ้นมาเพื่อเป็นสำนักงานเป็นที่อยู่อาศัยของตนเอง และใช้เป็นที่พักอาศัยรับรองตัวแทนบริษัททำไม้ของชาวต่างชาติมาตรวจงานป่าไม้ พร้อมกับต้องอำนวยความสะดวกมีสินค้าฝรั่งต่าง ๆ ขายให้จึงเป็นแหล่งการค้าขายในตัวมันเอง ช่วงแรก ๆ พ่อค้ามักจะเป็นชาวไทใหญ่ พม่า เงี้ยว และพ่อค้าวัวต่าง ซึ่งมีฐานะการทำงานให้บริษัทป่าไม้ฝรั่งพร้อมกับการค้าขาย (กิตติศักดิ์ เสงษ์ภูิกุล, 2552)

รูปภาพที่ 7 ภาพถ่ายทางอากาศ แม่น้ำวังไหลผ่านตัวเมืองลำปาง พ.ศ. 2516

ที่มา: กรมแผนที่ทหาร

รูปภาพที่ 8 การล่องซุงแม่น้ำวังในสมัยอดีต
ที่มา: [ออนไลน์] <https://www.lampang108.com>

รูปภาพที่ 9 น้ำท่วมใหญ่และซุงเคลื่อนท้องน้ำแม่วัง พ.ศ.2463
ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

ต่อมาเมื่อการคมนาคมทางน้ำเริ่มมีความสำคัญพ่อค้าคนจีนเริ่มเดินทางเข้ามาพร้อมเรือสินค้าเป็นกสิริรับจ้างมาพบทำเลที่เหมาะสมประกอบกับความขยันขันแข็ง มีหัวการค้าที่ดีกว่าจึงเริ่มเข้าครอบงำ มีบทบาททางการค้า แยกแยกแยกคนไทยใหญ่ พม่าออกไปจากตลาดการค้า พ่อค้าจีนส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายจีนไหหลำ และจีนแคะนิยมถักผมเปียยาวเป็นคนจีนอพยพจากจีนแผ่นดินใหญ่ เมื่อมีช่องทางทำมาหากินได้ชักชวนกันมาอยู่มากขึ้น และครอบงำคนพื้นเมืองดั้งเดิมเกือบหมด มองไปทางไหนก็มีแต่คนจีนทำการค้าขายที่ตลาดจีน หรือเปลี่ยนเป็นตลาดเก่า สมัยนิยมไทยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นยุคทองของชาวจีนอีกครั้ง เมื่อบทบาททางการเดินทางรถไฟมาถึงลำปางครั้งแรกเมื่อ 1 เมษายน พ.ศ. 2459 เป็นการเปิดด่านเชื่อมระหว่างลำปางกับเมืองเหนือผนวกควบกับส่วนกลางกรุงเทพฯ เป็นผลกระทบต่อสังคมเศรษฐกิจวิถีชีวิตของคนลำปางที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก และต่อเนื่องจวบจนปัจจุบันภาคกองต้าย้อนอดีตตลาดจีนลำปาง ลำปางในอดีตเคยเป็นศูนย์กลางการค้าทางน้ำที่รุ่งเรือง เป็นเมืองท่าที่สำคัญเชื่อมต่อศูนย์กลางการค้าเมืองปากน้ำโพ (นครสวรรค์) กับภาคเหนือตอนบน เป็นแหล่งกระจายสินค้าเข้า-ออกแหล่งชุมชนเศรษฐกิจรุ่งเรืองที่เรียกว่า ตลาดจีนหรือตลาดเก่า แม่น้ำวังเป็นเส้นแม่น้ำสายสำคัญของประวัติศาสตร์ เป็นท่าล่องซุงไม้สักของคนต่างชาติที่ได้รับสัมปทานทำกิจการป่าไม้ทำรายได้มากมายเป็นแหล่งสะสม ทุนหลักของพ่อค้าในลำปางอดีตการคมนาคมไม่สะดวก การทำมาหากินของคนชาวลำปางอยู่ในระบบเศรษฐกิจเพื่อยังชีพ มีการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเอง ผลผลิตส่วนใหญ่เป็นพืชไร่ ผลผลิตจากป่า การค้าระหว่างเมืองในเขตภาคเหนือด้วยกันเป็นการค้าโดย “พ่อค้าวัวต่าง” ซึ่งเป็นชาวไร่ชาวนาในหมู่บ้านรวบรวมผลผลิต เช่น เมียง ยาเส้น ครั่ง ของป่า ฯลฯ ขายให้แก่พ่อค้าในเมือง ขากลับนำสินค้าที่ต้องการมาขายในหมู่บ้าน เช่น เกลือ เครื่อง เหล็ก ปลาแห้ง ฯลฯ การค้าทางไกลทางบกเป็นการค้าระหว่างเมืองไกลชายแดน เช่น พม่า ยูนาน รัฐฉาน เมืองมะละแหม่ง และเชียงตุง ส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าพื้นเมือง ทั้งพม่า ไทยใหญ่ และจีนฮ่อ มีพ่อค้าวัวต่างพื้นเมืองบ้าง พ่อค้าวัวต่างส่วนใหญ่เป็นการค้าเชื่อมระหว่าง ลำปาง พะเยา เชียงราย น่าน แพร่ และอุตรดิตถ์ การค้าทางบกดังกล่าวเริ่มตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2372 เป็นต้นมา ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2420 เส้นทางการค้าได้เปลี่ยนจากทางน้ำ เป็นการค้าระหว่างกรุงเทพฯ เชียงใหม่ มีศูนย์กลางการค้าอยู่ที่เมืองปากน้ำโพ เนื่องจาก การทำป่าไม้สักส่งออก เปลี่ยนจากเส้นทางแม่น้ำสาละวินมาเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา (ปิง วัง ยม น่าน) เส้นทางบกจึงค่อยๆ ลดความสำคัญลงไป แม่น้ำวังกลายเป็นแม่น้ำสายประวัติศาสตร์ การล่องซุงไม้สักออกจากลำปางเพื่อรวมกันที่ปากน้ำโพผูกเป็นแพซุงล่องสู่กรุงเทพฯ อย่างต่อเนื่องหลายสิบปีของบริษัททำไม้ฝรั่ง เมื่อทางรถไฟสายเหนือมาถึงลำปางและขยายต่อไปถึงเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ. 2464 การคมนาคมทางบกสะดวกขึ้น ทางน้ำค่อยๆ ลดบทบาทหมดความสำคัญลงตามลำดับ เป็นเหตุให้แหล่งชุมชนการค้าย่อย ๆ ย้ายไปบริเวณสถานีรถไฟลำปางหรือสบตุ๋ย ในเวลาต่อมาประจวบกับการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 กองทัพญี่ปุ่นเข้ายึดลำปาง เพื่อเป็นทางผ่านไปพม่าเข้ายึดบริเวณต่าง ๆ โดยเฉพาะย่านการค้าตลาดจีน ด้วย

เหตุต้องการยึดยุทธปัจจัยทำให้ห้างสรรพสินค้า ร้านค้า ในชุมชนตลาดจีนของคนเชื้อสายจีน พม่า และฝรั่งต้องอพยพ หนีภัยสงคราม ทำให้การค้าไม้ต้องยุติลง ชุมชนตลาดจีนจากเดิมเป็นแหล่ง ศูนย์กลาง การค้าทางเรือที่เจริญค่อยๆ ลดบทบาททางการค้าและกลายมาเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน (กิตติศักดิ์ เสงษฎีกุล, 2552)

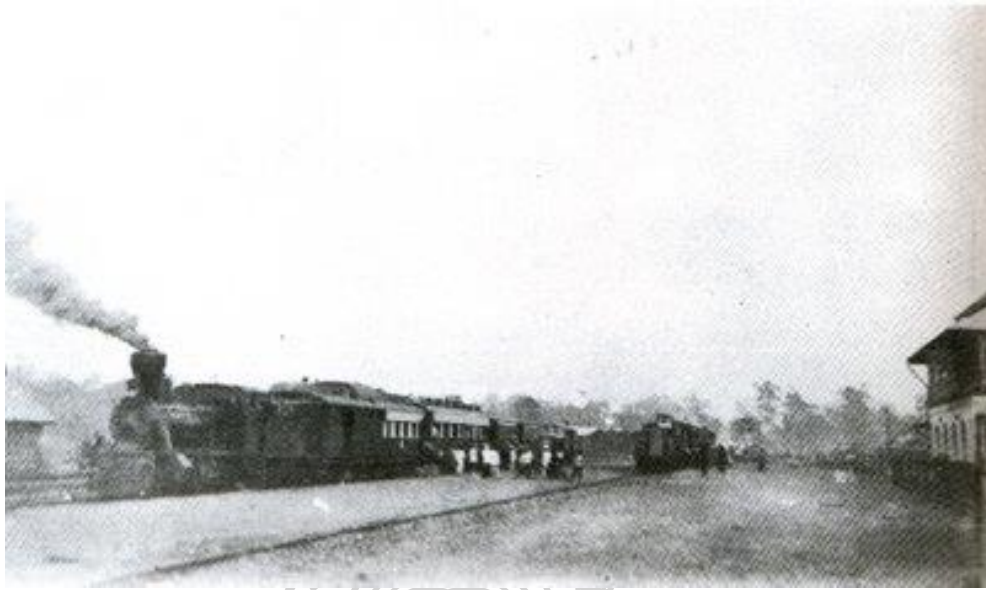

รูปภาพที่ 10 สถานีรถไฟนครลำปาง พ.ศ.2489 ถ่ายโดยนายเสาร์แก้ว ไชยยา ชาว อ.เกาะคา
ที่มา: [ออนไลน์] จาก <http://www.zabzaa.com>

รูปภาพที่ 11 สถานีรถไฟนครลำปาง พ.ศ.2489 ถ่ายโดยนายเสาร์แก้ว ไชยยา ชาว อ.เกาะคา
ที่มา: [ออนไลน์] จาก <http://www.zabzaa.com>

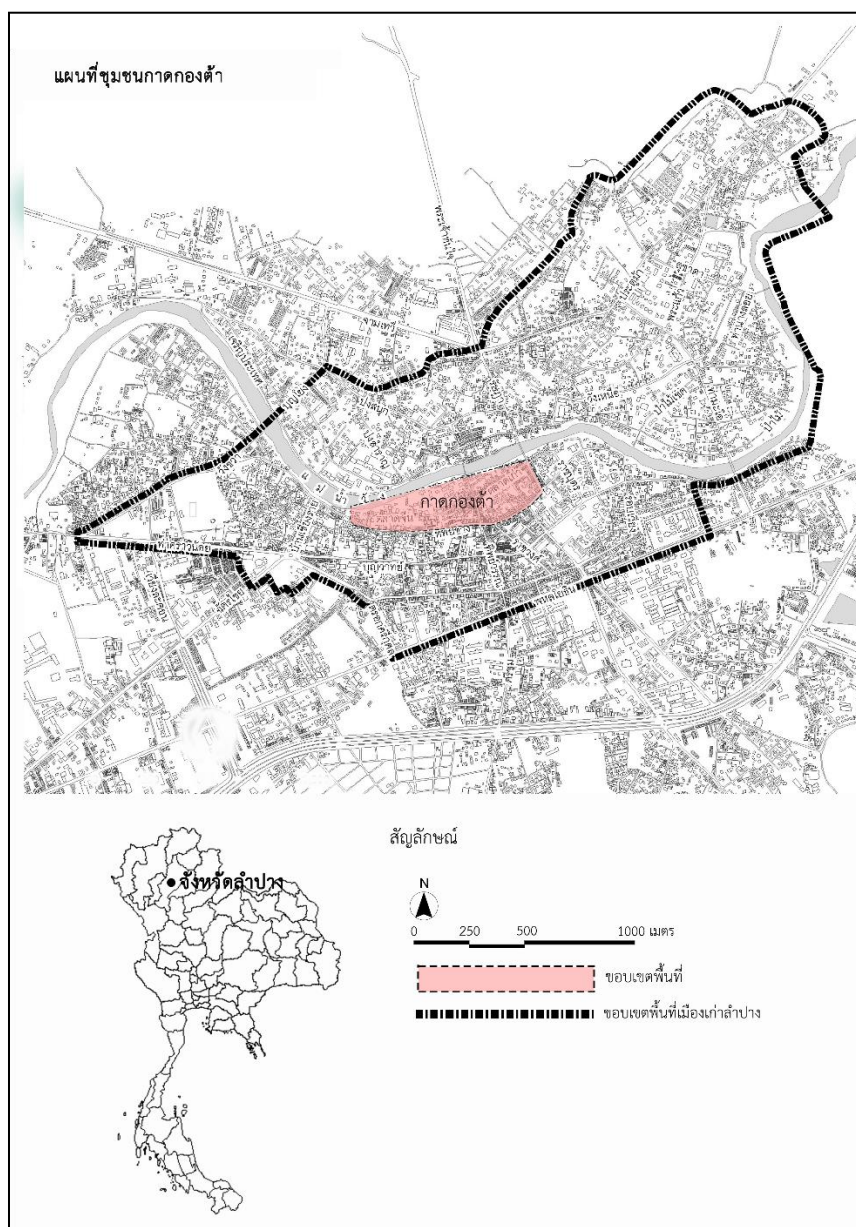
รูปภาพที่ 12 รถไฟขบวนแรกมาถึงลำปาง เมื่อ 1 เมษายน 2459
ที่มา: [ออนไลน์] จาก <http://www.zabzaa.com>

รูปภาพที่ 13 ภาพสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นแม่น้ำวังที่ถ่ายจากสะพานรัชฎาภิเศก ดั้งนั้นฝั่งซ้ายมือก็น่าจะเป็นบริเวณกาดกองต้า และขวามือก็คือวัดเกาะวาลูการาม
ที่มา: [ออนไลน์] จาก หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

3.2.1. ขอบเขตของที่ตั้ง

ชุมชนกาดก่องต๋ำตั้งอยู่ในพื้นที่ ตำบลสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ซึ่งอยู่บนถนนตลาดเก่า และขนาดกันถนนทวิพหุข้าง โดยมีขนาดพื้นที่โดยประมาณ 132,600 ตารางเมตร โดยศึกษาบริบทโดยรอบของพื้นที่พิจารณาจากความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์รวมถึงศึกษาสภาพพื้นที่ชุมชนในปัจจุบัน

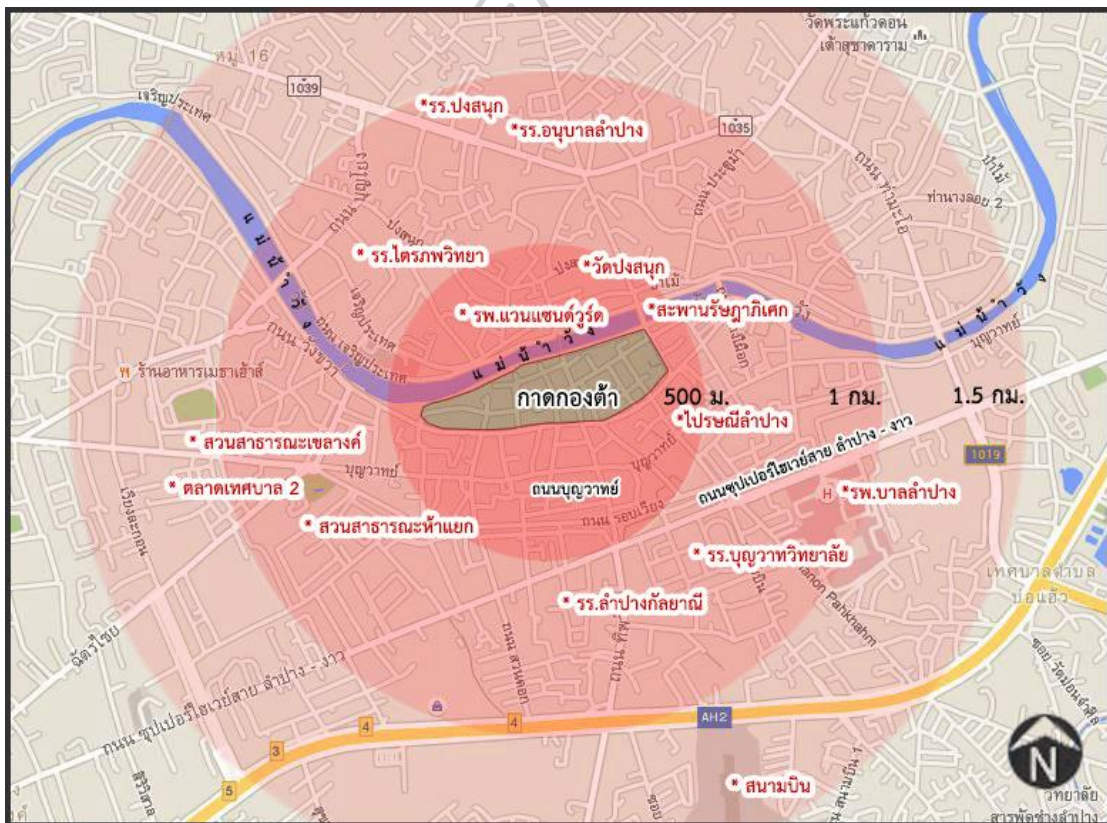

รูปภาพที่ 14 แสดงอาณาเขตพื้นที่ชุมชนกาดก่องต๋ำ

ที่มา: ดัดแปลงจากแผนที่ [ออนไลน์] จาก <https://www.google.co.th/maps/>

สถานที่สำคัญโดยรอบพื้นที่ในระยะ 0.50 กม.– 1.50 กม.

- ระยะ 0.50 กม. ติดกับ แม่น้ำวัง โรงเรียนวิชชานารี วัดปงสนุก โรงพยาบาลแวนแชนด์-วูร์ต สะพานรัชฎา ไปรษณีย์ลำปาง
- ระยะ 1.00 กม. ติดกับ โรงเรียนอนุบาลลำปาง โรงเรียนปงสนุก โรงเรียนลำปางกัลยาณี โรงเรียนบุญยิวาธาวิทยาลัย โรงเรียนไตรภพวิทยา สวนสาธารณะห้า ตลาดโต้รุ่ง สถานีตำรวจภูธรเมืองลำปาง
- ระยะ 1.50 กม. ติดกับ สนามบินลำปาง สวนสาธารณะเขาลงค์ ตลาด-เทศบาล 2

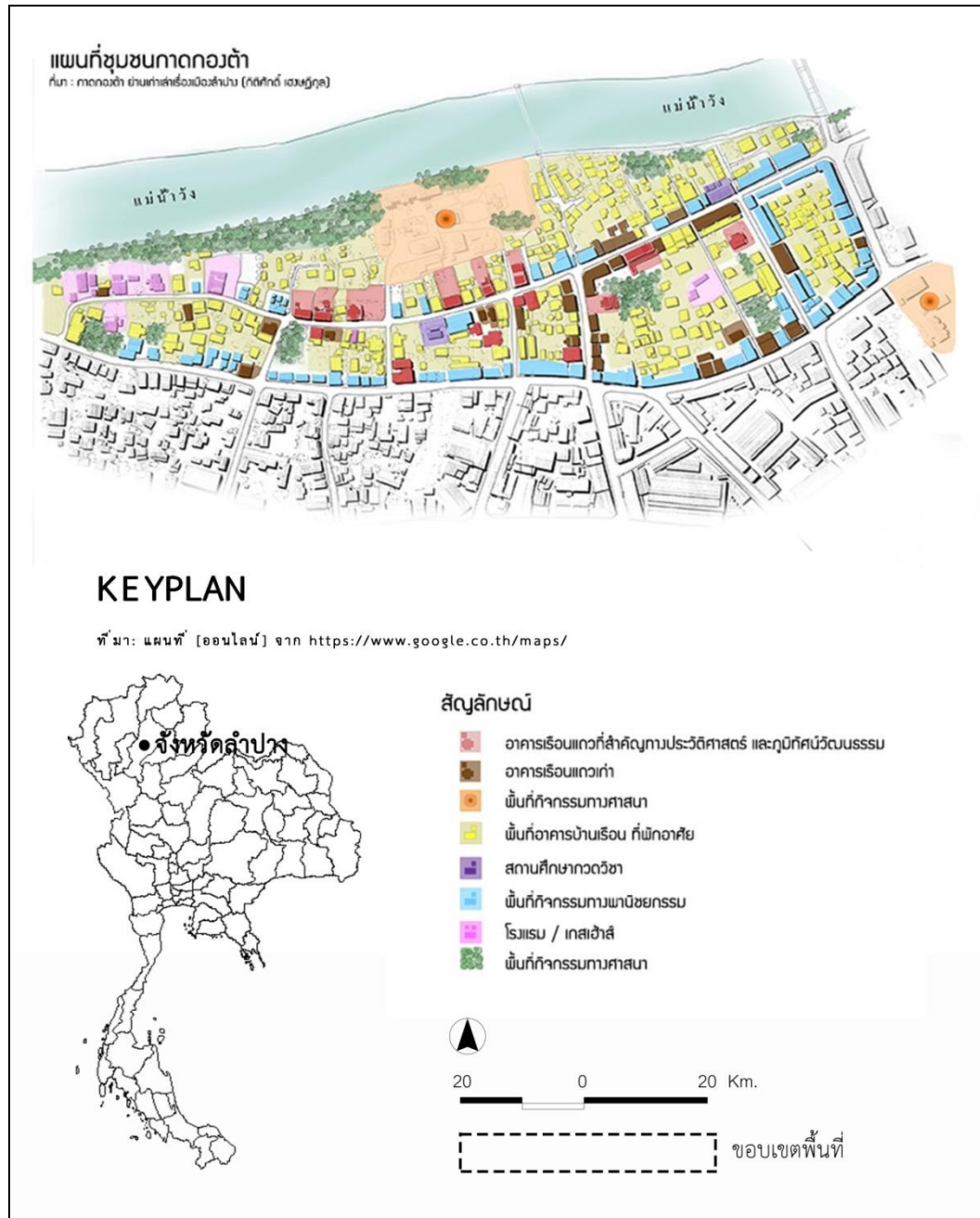
รูปภาพที่ 15 สถานที่สำคัญโดยรอบพื้นที่ในระยะ 500 ม. – 1 กม. – 1.5 กม.

ที่มา: ดัดแปลงจากแผนที่ [ออนไลน์] จาก <https://www.google.co.th/maps>

3.2.2. การใช้ประโยชน์ที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดิน พื้นที่ชุมชนกาดกองต้า จำแนกโดยคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และภูมิทัศน์วัฒนธรรมกาดกองต้า ดังนี้ (ผิดพลาด! ไม่พบแหล่งการอ้างอิง)

รูปภาพที่ 16 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน ชุมชนกาดกองต้า

ที่มา: ดัดแปลงจากหนังสือกาดกองต้า ย่านเก่าเล่าเรื่องเมืองลำปาง กิตติศักดิ์ เสงษ์ภูกุล

3.2.3. เขตการปกครอง

การแบ่งเขตการปกครองของพื้นที่ชุมชนกาดกองต้า จะแบ่งออกเป็น 2 พื้นที่ โดยจะแยกเป็น 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลหัวเวียง และตำบลสวนดอก จากการที่พื้นที่ชุมชนกาดกองต้าจึงทำให้เกิดการแบ่งออกเป็น 2 เขตการปกครองเช่นกัน ดังนี้

3.2.3.1. ชุมชนกาดกองต้าเหนือ อยู่ในเขต ตำบลหัวเวียง

รูปภาพที่ 17 ภาพถ่ายทางอากาศ แสดงพื้นที่ชุมชนกาดกองต้าเหนือ
ที่มา: กรมแผนที่ทหาร

3.2.3.2. พื้นที่ ชุมชนกาดกองต้าใต้ อยู่ในเขต ตำบลสวนดอก

รูปภาพที่ 18 ภาพถ่ายทางอากาศ แสดงพื้นที่ชุมชนกาดกองต้าใต้
ที่มา: กรมแผนที่ทหาร

3.2.4. สภาพภูมิศาสตร์พื้นที่

ชุมชนกาดกองต้า นับได้ว่าตั้งอยู่บริเวณที่ว่างด้าน เหนือ-ใต้ ระหว่าง แม่น้ำวัง-ถนนทิพย์ช้างด้านตะวันออก-ตะวันตกระหว่าง ถนนรัชฎา-สุดถนนตลาดเก่า สันนิษฐานว่าบริเวณถนนทิพย์ช้างนั้น น่าจะเป็นริมฝั่งแม่น้ำเดิม ก่อนที่จะมีความลาดชันลงไป ดังนั้นพื้นที่ของชุมชนกาดกองต้าเหนือจึงถือว่าอยู่ในที่ราบริมแม่น้ำวัง เมื่อครั้งน้ำท่วมใหญ่ครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2548 ยิ่ง สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่น้ำท่วมหน้านั้นน่าจะแสดงให้เห็นลักษณะของความเป็นแม่น้ำเดิมของลำปาง

ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ดังกล่าวนี้ชี้ว่า เนินลาดชันที่เป็นตลิ่ง เมื่อมีการตั้งรกรากและถื่นฐานกันแล้วจึงเกิดเป็น ซอย ตรอก หลิ่ง และถนน อันเป็นที่รู้จักกันดังนี้

1. หลิ่งสะพานรัชฎาภิเศก ถ.รัชฎา
2. หลิ่งไปรษณีย์ ถ.ไปรษณีย์

3. ตรอกปงพระเนตรช้าง (มีบางคนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็น ปงเพี้ยดช้าง มากกว่า)
4. หลังชิงเกอร์
5. หลังจันทน์ ถ.ทิพย์วรรณ
- . ซอยเจริญเมือง
7. ตรอกวัดเกาะ
8. ถนนสวนดอก
9. สุดถนนตลาดเก่า

รูปภาพที่ 19 รูปด้านแสดงสถาปัตยกรรมศาสตร์ บริเวณถนนทิพย์วรรณจากถนนตลาดเก่า (ด้านซ้าย) และ ซ้ายมือบนตลิ่งนั้นคือ ถนนทิพย์ช้าง (ด้านขวา บนตลิ่ง)

ที่มา: Jorgen Rahbek Thomsen. "Lampang Notes in architecture and town plan" (1974)

3.2.5. ข้อมูลประชากร

ข้อมูลประชากรภายในพื้นที่ ที่อาศัยอยู่ในชุมชนกาตองต้า โดยจะคำนวณจาก ประชากรทั้ง 2 ตำบล ตำบลหัวเวียง และตำบลสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ดังนี้

ตารางที่ 1 ประชากร ตำบลหัวเวียง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ประชากร ตำบลหัวเวียง (กาตองต้าใต้) อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง				
ปีพุทธศักราช	ประชากรชาย	ประชากรหญิง	รวม	หลังคาเรือน
กลางปี 2556	3,321 คน	4,264 คน	7,585 คน	3,793 หลัง
กลางปี 2557	3,298 คน	4,315 คน	7,613 คน	3,885 หลัง

ที่มา: [ออนไลน์] จาก <http://stat.dopa.go.th/>

ตารางที่ 2 ประชากร ตำบลสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ประชากร ตำบลสวนดอก (ภาคองต้ำใต้) อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง				
ปีพุทธศักราช	ประชากรชาย	ประชากรหญิง	รวม	หลังคาเรือน
กลางปี 2556	2,202 คน	2,689 คน	4,891 คน	2,983 หลัง
กลางปี 2557	2,156 คน	2,628 คน	4,784 คน	3,148 หลัง

ที่มา: [ออนไลน์] จาก <http://stat.dopa.go.th/>

โดยสรุปความเป็นจริงแล้วประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่ก็มีทั้งที่มีแต่ชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน แต่ตัวอยู่ที่อื่น และไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านแต่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ก็อาจจะแบ่งได้ว่ามีคนอยู่ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ด้วยกันได้แก่

1. กลุ่มคนที่อยู่ถาวร ได้แก่ คนที่อยู่มาแต่ดั้งเดิมซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนเมืองเชื้อสายจีน และอีกส่วนคือคนที่มาอยู่ในภายหลัง และย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่
2. กลุ่มที่มาอยู่ชั่วคราว ได้แก่ คนทำงานที่มาอยู่เพื่อใกล้แหล่งงานหรือใกล้ตลาด อาจจะเช่าบ้าน หอพัก หรือแม้แต่ร้านค้าเพื่อทำการค้าขายในรูปแบบต่าง ๆ และอีกส่วนหนึ่งก็คือนักเรียนนักศึกษาที่มาจากต่างอำเภอและต่างจังหวัด

3.2.6. วัฒนธรรมและประเพณี

ในสมัยอาณาจักรล้านนามีขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นคล้ายกับเมืองอื่น ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ลำปาง ประชากรส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากไทยวนหรือโยนก มีวัฒนธรรมประเพณี ระบบการนับวันเดือนปี ภาษาพูด และภาษาเขียนตลอดจนค่านิยมต่าง ๆ เป็นเอกลักษณ์ของตนเองเฉพาะในจังหวัดลำปางแล้วแต่ละเดือนจะมีประเพณีต่าง ๆ ดังนี้

ประเพณีในรอบ 12 เดือน

1. เดือน 7 (เดือน 5 ใต้) ประมาณเดือนเมษายน ประเพณีบวชลูกแก้ว ปอยหลวง ฟ้อนผีปู่ย่า ยอคุณแม่น้ำวัง สักการะเจ้าพ่อพญาคำลือ สักการะเจ้าพ่อประตูผา สักการะเจ้าพ่อหลักเมือง ปีใหม่เมือง สืบจ๊ะต่า

2. เดือน 8 (เดือน 6 ใต้) ประมาณเดือนพฤษภาคม ประเพณีบวชลูกแก้ว ปอยหลวง ฟ้อนผีปู้ย่า ไหว้พระธาตุพระแก้วดอนเต้า จีบอกไฟ สักการะเจ้าพ่อทิพย์ช้าง ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า

3. เดือน 9 (เดือน 7 ใต้) ประมาณเดือนมิถุนายน ประเพณีปอยหลวง บวช – เป็กซ์ ฟ้อนผีปู้ย่า ฟ้อนผีอื่น ๆ เลี้ยงผี

4. เดือน 10 (เดือน 8 ใต้) ประมาณเดือนกรกฎาคม ประเพณีเข้าพรรษา ถวายผ้าอาบน้ำฝน ถวายเทียนเข้าพรรษา แสกนา ตานขันข้าว

5. เดือน 11 (เดือน 9 ใต้) ประมาณเดือนสิงหาคม ประเพณีฟังเทศน์ฟังธรรม เอามือ สู้ขวัญควาย

6. เดือน 12 (เดือน 10 ใต้) ประมาณเดือนกันยายน ตานก๋วยสลาก ชนกว่าง

7. เดือนเกียง (เดือน 11 ใต้) ประมาณเดือนตุลาคม ตานก๋วยสลาก ออกพรรษา ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เปตพลี

8. เดือนยี่ (เดือน 12 ใต้) ประมาณเดือนพฤศจิกายน ประเพณีล่องสะเปา ตั้งธรรม-หลวง ปอยหลวง (เทศน์มหาชาติ) ไหว้พระธาตุลำปางหลวง

9. เดือน 3 (เดือนอ้ายใต้) ประมาณเดือนธันวาคม ประเพณีเทศน์มหาชาติ สู้ขวัญข้าว เข้ากรรม (เข้ารุกขมุล)

10. เดือน 4 (เดือน 2 ใต้) ประมาณเดือนมกราคม ประเพณีเทศน์มหาชาติ ปอยหลวง ฟ้อนผีปู้ย่า ตานหลังหิ้งพระเจ้า ตานข้าวจี่ข้าวหลาม สืบจ๊ะต๋ำบ้าน จ๊ะต๋ำเมือง

11. เดือน 5 (เดือน 3 ใต้) ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ ประเพณีมาฆบูชา บวชลูกแก้ว ปอยหลวง ฟ้อนผีปู้ย่า ปลงศพพระ

12. เดือน 6 (เดือน 4 ใต้) ประมาณเดือนมีนาคม ประเพณีบวชลูกแก้ว ปอยหลวง ฟ้อนผีปู้ย่า ไหว้พระธาตุดอยม่วงคำ

โดยสรุปแล้วการดำเนินกิจกรรมขึ้นอยู่กับความเหมาะสมแต่ละกิจกรรมนั้น ๆ และเกิดขึ้นเพียงบางช่วงเวลาในแต่ละฤดูกาล เช่น การแข่งเรือ ในแม่น้ำวัง ที่บริเวณหลังวัดเกาะวาลุการาม ย่านชุมชนกาดกองต้า

รูปภาพที่ 20 การแข่งเรือ บริเวณหลังวัดเกาะวาลุการาม ย่านชุมชนกาดกองต้า
ที่มา: [ออนไลน์] จาก หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

วัฒนธรรมและประเพณีทางด้านกายภาพจากอดีตที่ส่งถึงชุมชนกาดกองต้าในปัจจุบัน
อดีต “ตลาดจีน” เป็นศูนย์การค้าสำคัญที่คับคั่งไปด้วยพ่อค้าวานิชผู้มั่งคั่งหลากหลายเชื้อชาติ ทั้งไทย
พม่า จีน และฝรั่ง จึงเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมขึ้น และที่แสดงออกให้เห็นเป็นรูปธรรมที่
ชัดเจน คือสถาปัตยกรรมที่หลากหลายโดยแสดงผ่านบ้านเรือนสิ่งก่อสร้างที่มีทั้งแบบเรือนไทยภาค
กลาง เรือนล้านนา เรือนพม่า ส่วนความโดดเด่น และสำคัญที่สุดจะเป็นเรือนแบบจีนและเรือนขนมปัง
ขิงแบบฝรั่งตะวันตก

ในสมัยนั้นประเพณีราชานิยมแบบตะวันตกกำลังได้รับความนิยมสูงสุดในภาคกลาง
ชาวตะวันตกเข้ามามีความสัมพันธ์กับสยามประเทศอย่างมาก จะด้วยบทบาทใดก็ตามแต่รูปแบบ
สถาปัตยกรรมที่งามแปลกตาที่นำมาเผยแพร่ในสยามประเทศ ก็เป็นที่ถูกใจของชาวสยามจึงนำมา
ประยุกต์ใช้สร้างบ้านเรือนที่สวยงามและกระจายไปเกือบทุกพื้นที่ของประเทศ รวมถึงกาดกองต้าก็มี
เรือนแบบฝรั่งผสมจีนแบบนี้อยู่หลากหลายแห่ง

3.3. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนแถวที่สำคัญ

ในย่านชุมชนกาดกองต้า จะสังเกตเห็นว่ามีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่มีความแตกต่าง
จากอาคารบ้านเรือนพื้นถิ่นของคนลำปางทั่วไป ที่นิยมปลูกด้วยไม้สัก ใต้ถุนสูง มุงหลังคากระเบื้องดิน

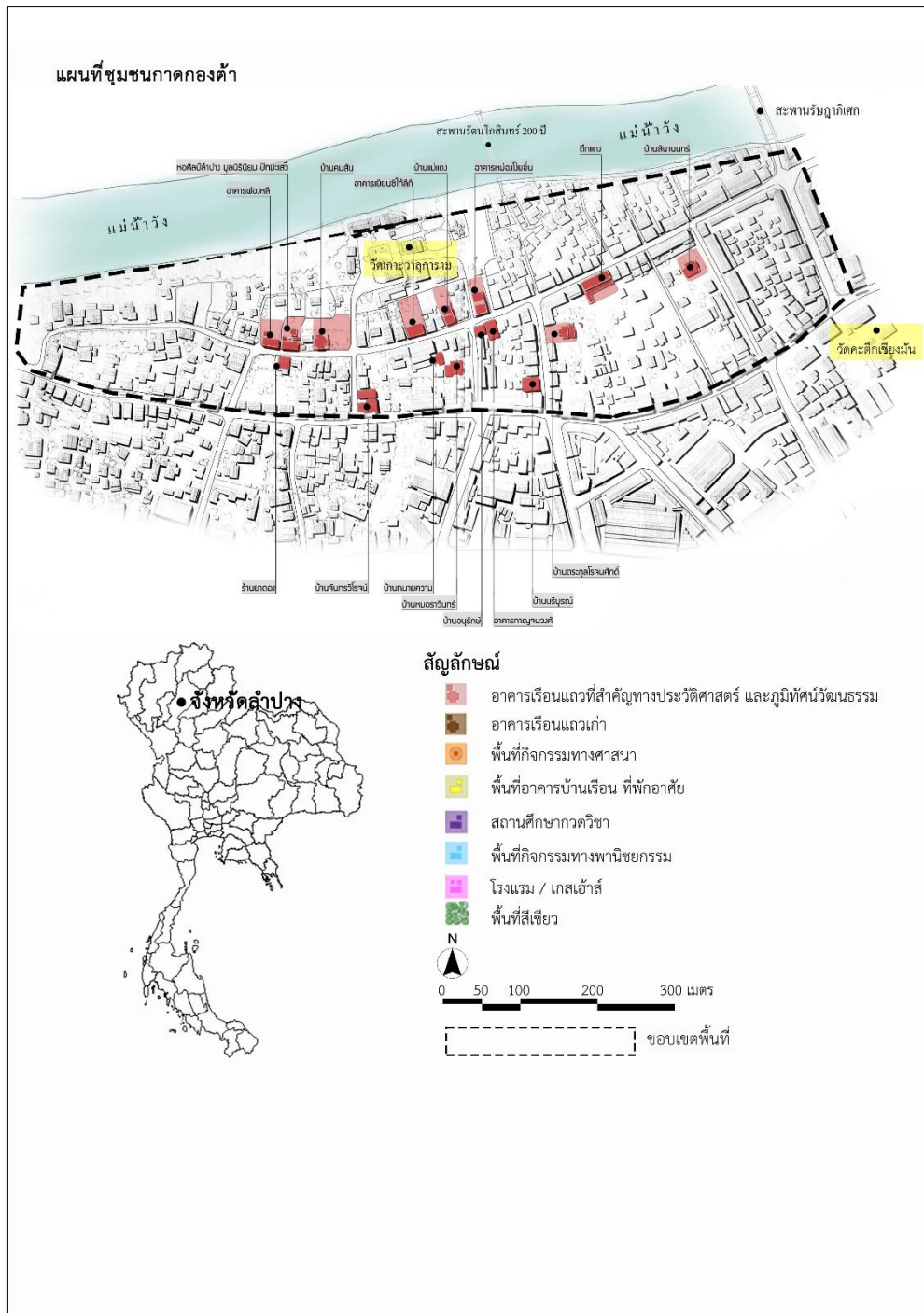
เผา ร่มรื่น ส่วนอาคารพักอาศัย อาคารชุด สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ย่านการค้าตลาดจีน (กาดกองต้า) เกือบทุกอาคารจะสร้างชิดกัน หันหน้าเข้าหาถนนเปิดหน้าร้านเพื่อทำการค้า และมีการใช้อิฐในการก่อสร้างอีกด้วย แต่ด้วยกาลเวลาอาคารแต่ละหลังจึงมีการตกทอดถึงคนรุ่นหลังบางหลังก็มีการเปลี่ยนกรรมสิทธิ์จนไม่อาจหาที่มาที่แท้จริงได้

การจำแนกรูปแบบอาคารพักอาศัย อาคารชุด สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของย่านตลาดจีน (กาดกองต้า) โดยการแยกรูปแบบของสถาปัตยกรรมออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. เรือนปั้นหยา
2. เรือนมะนิลา
3. เรือนขนมปังขิง
4. ตึกฝรั่ง

รูปภาพที่ 21 อาคารเรือนแถวที่สำคัญ ชุมชนกาดกองต้า
ที่มา: ดัดแปลงจากหนังสือกาดกองต้า ย่านเก่าเล่าเรื่องเมืองลำปาง กิตติศักดิ์ เฮงขมิ้มกุล

3.3.1. เรือนปั้นหย่า

เป็นเรือนแบบยุโรปรุ่นแรกๆที่เข้ามาแพร่หลายในประเทศไทย มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง
เข้าหากันแบบพีระมิด ไม่มีหน้าจั่ว ในย่านตลาดจีน (ภาคองต้า) มีเรือนปั้นหย่าที่หน้าชมอยู่ 7 หลัง
ซึ่งแต่ละหลังมีประวัติที่ยาวนานและน่าสนใจ

1. บ้านสินานนท์ (สร้างปี พ.ศ. 2462)

รูปภาพที่ 22 เรือนปั้นหย่า บ้านสินานนท์
ที่มา: จากการสำรวจ (พ.ศ.2560)

รูปภาพที่ 23 เรือนปั้นหย่า บ้านสินานนท์
ที่มา: จากการสำรวจ (พ.ศ.2560)

2. บ้านเลขที่ 155 (สร้างราวปี พ.ศ. 2450) บ้านเล็กแสนสมถะ

รูปภาพที่ 24 เรือนปั้นหย้า บ้านเลขที่ 155
ที่มา: จากการสำรวจ (พ.ศ.2560)

3. บ้านคมสัน (สร้างในปี พ.ศ. 2460)

รูปภาพที่ 25 เรือนปั้นหย้า บ้านคมสัน
ที่มา: จากการสำรวจ (พ.ศ.2560)

4. บ้านจันทรวโรจน์ (สร้างราวปี พ.ศ. 2461) เรือนปั้นหยาสี่ฟ้า-ขาว

รูปภาพที่ 26 เรือนปั้นหยา บ้านจันทรวโรจน์
 ที่มา: กาดกองต้า ย่านเก่าเล่าเรื่องเมืองลำปาง กิตติศักดิ์ เฮงษฎ์กุล

รูปภาพที่ 27 เรือนปั้นหยา บ้านจันทรวโรจน์
 ที่มา: กาดกองต้า ย่านเก่าเล่าเรื่องเมืองลำปาง กิตติศักดิ์ เฮงษฎ์กุล

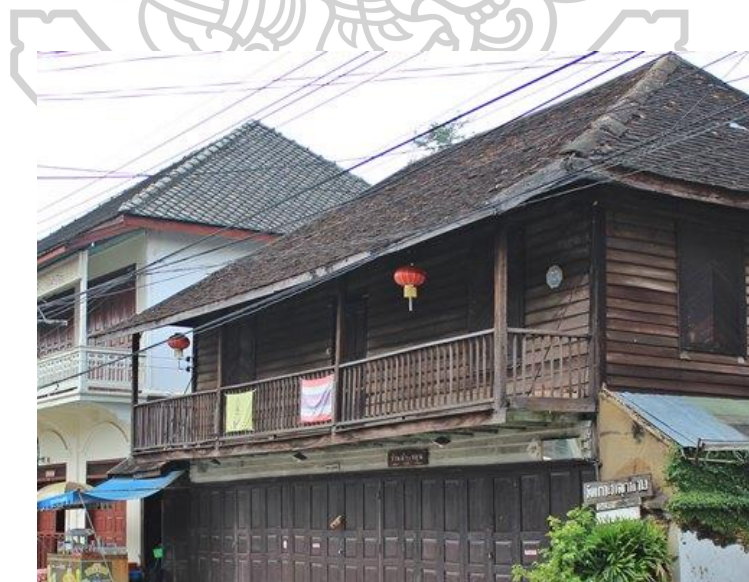
5. บ้านแม่แดง (สร้างราวปี พ.ศ. 2461)

รูปภาพที่ 28 เรือนปั้นหย่า บ้านแม่แดง

ที่มา: [ออนไลน์] จาก <http://happylampang.blogspot.com>

6. บ้านเลขที่ 210 (สร้างราวปี พ.ศ. 2455) งานไม้สี่ชั้น

รูปภาพที่ 29 เรือนปั้นหย่า บ้านเลขที่ 210

ที่มา: [ออนไลน์] จาก <http://www.go2days.net/534.html>

7. บ้านเลขที่ 9 บ้านตระกูลโรจนศักดิ์ (สร้างในช่วงปี พ.ศ. 2455 – 2460)

รูปภาพที่ 30 เรือนปั้นหย้า บ้านเลขที่ 9 บ้านตระกูลโรจนศักดิ์
ที่มา: จากการสำรวจ (พ.ศ. 2560)

รูปภาพที่ 31 เรือนปั้นหย้า บ้านเลขที่ 9 บ้านตระกูลโรจนศักดิ์
ที่มา: จากการสำรวจ (พ.ศ. 2560)

3.3.2. เรือนมะนิลา

เป็นเรือนที่พัฒนาสืบต่อมาจากเรือนปั้นหย่าที่มีการใช้ไม้ ส่วนชื่อมะนิลานั้นน่าจะมาจากแบบบ้านอาคาร ในกรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ ลักษณะพิเศษของเรือนชนิดนี้ มีหลังคาที่ตกแต่งมนลักษณะที่เป็นสามเหลี่ยมหน้าจั่วชัดเจน

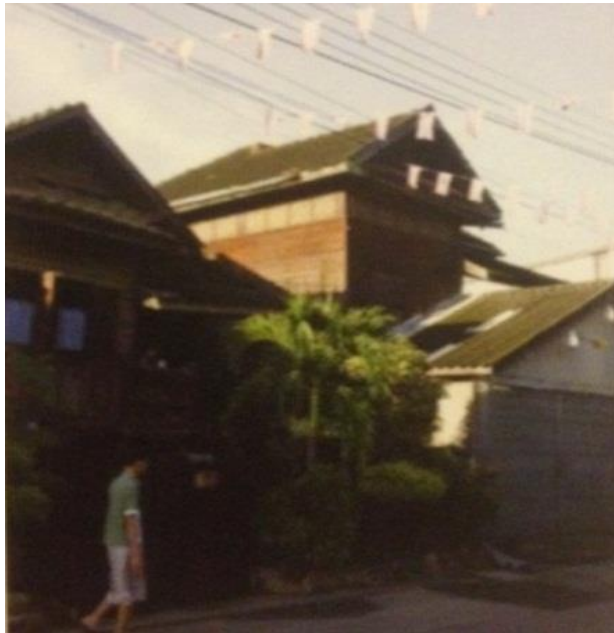
1. บ้านเลขที่ 1589 (บ้านเลขที่เดิม 131 สร้างราวปี พ.ศ. 2481)

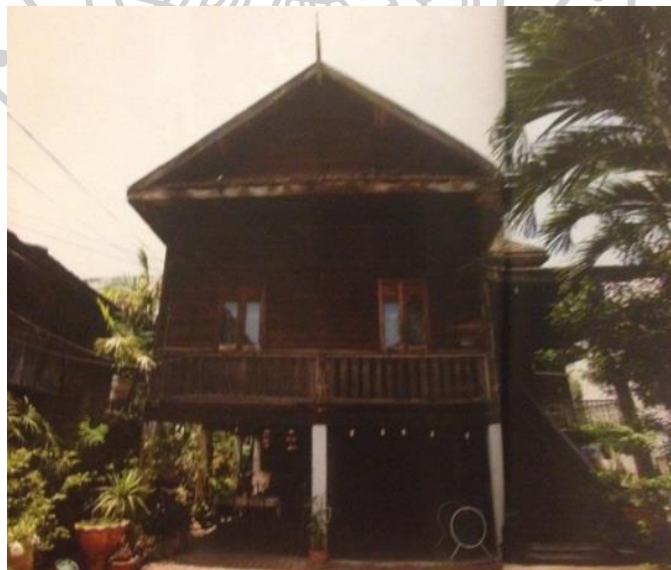
รูปภาพที่ 32 เรือนมะนิลา บ้านเลขที่ 1589

ที่มา: กาดกองต้า ย่านเก่าเล่าเรื่องเมืองลำปาง กิตติศักดิ์ เฮงขวัญกุล

2. บ้านนายควม (สร้างราวปี พ.ศ. 2471)

รูปภาพที่ 33 เรือนมะนิลา บ้านนายควม
ที่มา: กาดกองต้า ย่านเก่าเล่าเรื่องเมืองลำปาง กิตติศักดิ์ เฮงขมิกุล

รูปภาพที่ 34 เรือนมะนิลา บ้านนายควม
ที่มา: กาดกองต้า ย่านเก่าเล่าเรื่องเมืองลำปาง กิตติศักดิ์ เฮงขมิกุล

3.3.3. เรือนขนมปังขิง

เฟื่องฟูในสมัยรัชกาลที่ 5, 6 และ 7 เรือนขนมปังขิง หรือ Ginger Bread นี้มีที่มาจากขนมปังขิงสมัยโบราณของชาวตะวันตก ซึ่งจะมีความแตกต่างกันที่ลายฉลุ เช่น ครีป ช่องลม หน้าจั่ว ไม้แบน สร้างความหรูหราให้แก่ตัวอาคาร ในย่านตลาดจีน (กาดกองต้า) มีเรือนขนมปังขิง เหลืออยู่เพียง 4 หลัง ที่ยังหลงเหลืออยู่ในเมืองลำปาง

1. อาคารกาญจนวงศ์ (สร้างราวปี พ.ศ. 2451)

รูปภาพที่ 35 เรือนขนมปังขิง อาคารกาญจนวงศ์

ที่มา: จากการสำรวจ (พ.ศ. 2560)

2. อาคารพองหลี (สร้างในช่วงปี พ.ศ. 2434 – 2444)

รูปภาพที่ 36 เรือนขนมปังจิ้ง ออาคารพองหลี
ที่มา: [ออนไลน์] จาก <https://www.lampang108.com>

รูปภาพที่ 37 เรือนขนมปังจิ้ง ออาคารพองหลี
ที่มา: จากการสำรวจ (พ.ศ. 2560)

3. อาคารหม่องโง่ยซิ่น (สร้างราวปี พ.ศ. 2451)

รูปภาพที่ 38 เรือนขนมปังจิง อาคารหม่องโง่ยซิ่น
ที่มา: [ออนไลน์] จาก <https://www.lampang108.com>

รูปภาพที่ 39 เรือนขนมปังจิง อาคารหม่องโง่ยซิ่น
ที่มา: กาดกองต้า ย่านเก่าเล่าเรื่องเมืองลำปาง กิตติศักดิ์ เสงษ์ภูมิกุล

4. บ้านบริบูรณ์ (สร้างราวปี พ.ศ. 2471)

รูปภาพที่ 40 เรือนขนมปังขิง อาคารหม่องโง่ยซีน
ที่มา: [ออนไลน์] จาก <http://www.lampangnews.com/>

รูปภาพที่ 41 เรือนขนมปังขิง อาคารหม่องโง่ยซีน
ที่มา: [ออนไลน์] จาก <http://www.lampangnews.com/>

3.3.4. ตึกฝรั่ง

เป็นอาคารที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกอย่างเต็มรูปแบบ สร้างด้วยอิฐและปูนทั้งหลัง การตกแต่งจะเป็นรูปแบบฝรั่งทั้งสิ้น โดยในย่านตลาดจันมีเพียง 2 อาคาร

1. อาคารเยียนซีไต้ลิกี (สร้างในปี พ.ศ. 2456)

รูปภาพที่ 42 ตึกฝรั่ง อาคารเยียนซีไต้ลิกี

ที่มา: [ออนไลน์] จาก http://supitchar43203.blogspot.com/2013/06/blog-post_2147.html

2. บ้านอนุรักษ์ (สร้างในปี พ.ศ. 2456)

รูปภาพที่ 43 ตึกฝรั่ง บ้านอนุรักษ์

ที่มา: จากการสำรวจ (พ.ศ. 2560)

รูปภาพที่ 44 ตึกฝรั่ง บ้านอนุรักษ์
ที่มา: จากการสำรวจ (พ.ศ. 2560)

3.4. ถนนคนเดินกาดกองต้า (Kard Kong Ta Walking Street)

ปัจจุบันบริเวณพื้นที่ชุมชนกาดกองต้า ได้รู้จักว่าเป็นถนนคนเดินในจังหวัดลาปางซึ่งจัดขึ้นภายในพื้นที่ของชุมชนกาดกองต้า “กาด” เป็นภาษาพื้นเมืองซึ่งใช้เรียก ตลาด “กองต้า” คือ ตระอก “ทำน้ำกาดกองต้า” ก็คือ ตลาดบริเวณตระอกทำน้ำเป็นการใช้พื้นที่ถนนในชุมชนกาดกองต้า สำหรับการจัดกิจกรรม เพื่อให้คนเดินเท้าสามารถใช้พื้นที่ถนนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ถนนคนเดินกาดกองต้าเป็นหนึ่งในแนวคิดพัฒนาเมือง และกำหนดใช้พื้นที่เมืองให้สอดคล้องกับวิถีชุมชนซึ่งเป็นการพัฒนา และใช้ประโยชน์พื้นที่ในเมือง ซึ่งเป็นที่รู้จักในฐานะของแหล่งรวบรวมงานศิลปะ วรรณศิลป์จิตรกรรม เป็นสถานที่จัดงาน และการแสดงทางด้านวัฒนธรรมขายสินค้า ขายอาหาร งานพาเหรด ตลอดจนเป็นสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งนักท่องเที่ยวจากนานาชาติแวะมาเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวนี้มีความโดดเด่นในเรื่องทัศนียภาพ โดยสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ตั้งเคียงกับแม่น้ำวัง มีสะพานรัชฎาเป็นจุดเด่นให้สังเกตและมีสถาปัตยกรรมที่หลากหลาย ทั้งสถาปัตยกรรมแบบขนมปังขิงแบบตะวันตก สถาปัตยกรรมแบบจีน สถาปัตยกรรมแบบพม่า สถาปัตยกรรมแบบไทยกลางและสถาปัตยกรรมแบบล้านนา ถ้าต้องการความสงบเย็นชิมชั้บบรรยากาศชื่นชมกับสถาปัตยกรรมในชุมชนกาดกองต้าสามารถไปเที่ยวชมได้วันจันทร์ถึงศุกร์ หรือหากต้องการความคึกคัก จับจ่ายซื้อของสามารถไปเที่ยวชมได้ในวันเสาร์และอาทิตย์ ซึ่งจะมีกิจกรรมถนนคนเดินกาดกองต้า (ต่อศักดิ์ โกษาวิ้ง , 2555: 3) และจากการวิจัยของ ต่อศักดิ์ โกษาวิ้ง (2555) พบว่า ผลกระทบของถนนคนเดินกาดกองต้าที่มีต่อชุมชนกาดกองต้า ในด้านต่าง ๆ มีดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ

ถนนคนเดินกาดกองต้าก่อให้เกิดรายได้ที่เพิ่มขึ้น สามารถช่วยสร้างรายได้ให้คนในท้องถิ่น กล่าวคือ คนในชุมชนกาดกองต้ามีรายได้เสริมจากการค้าขายในถนนคนเดินกาดกองต้าและเป็นสถานที่ก่อให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือต่อยอดแนวความคิดในการสร้างผลิตภัณฑ์

2. ด้านสังคม

ชุมชนกาดกองต้าเป็นที่รู้จักมากขึ้นในฐานะสถานที่ท่องเที่ยว ที่มีสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่สวยงาม ความสำเร็จของถนนคนเดินกาดกองต้าเป็นที่สนใจอย่างมาก จึงทำให้มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน ทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยว และถนนคนเดินกาดกองต้าทำให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชนในส่วนของข้อเสียที่ส่งผลต่อชุมชนนั้น ถนนคนเดินกาดกองต้าได้ก่อปัญหาให้ผู้อยู่อาศัยในท้องถิ่น การเข้าออกภายในชุมชนไม่สามารถทำได้จนกว่ากิจกรรมจะเลิกเป็นแหล่งพบปะของวัยรุ่น อาจเกิดเหตุการณ์วัยรุ่น และทะเลาะวิวาทและเกิดการสูญหายของทรัพย์สิน เช่น การลักขโมยรถจักรยานยนต์ ฯลฯ

3. ด้านวัฒนธรรม

ถนนคนเดินกาดกองต้าเป็นแหล่งเผยแพร่ และอนุรักษ์วัฒนธรรม มีการแสดงดนตรีล้านนา การแสดงพ็อนรำเป็นประจำในทุก ๆ สัปดาห์ รวมไปถึงวัฒนธรรมทางด้านอาหาร นักท่องเที่ยวสามารถหารับประทานอาหารพื้นเมือง อาหารพื้นบ้านที่หาทานได้ยากจากถนนคนเดินกาดกองต้า และทำให้คนในท้องถิ่นภูมิใจ เกิดความหวงแหนวัฒนธรรมที่มีอยู่ เกิดการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมที่มีอยู่ต่อไป

4. ด้านสิ่งแวดล้อม

ชุมชนกาดกองต้าได้รับการพัฒนาพื้นที่ริมแม่น้ำวังให้เป็นสถานที่พักผ่อน สะอาด และการติดไฟเพิ่มแสงสว่างริมแม่น้ำวังทำให้ดูสวยงาม ปลอดภัยต่อการสัญจร และได้รับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในอีกหลายๆ ด้านแต่ไม่สามารถมองเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในด้านลบนั้น ถนนคนเดินกาดกองต้าก่อให้เกิดปัญหาขยะในชุมชน เนื่องจากไม่สามารถรองรับขยะจำนวนมากจากนักท่องเที่ยวได้ รวมถึงการขาดจิตสำนึก และความยากง่ายในการทิ้งขยะของนักท่องเที่ยวเกิดปัญหาด้านการจราจร ปัญหาเสีย และปริมาณการใช้ไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นจำนวนมากในการส่องสว่างเพื่อค้าขาย

ถนนคนเดินกาดกองต้ามีความโดดเด่นในเรื่องการจัดการ โดยการจัดการถนนคนเดินกาดกองต้าเป็นการจัดการภายในโดยคนในชุมชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยมีผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ และคณะกรรมการถนนคนเดินกาดกองต้าเป็นผู้ดูแลควบคุม มีการตั้งกฎเกณฑ์กติกาที่ตั้งขึ้นเองภายในถนนคนเดิน เป็นการจัดการ และดูแลกันเองภายในถนนคนเดินกาดกองต้า ซึ่งได้รับผลตอบรับที่ดี กิจกรรมถนนคนเดินทำให้ประชาชนชุมชนกาดกองต้าเกิดการรวมกลุ่ม การ

พบปะ การแลกเปลี่ยนความคิด และสร้างความเข้าใจอันดีต่อคนในชุมชนแต่ยังขาดความร่วมมือในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมมากเท่าที่ควร เมื่อมองในส่วนของทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่อถนนคนเดินกาดกองต้า นั้น นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจมากต่อการท่องเที่ยวถนนคนเดินกาดกองต้ามีความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อความสะอาดของถนนคนเดินกาดกองต้าและผู้ใช้บริการ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจมากต่อสภาพสิ่งแวดล้อมถนนคนเดินกาดกองต้า ถนนคนเดินกาดกองต้าในปัจจุบันสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ใช้บริการ นักท่องเที่ยวมาก แต่ในส่วนของความสะอาดถนนคนเดินกาดกองต้า นั้น นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับปานกลางเนื่องมาจากตลอดถนนคนเดินกาดกองต้า นั้นไม่มีถึงขยะให้บริการ ทั้งนี้เนื่องจากคณะกรรมการถนนคนเดินกาดกองต้าต้องการให้ถนนคนเดินกาดกองต้าเป็นถนนคนเดินปลอดถึงขยะ การทิ้งขยะใช้การฝากพ้อค่า แม่ค้าทิ้งขยะ ซึ่งทางถนนคนเดินยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่มากพอ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ทราบสถานที่ทิ้งขยะ และนักท่องเที่ยวบางกลุ่มยังขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์จึงทำให้เห็นขยะตามริมถนน หรือตามชอกชอยต่าง ๆ แนวคิดการอนุรักษ์ ความตระหนัก และความรับผิดชอบต่อสังคมกับการจัดการสิ่งแวดล้อมจึงเป็นอีกสิ่งสำคัญในการจัดการ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน การประชาสัมพันธ์สถานที่ทิ้งขยะ การขอความร่วมมือจากนักท่องเที่ยว และจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการรักษาความสะอาด และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ต่อศักดิ์ โภชาวัง, 2555)

รูปภาพที่ 45 ภาพกาดกongsatในอดีต
ที่มา: [ออนไลน์] จาก <http://www.kadkongta.com>

รูปภาพที่ 46 ชุมชนกาดกongsat พ.ศ. 2559
ที่มา: จากการสำรวจ (พ.ศ. 2560)

รูปภาพที่ 47 ถนนคนเดินกาดกองต้า พ.ศ. 2559

ที่มา: จากการสำรวจ (พ.ศ. 2560)

รูปภาพที่ 48 ถนนคนเดินกาดกองต้า พ.ศ. 2559

ที่มา: จากการสำรวจ (พ.ศ. 2560)

บทที่ 4

การออกแบบการวิจัยและวิธีดำเนินการวิจัย

4.1. กรอบการวิจัย

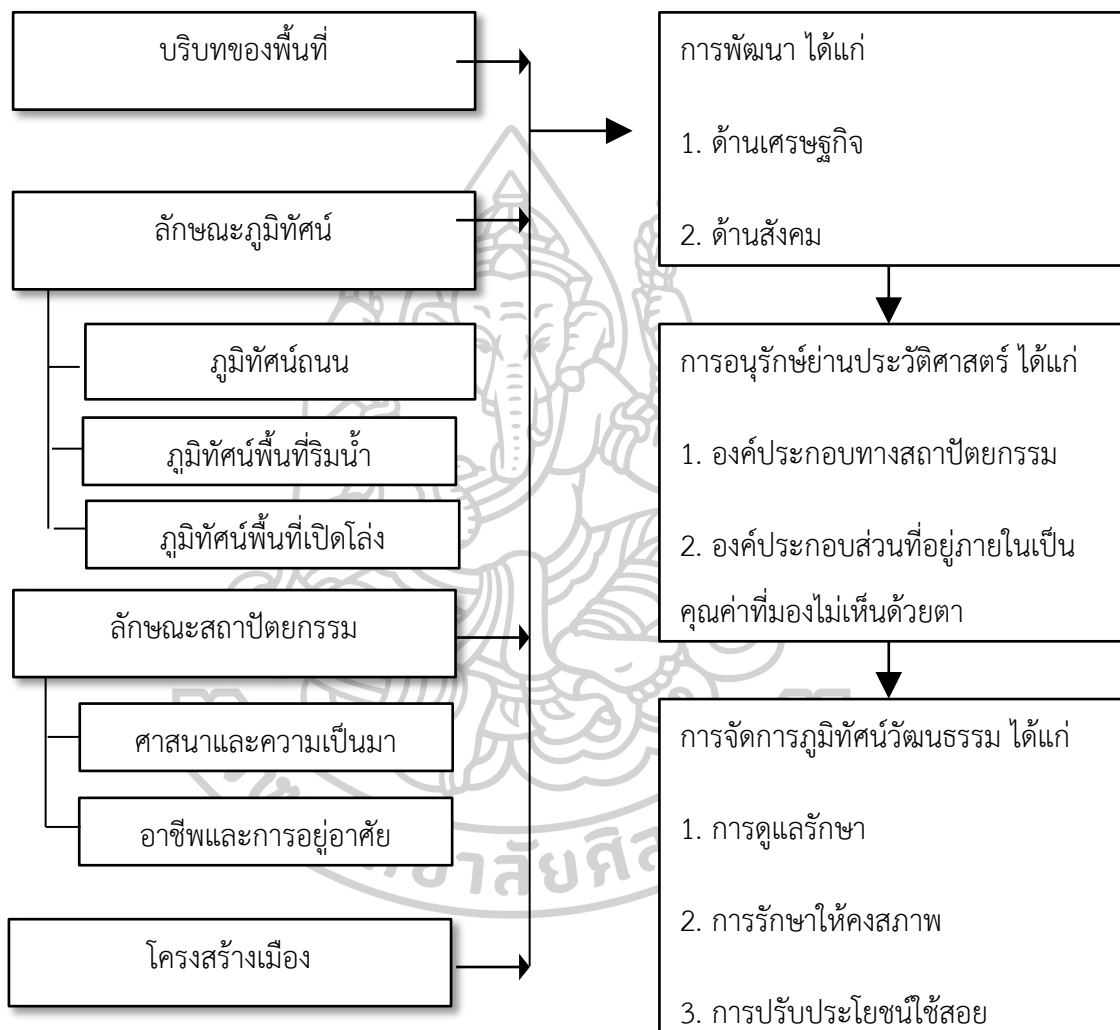
แนวคิดในการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์เป็นแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายหลักทั่วไปของการอนุรักษ์ เป็นการอธิบายการป้องกันมิให้เกิดการเสื่อมสภาพ และยืดอายุการใช้งานให้ได้มากที่สุด เพื่อให้สิ่งเหล่านั้นแสดงออก ถึงสาระหรือความสำคัญเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของมนุษย์ โดย Rossi (1960) ได้อธิบายแนวคิดในการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์ไว้ว่า “การอนุรักษ์และฟื้นฟู” จำเป็นต้องมองภาพในลักษณะขององค์รวม ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

4.1.1. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาของคนในชุมชนนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งก่อสร้าง บริเวณ หรือสถานที่ที่คนในชุมชนนั้นสามารถสัมผัสได้ และเป็นที่ยอมรับของคนทั้งในและนอกชุมชน เกิดเป็นภาพที่มีความหมายในสิ่งก่อสร้างนั้นจะรวมหมายถึงบริบทของสิ่งก่อสร้างด้วย ที่คนในชุมชนร่วมกันทำให้เกิดความหมายขึ้นมา ภาพในที่นี้สามารถเห็นได้โดยไม่ต้องอาศัยคำอธิบาย

4.1.2. องค์ประกอบส่วนที่อยู่ภายในเป็นคุณค่าที่มองไม่เห็นด้วยตา เรียกว่า คุณค่าทางด้านอารมณ์ความรู้สึก เกิดจากวิถีชีวิตของคนในชุมชน ผ่านกาลเวลาที่อาศัยอย่างต่อเนื่องภายใต้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชนเกิดการซ้อนทับของความหมายของพื้นที่ในมิติต่าง ๆ ของชุมชนจนเกิดเป็นภาพลักษณ์ หรือเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นที่ยอมรับของคนในและนอกชุมชน ซึ่งคนในชุมชนจะมีความรู้สึกผูกพันกับความหมายของคุณค่านั้น ๆ ภาพลักษณ์คนในชุมชนถือว่าเป็นกลไกที่ทำให้เกิดความหมายและเรื่องราวต่าง ๆ ดำเนินอย่างต่อเนื่อง

ชุมชนในความหมายที่เป็นชนิดของความสัมพันธ์ (Type of relationship) และความรู้สึกด้านอัตลักษณ์ (Sense of Identity) ของคนในชุมชนหนึ่งๆ ที่สร้างขึ้นจากจิตวิญญาณของความเป็นชุมชน (Spirit of Community) ความรู้สึกร่วมที่มีต่อกลุ่มและชุมชนที่ตนอาศัย กระทั่งเกิดความตระหนัก (Mutual Recognition) และการยอมรับความเหมือนกันภายในกลุ่มซึ่งจะส่งผลต่อความสมานฉันท์ภายในกลุ่ม ความพยายาม ความต้องการ หรือประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน ซึ่งอาจหมายถึงปัญหา ประสบการณ์ชีวิต ชาติพันธุ์ ชนชั้น เป็นต้น

ดังนั้นจากการศึกษา ทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาสร้างกรอบการวิจัย
ดังนี้

รูปภาพที่ 49 กรอบการวิจัย

4.2. กระบวนการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งกระบวนการวิจัยแบ่งขั้นตอนกระบวนการวิจัยเป็น 9 ขั้นตอน ดังนี้

4.2.1. ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลและศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมและการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์ เพื่อใช้กำหนดกรอบการวิจัยกับการศึกษาข้อมูลเชิงบริบทของจังหวัดลำปาง ทั้งจากการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่สำรวจเบื้องต้น

4.2.2. ขั้นตอนที่ 2 กำหนดพื้นที่การศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ชุมชนกาดกองต้า หรือตลาดจีน ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลำปาง มีขนาดพื้นที่โดยประมาณ 132,600 ตารางเมตร หรือ ประมาณ 82 ไร่ 3 งาน 50 ตารางวา

รูปภาพที่ 50 ภาพถ่ายทางอากาศชุมชนกาดกองต้า
ที่มา: กรมแผนที่ทหาร

4.2.3. ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาสภาพทางกายภาพของพื้นที่

ผู้วิจัยศึกษาลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ชุมชน ในส่วนที่เป็นศูนย์กลางและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน ซึ่งเป็นพื้นที่บริเวณชุมชนกาดกองต้า อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

4.2.4. ขั้นตอนที่ 4 ออกแบบการวิจัย

ขั้นตอนนี้เป็นแผนการที่สร้างขึ้นสำหรับการศึกษาวิจัยที่มีการควบคุมปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความถูกต้องของผลการวิจัย ซึ่งแผนการวิจัยจะไปชี้แนวทางให้แก่ผู้ทำวิจัยในเรื่องการวางแผนการวิจัยและการนำแผนการวิจัยไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยที่ได้ตั้งไว้ (Burns & Grove, 1997)

4.2.5. ขั้นตอนที่ 5 กำหนดกลุ่มเป้าหมาย

เป็นการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และกลุ่มที่ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

4.2.6. ขั้นตอนที่ 6 สร้างเครื่องมือในการวิจัย

เป็นการสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และแบบสัมภาษณ์ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือได้

4.2.7. ขั้นตอนที่ 7 สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ผู้วิจัยลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มนักวิชาการ ประชาชนชาวบ้าน และผู้นำชุมชน

4.2.8. ขั้นตอนที่ 8 ตรวจสอบแล้ววิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลแล้ววิเคราะห์ข้อมูล 2 ข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยใช้สถิติบรรยาย เพื่ออธิบายข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ การเลือกใช้ขึ้นกับวัตถุประสงค์การวิจัย

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ นำมาพิจารณา วิเคราะห์ วิจัยแล้วสรุปผลมาเป็นคำตอบปัญหาการวิจัย เพื่อเสนอเป็นแนวทางการออกแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรม

4.2.9. ขั้นตอนที่ 9 สรุปผลและทำข้อเสนอแนะ

4.3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.3.1. การกำหนดประชากร

ในการวิจัยภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้า อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้กำหนดประชากรจากประชากรทั่วไป โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

4.3.1.1. ประชากรในพื้นที่อำเภอเมือง และชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง รวมถึงนักท่องเที่ยวชาวไทย เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ทางด้านกายภาพย่านประวัติศาสตร์ชุมชนกาดกองต้า ในเชิงปริมาณ

4.3.1.2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ปรชาญชาวบ้าน หรือ ผู้นำท้องถิ่น ที่จะสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้า อำเภอเมือง จังหวัดลำปางในเชิงคุณภาพ

4.3.2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยในครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 200 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลในการสำรวจครั้งนี้แบบ sampling area ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยเกณฑ์แต่ละกลุ่มต่อไปนี้

4.3.2.1. ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 100 คน

4.3.2.2. นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 100 คน

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ปรชาญชาวบ้าน หรือ ผู้นำท้องถิ่น ที่จะสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้า อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้ใช้การเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 20 คน อ้างอิงจากฐานข้อมูลของสำนักศิลปวัฒนธรรมเมืองลำปาง รวมถึงผู้นำ ผู้รู้ และปรชาญชาวบ้าน

4.4. การเก็บรวบรวมข้อมูลบริบท

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลบริบทของพื้นที่ชุมชนกาดกองต้า หรือ ตลาดจีน (กาดกองต้า เป็นคำล้านนา แปลตามตัวคือ ตลาดถนนท่าน้ำ) รวมถึงสถาปัตยกรรมทั้งเรือนแบบไทยภาคกลาง เรือนล้านนา เรือนพม่า เรือนแบบจีน และเรือนขนมปังขิงแบบฝรั่งเศส รวมไปถึงข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ชุมชนกาดกองต้า

4.5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย 2 ประเภท คือ แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ โดยสร้างขึ้นจากการทบทวนข้อมูลภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพื่อเป็นเครื่องมือในการพิจารณาสร้างประเด็นและแยกเนื้อหาให้เหมาะสมกับการตั้งคำถาม ซึ่งข้อมูลจากแบบสอบถามจะให้ข้อมูลเจาะจงลักษณะจัดลำดับความสำคัญและคุณค่าของแต่ละองค์ประกอบของแต่ละประเด็น ในขณะที่การให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จะให้ข้อมูลความคิดเห็นด้านการจัดลำดับความสำคัญขององค์ความรู้ในเชิงลึกและเชิงคุณภาพ

4.5.1. แบบสอบถาม

การจัดทำแบบสอบถาม ได้กำหนดวัตถุประสงค์ หลักการ และรายละเอียดของแบบสอบถามไว้ ดังนี้

4.5.1.1. วัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวชาวไทยเกี่ยวกับลักษณะภูมิทัศน์ ลักษณะสถาปัตยกรรม การพัฒนาและการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์

4.5.1.2. แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire) เนื่องจากมีจุดมุ่งหมายของชุดคำตอบ เพื่อให้ผู้กรอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระโดยผ่านกระบวนการพิจารณาคัดกรองคุณค่าจากการศึกษาข้อมูลที่มาจากเอกสาร หนังสือ วารสารราชการของหน่วยงานราชการ

4.5.1.3. โครงสร้างของแบบสอบถาม ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้
 ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 ส่วนที่ 2 คำถามระดับความคิดเห็น โดยมีกำหนดระดับคำตอบไว้ 5 ช่วง และมีการให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เรียงลำดับความสำคัญของคำตอบในรูปแบบประเมินเปรียบเทียบ เพื่อให้ค่าคะแนนคุณค่าความสำคัญในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ภูมิทัศน์วัฒนธรรม
2. ลักษณะทางกายภาพ
3. ความสำคัญของปัญหา
4. ข้อมูลด้านแนวทางการบริหาร และการจัดการ
5. ข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบ

แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้าเพิ่มเติม

4.5.2. การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ เป็นเทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลวิธีหนึ่งซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิโดยต้องอาศัยการเผชิญหน้า (face-to-face) เป็นการสัมภาษณ์แบบเดี่ยวเป็นรายบุคคล ผู้ให้ข้อมูลจะให้ข้อมูลจากปากของตนเอง เป็นการเก็บข้อมูลแบบเจาะจง โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.5.2.1. วัตถุประสงค์ เพื่อสอบถามความคิดเห็นด้านองค์ความรู้ และความสัมพันธ์เกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนกาดก่องดำ ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระโดยมีประเด็น ดังนี้

1. สภาพทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม ในอดีตจนถึงปัจจุบัน
2. องค์ประกอบต่าง ๆ ของภูมิทัศน์วัฒนธรรม โดยเน้นไปทางลักษณะทางกายภาพ ความสำคัญของปัญหา ข้อมูลด้านแนวทางการบริหารจัดการ ปัญหา แนวทางแก้ไข และข้อเสนอแนะ

4.5.2.2. ผู้ให้ข้อมูลได้กำหนดการสัมภาษณ์ไว้ทั้งหมด 20 คน

4.5.2.3. กรอบในการสัมภาษณ์จะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured or Guided Interviews) ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 คำถามเพื่อสัมภาษณ์ความรู้และความคิดเห็น โดยผู้ทำการสัมภาษณ์จะทำการอธิบายความหมาย ประกอบกับการอธิบายชี้แจงเพื่อความเข้าใจในโครงสร้างเนื้อหาของงาน จากนั้นทำการสัมภาษณ์โดยมีชุดกลุ่มคำถามที่ได้ศึกษา ประกอบด้วย การสอบถามเชิงความคิดเห็นว่าอะไรคือสิ่งถึงภูมิทัศน์วัฒนธรรม ทางด้านกายภาพของพื้นที่ชุมชนกาดก่องดำมากที่สุด อะไรที่เป็นปัญหาต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ทางด้านกายภาพของพื้นที่ชุมชนกาดก่องดำ และมีแนวทางได้บ้างที่จะเป็นวิธีการจัดการ ทางกายภาพในพื้นที่ชุมชนกาดก่องดำ เพื่อให้เกิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เป็นต้น รวมไปถึงขอให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์อธิบายความเป็นมาและความสำคัญของชุมชนกาดก่องดำ

4.6. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้การวิจัย 2 ส่วน คือ

4.6.1. ส่วนที่ 1 แบบสอบถาม มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

4.6.1.1. ศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีเอกสารต่าง ๆ

4.6.1.2. วิเคราะห์ วัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด

4.6.1.3. สร้างแบบสอบถามฉบับร่างทั้งสองตอนให้ครอบคลุม ตัวแปร แล้วนำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม

4.6.1.4. ปรับปรุง แก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อให้มีความสมบูรณ์ถูกต้อง ครอบคลุมด้านโครงสร้างเนื้อหาที่จะวิจัย

4.6.1.5. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุง แก้ไข ตามคำแนะนำ นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้งก่อนการจัดพิมพ์

4.6.1.6. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วไปทดลองใช้ (Try out)

4.6.1.7. คำนวณหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถาม ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

4.6.1.8. ได้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่มีคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหาและความเที่ยง แล้วนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในการวิจัยครั้งนี้

4.6.2. ส่วนที่ 2 การสัมภาษณ์ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างหรือบางครั้งนิยมเรียกว่าการสัมภาษณ์แบบชี้นำ (Guided interview) เป็นประเภทที่อยู่ตรงกลางระหว่างการสัมภาษณ์สองประเภทข้างต้น คืออยู่ระหว่างการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ดำเนินการก่อนการสัมภาษณ์คือการเตรียมหัวข้อคำถามอย่างหลวมๆ ในลักษณะกึ่งโครงสร้าง คือการร่างคำถามปลายเปิดที่มีคำสำคัญที่ต้องการ พร้อมกับมีความยืดหยุ่น พร้อมจะปรับเปลี่ยนถ้อยคำให้สอดคล้องกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยแต่ละคนและสถานการณ์การสัมภาษณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

4.7. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

4.7.1. การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ทำการลงพื้นที่โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็นสัดส่วนตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ ทำการแจกแบบสอบถามด้วยตัวเอง พร้อมทั้งอธิบายเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามพร้อมทั้งพูดคุยสอบถามข้อมูลและรอเก็บแบบสอบถามกลับคืน

4.7.2. การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล แบบเจาะจง คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ จากฐานข้อมูลสำนักวัฒนธรรมเมืองลำปาง ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน เพื่อศึกษาความแตกต่างตามประสบการณ์ของแต่ละกลุ่ม จากนั้นทำการติดต่อดำเนินการ วันที่ และเวลาในการสัมภาษณ์ โดยมีเนื้อหาและรูปแบบ เกี่ยวกับสภาพทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม ในอดีตจนถึงปัจจุบัน องค์ประกอบต่าง ๆ ของภูมิทัศน์วัฒนธรรม เอกลักษณ์ของพื้นที่ รวมถึงภัยคุกคามที่จะส่งผล

เสียต่อการบริหารและการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพื่อให้เกิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งขอให้อธิบายความเป็นมาและความสำคัญของชุมชนภาคองค้ำ

4.8. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากภาคสนามเป็นข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์แบบเจาะจง โดยผู้วิจัยได้นำมาดำเนินการจัดระบบหมวดหมู่ ประมวลผล และตรวจสอบความถูกต้อง สังเคราะห์ข้อมูลและวิเคราะห์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนภาคองค้ำ ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลนี้จะใช้การเปรียบเทียบและการรวมกลุ่มความถี่ตามประเภทของข้อมูล ซึ่งจัดทำเป็นระบบโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ดังนี้

4.8.1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

4.8.1.1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistic) ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ดังนี้

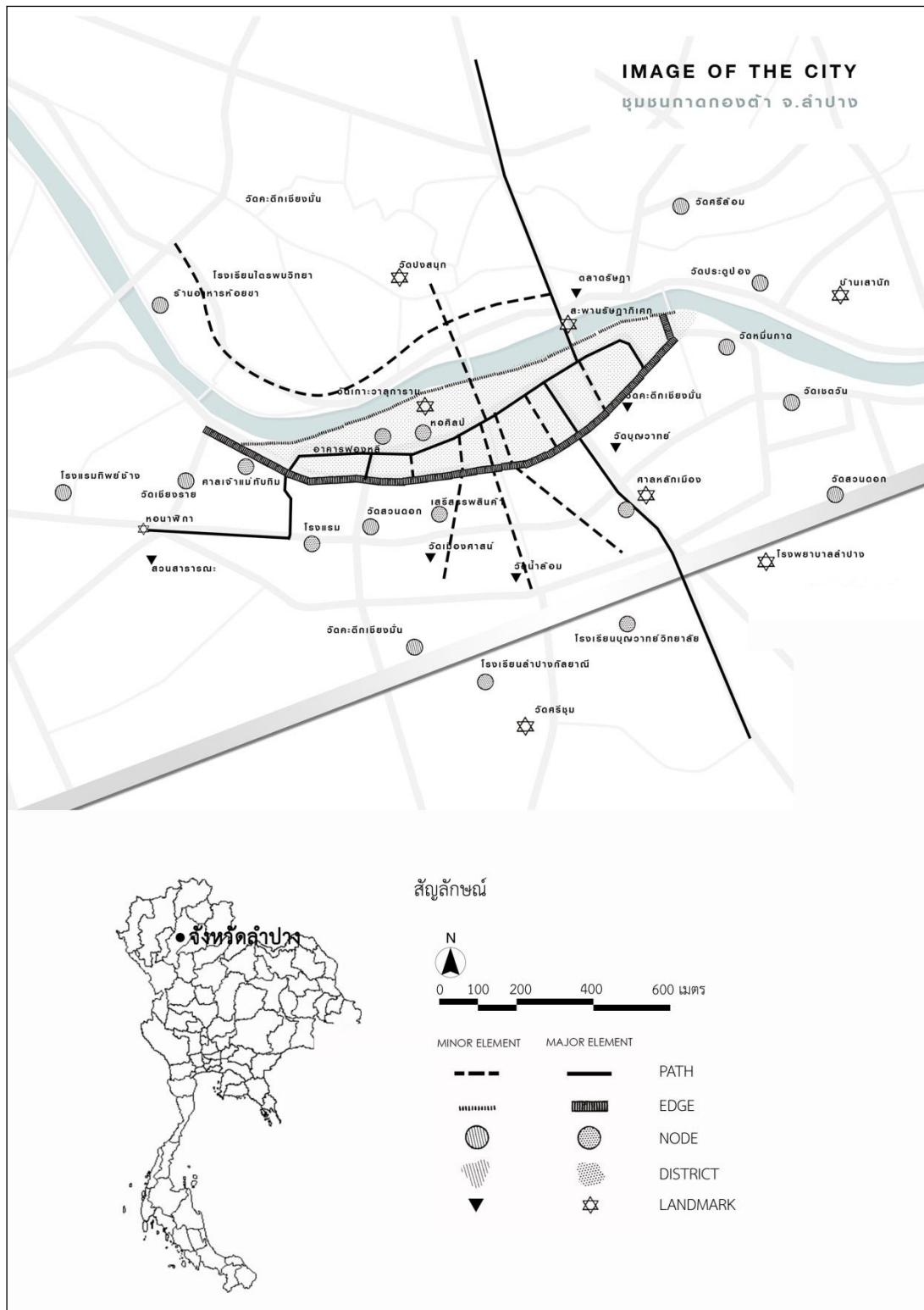
- การแจกแจงความถี่
- การหาค่าเฉลี่ย
- ค่าร้อยละ
- ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.8.1.2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยไม่ใช้สถิติ จากการสัมภาษณ์ ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกข้อมูลตามกรอบแนวคิดการวิจัย ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การใช้วิจารณ์ญาณต่าง ๆ (Subjective Appraisal or Judgment) ปรัชญาการณที่เกิตขึ้นจากการสัมภาษณ์ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยต้องแปลความหมายเองด้วยการพรรณนาเชิงอุปนัย (Inductive) และการตีความ

4.8.1.3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการทำ Analisis ชุมชนภาคองค้ำ

จากการศึกษา Imag of The City ชุมชนภาคองค้ำ จังหวัดลำปาง ทำให้เข้าใจเรื่องข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมและลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ชุมชนภาคองค้ำ

รูปภาพที่ 51 ภาพการวิเคราะห์ข้อมูล IMAGE OF THE CITY ชุมชนของกาดกองต้า
ที่มา: ดัดแปลงจากแผนที่ [ออนไลน์] จาก <https://www.google.co.th/maps/>

ผู้วิจัยจำแนกข้อมูลตามกรอบแนวคิดการวิจัยเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมีวัดเกาะวารุการาม เป็นใจกลางของพื้นที่โดยผู้ดูแลหลักของอนุรักษ์ของภาคองต๋า คือชาวบ้านในชุมชนภาคองต๋าเชื่อมต่อกับสถานที่สำคัญของจังหวัดลำปางได้ง่าย จึงควรส่งเสริมให้กับนโยบายการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

2. ด้านการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรม จากข้อมูลจะแสดงให้เห็นว่าชุมชนภาคองต๋า จังหวัดลำปางคือชุมชนที่มีการท่องเที่ยวด้านศิลปะวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมของชุมชน ที่ต้องมีการรวมกลุ่มเพื่อส่งเสริมอาชีพให้กับตนเอง และต่อยอดให้กับคนรุ่นหลังในอนาคต

3. ด้านการคมนาคมและการเดินทางของชุมชนที่มีวิถีชีวิตคู่กับแม่น้ำ ทำให้เป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยว และเส้นทางที่คู่ไปกับแม่น้ำวัง เป็นจุดเด่นที่ทำให้ชุมชนภาคองต๋ามีเส้นทางลัดไปกับตรอกซอยต่าง ๆ ของชุมชน ชาวบ้านจึงได้ใช้ประโยชน์จากการปิดถนนในช่วงเวลาหยุด เพื่อมีรายได้มีอาชีพเสริม ส่งผลให้กิจกรรมของชุมชนนั้นยังเป็นกิจกรรมแบบต่อเนื่องได้ แต่เส้นทางที่ชาวบ้านใช้สัญจรส่วนใหญ่จะเป็น เส้นทางเดียวกับการจัดตลาด หรือถนนคนเดิน ส่งผลกับการวิจัยโครงการโดยตรงที่จะเชื่อมโยงกับเส้นทางของชุมชนเข้าให้มีแนวทางที่ชัดเจนในการจัดการพื้นที่ชุมชน และยังชูจุดเด่นของการสัญจรในชุมชนภาคองต๋า จังหวัดลำปาง ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

บทที่ 5

ผลการศึกษา

การศึกษาองค์ประกอบภูมิทัศน์และวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปางครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและค้นหาองค์ประกอบสำคัญของชุมชนที่เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน ศึกษาและสรุปสถานการณ์ในปัจจุบันของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และเพื่อเสนอแนะแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง โดยนำเสนอผลการวิจัยได้ดังนี้

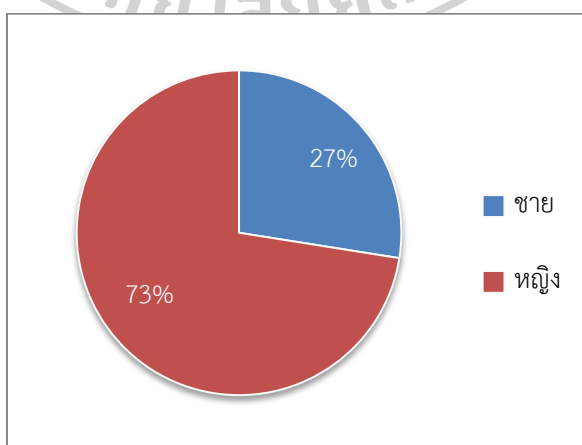
5.1. องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมและลักษณะทางด้านกายภาพที่สำคัญ

5.1.1. ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	55	27.5
หญิง	145	72.5
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 72.5 และเพศชาย จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 27.5 จึงสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

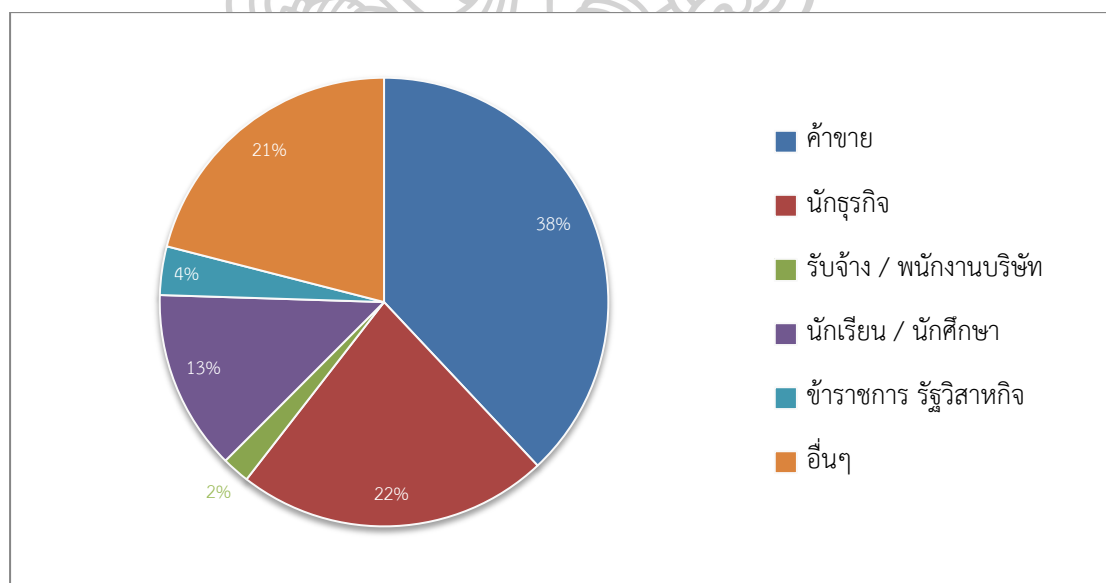

รูปภาพที่ 52 แผนภูมิแสดงปริมาณประชากรจำแนกตามเพศ

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ค้าขาย	76	38.0
นักธุรกิจ	45	22.5
รับจ้าง / พนักงานบริษัท	4	2.0
นักเรียน / นักศึกษา	26	13.0
ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ	7	3.5
อื่นๆ	42	21.0
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 4 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 38.0 รองลงมาคือนักธุรกิจ จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 22.5 และอื่น ๆ อีกจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 21.0 นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 13.0 ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 และรับจ้าง/พนักงานบริษัท จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.0 จึงสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

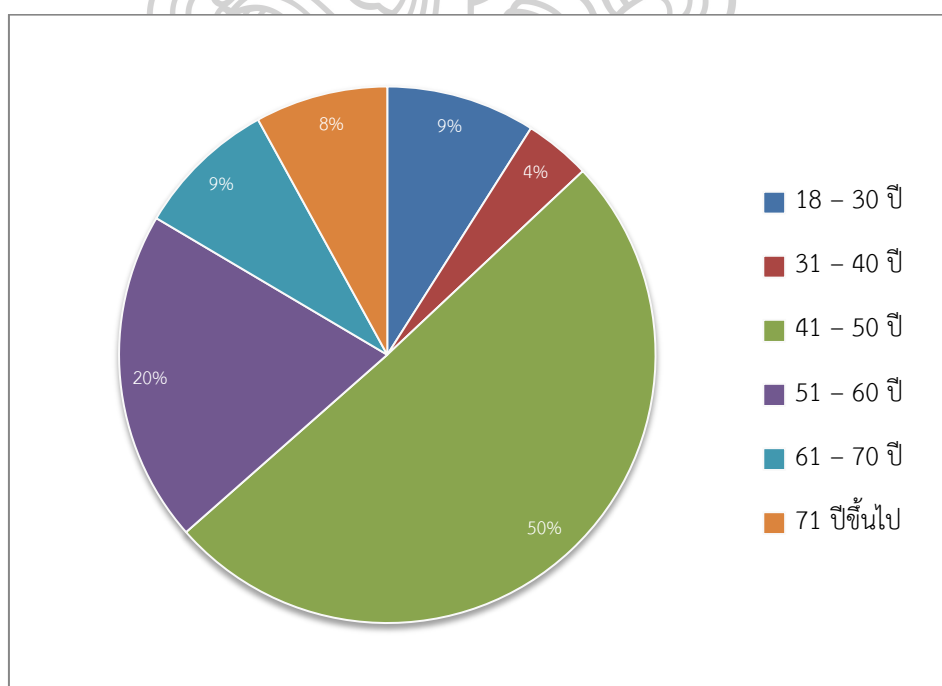

รูปภาพที่ 53 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่จำแนกตามอาชีพ

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
18 – 30 ปี	18	9.0
31 – 40 ปี	8	4.0
41 – 50 ปี	101	50.5
51 – 60 ปี	40	20.0
61 – 70 ปี	17	8.5
71 ปีขึ้นไป	16	8.0
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 5 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 41 – 50 ปี จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 50.5 รองลงมาคือ อายุ 51 – 60 ปี จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 อายุ 18 – 30 ปี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 9.0 อายุ 61 – 70 ปี จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 8.5 อายุ 71 ปีขึ้นไป จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0 และอายุ 31 – 40 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.0 จึงสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

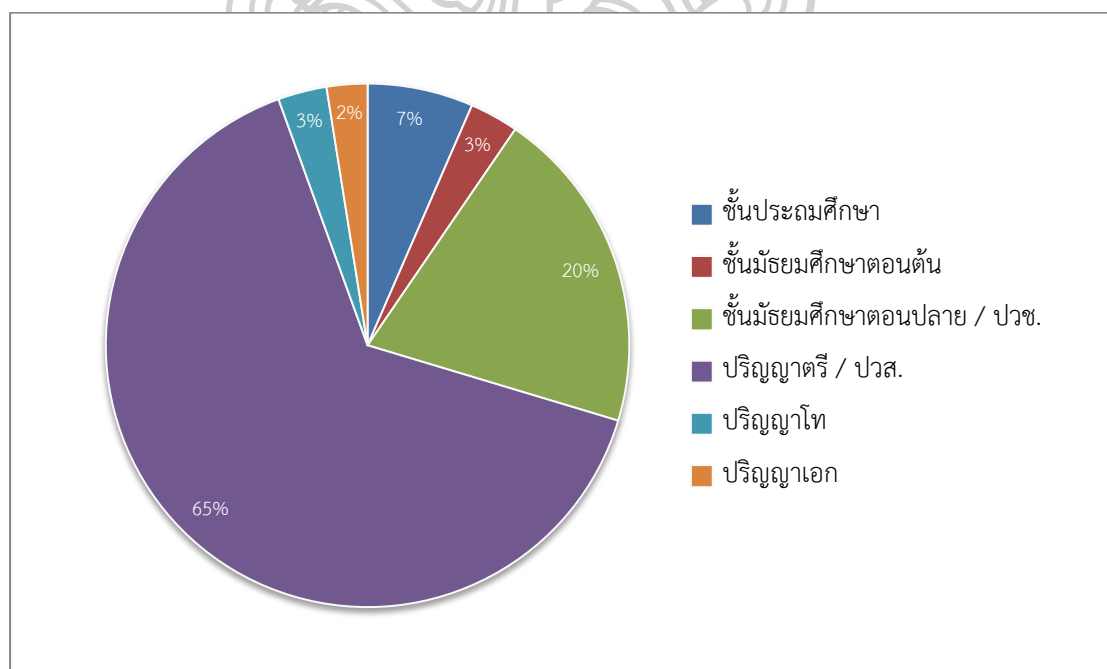
รูปภาพที่ 54 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่จำแนกตามอายุ

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ชั้นประถมศึกษา	13	6.5
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	6	3.0
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.	40	20.0
ปริญญาตรี / ปวส.	129	64.5
ปริญญาโท	6	3.0
ปริญญาเอก	5	2.5
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี/ปวส. จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 64.5 รองลงมาคือชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 ชั้นประถมศึกษา จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 6.5 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และปริญญาโท จำนวนเท่ากัน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0 และปริญญาเอก จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 จึงสามารถแสดงเป็นกราฟได้ดังนี้

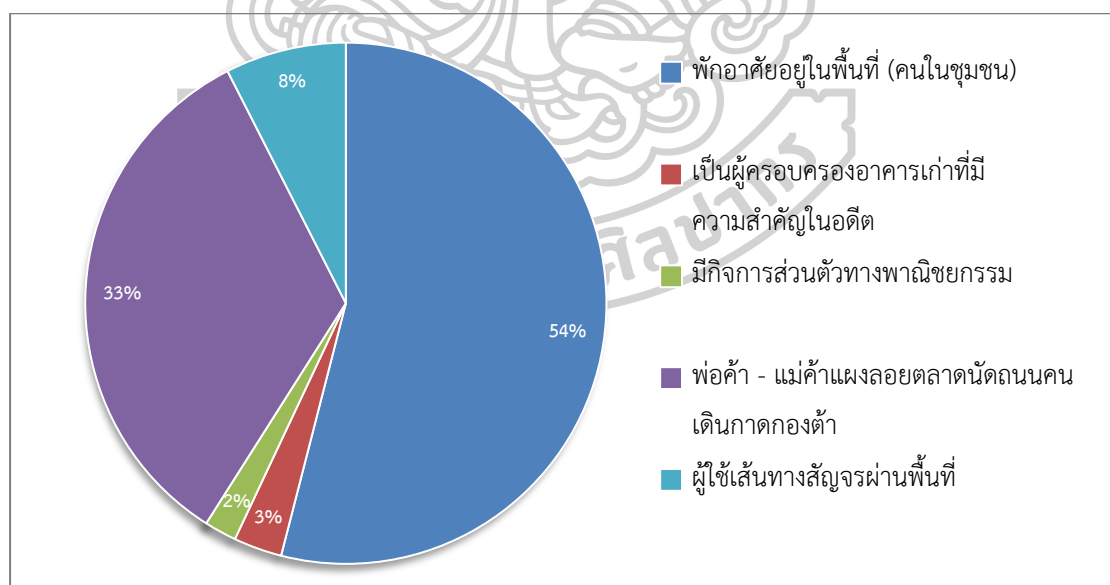

รูปภาพที่ 55 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่จำแนกตามการศึกษา

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ ด้านความเกี่ยวข้องกับชุมชนภาคองต้า

ความเกี่ยวข้องกับชุมชนภาคองต้า	จำนวน	ร้อยละ
พักอาศัยอยู่ในพื้นที่ (คนในชุมชน)	108	54.0
เป็นผู้ครอบครองอาคารเก่าที่มีความสำคัญในอดีต	6	3.0
มีกิจการส่วนตัวทางพาณิชย์กรรม	4	2.0
พ่อค้า - แม่ค้าแผงลอยตลาดนัด ถนนคนเดินภาคองต้า	67	33.5
ผู้ใช้เส้นทางสัญจรผ่านพื้นที่	15	7.5
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 7 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนภาคองต้า คือ เป็นผู้ครอบครองอาคารเก่าที่มีความสำคัญในอดีต จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 54.0 รองลงมาคือ พ่อค้า-แม่ค้าแผงลอยตลาดนัด ถนนคนเดินภาคองต้า จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 33.5 ผู้ใช้เส้นทางสัญจรผ่านพื้นที่ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 7.5 เป็นผู้ครอบครองอาคารเก่าที่มีความสำคัญในอดีต จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0 และมีกิจการส่วนตัวทางพาณิชย์กรรม จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.0 จึงสามารถแสดงเป็นกราฟได้ดังนี้

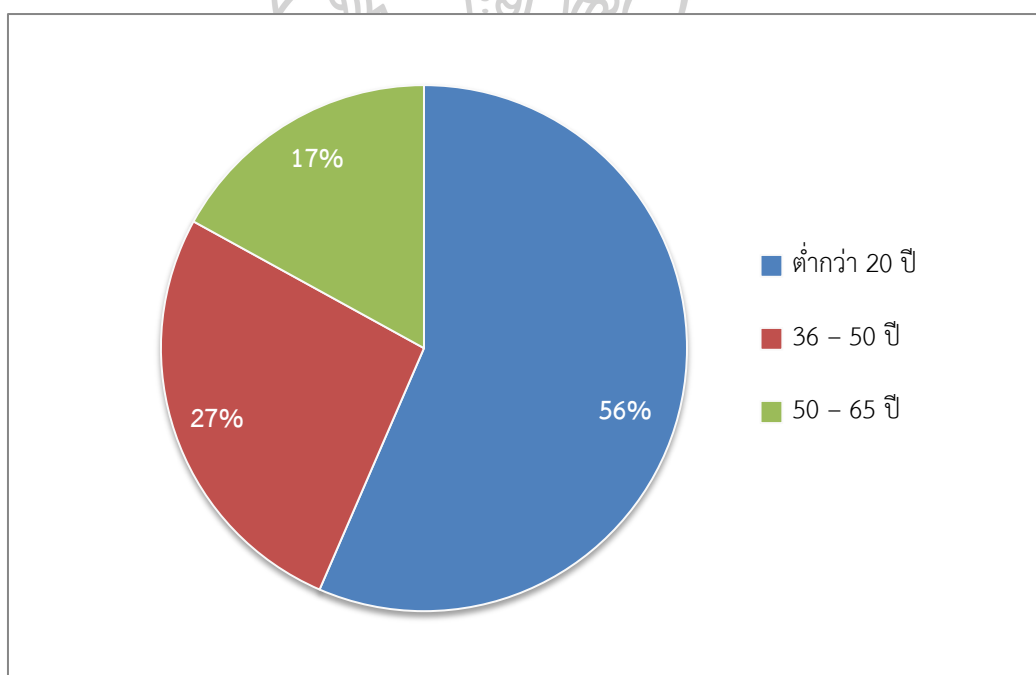

รูปภาพที่ 56 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ ด้านความเกี่ยวข้องกับชุมชนภาคองต้า

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนภาคองต๋า

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนภาคองต๋า	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	113	56.5
36 – 50 ปี	53	26.5
50 – 65 ปี	34	17.0
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 8 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนภาคองต๋า คือ ต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 56.5 รองลงมา 36 – 50 ปี จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 26.5 และ 50 – 65 ปี จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 17.0 จึงสามารถแสดงเป็นกราฟได้ดังนี้

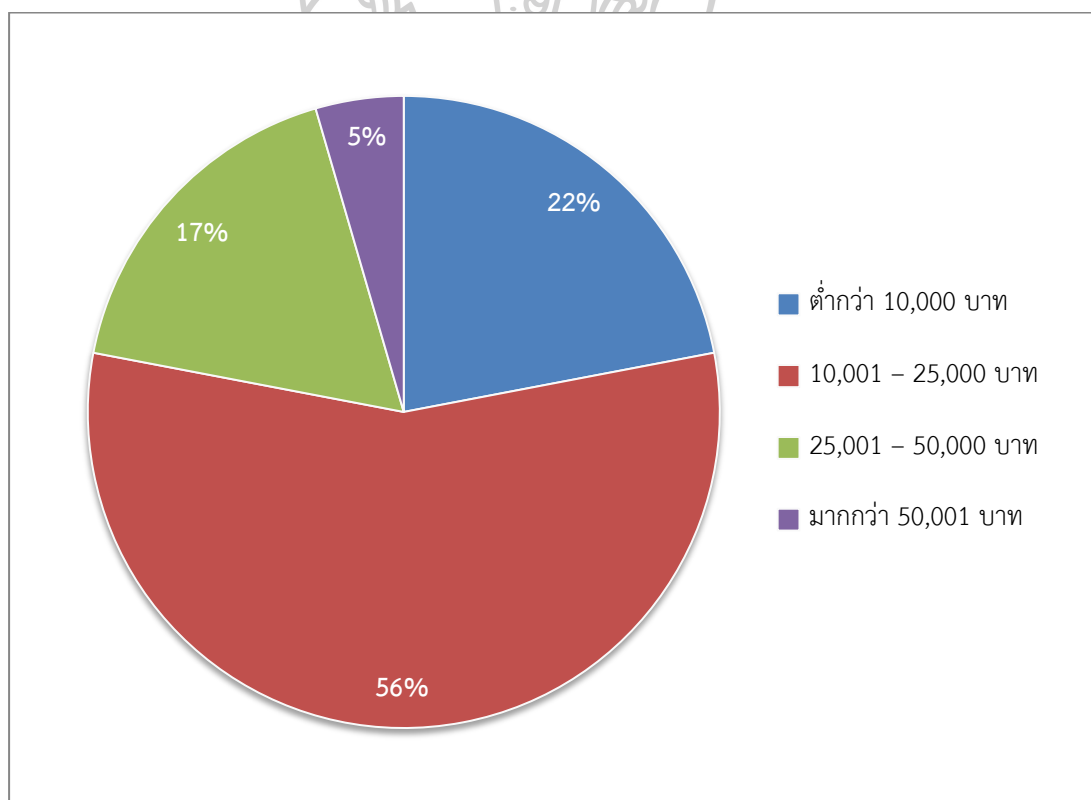

รูปภาพที่ 57 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนภาคองต๋า

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10,000 บาท	44	22.0
10,001 – 25,000 บาท	112	56.0
25,001 – 50,000 บาท	35	17.5
มากกว่า 50,001 บาท	9	4.5
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 9 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 – 25,000 บาท จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 56.0 รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 22.0 รายได้ 25,001 – 50,000 บาท จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 17.5 และ มากกว่า 50,001 บาท จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 จึงสามารถแสดงเป็นกราฟได้ดังนี้

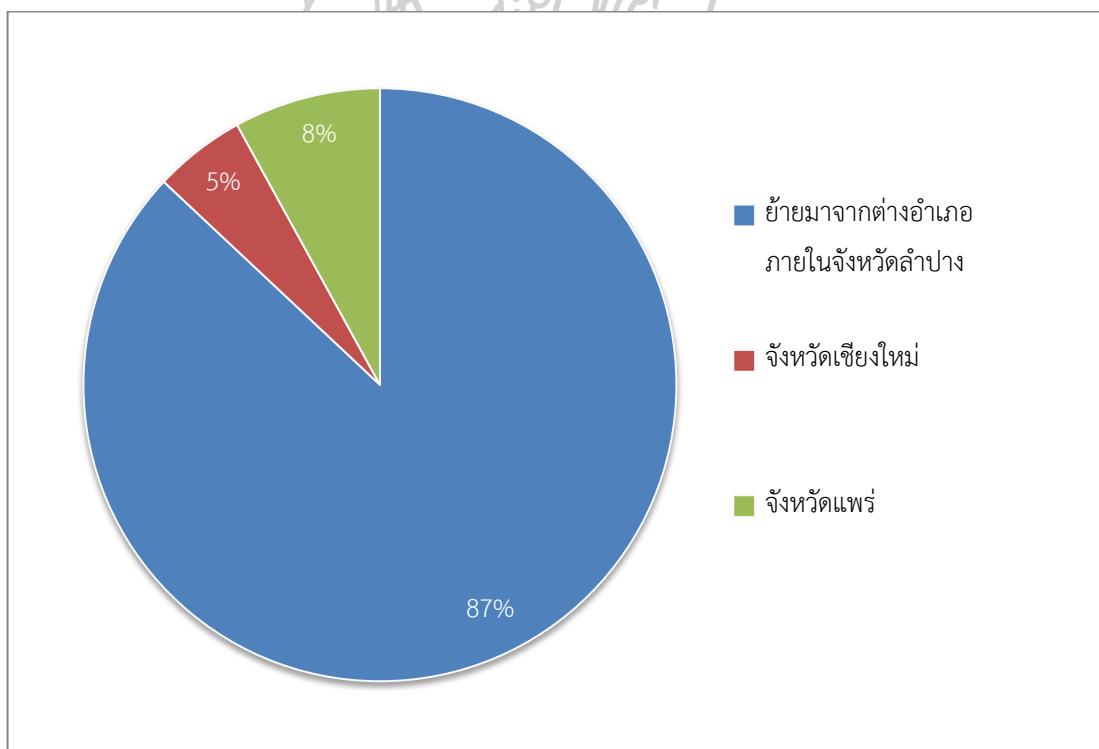
รูปภาพที่ 58 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามภูมิลำเนาเดิมก่อนย้ายเข้ามาชุมชนกาดกอต้า

ภูมิลำเนาเดิมก่อนย้ายเข้ามา ชุมชนกาดกอต้า	จำนวน	ร้อยละ
ย้ายมาจากต่างอำเภอ ภายในจังหวัดลำปาง	174	87.0
จังหวัดเชียงใหม่	10	5.0
จังหวัดแพร่	16	8.0
รวม	200	100

จากตารางที่ 10 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมก่อนย้ายเข้ามาชุมชนกาดกอต้า คือ ย้ายมาจากต่างอำเภอ ภายในจังหวัดลำปาง จำนวน 174 คน รองลงมาคือ เชียงใหม่จำนวน 16 คน และแพร่จำนวน 10 คน จึงสามารถแสดงเป็นกราฟได้ดังนี้

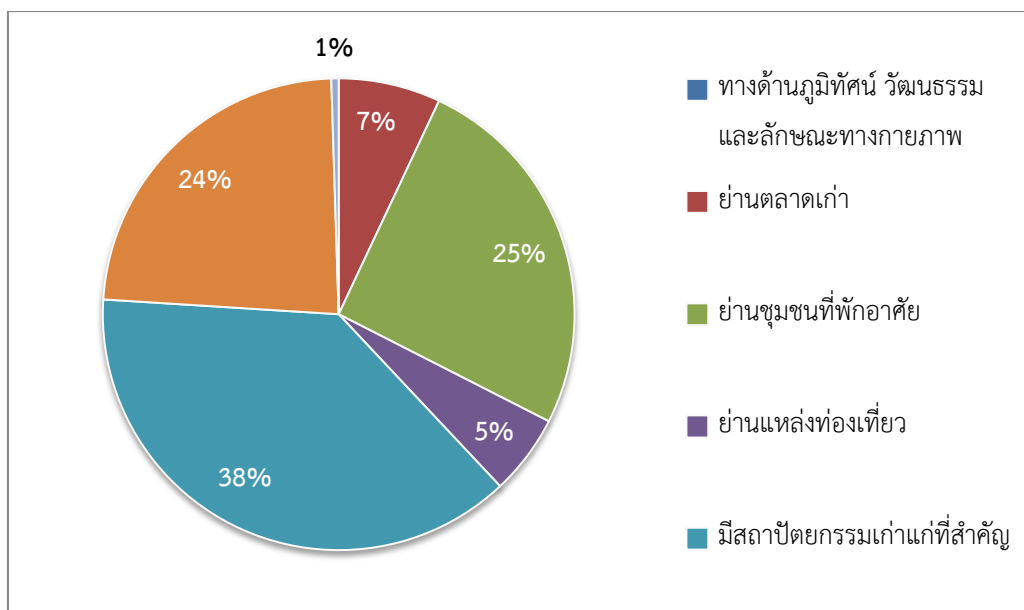
รูปภาพที่ 59 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามภูมิลำเนาเดิมก่อนย้ายเข้ามาชุมชนกาดกอต้า

5.1.2. ข้อมูลด้านองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมและลักษณะทางกายภาพพื้นที่

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่สื่อถึงพื้นที่ ชุมชนกาดกองต้า ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ

สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่สื่อถึงพื้นที่ ชุมชนกาดกองต้า ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ย่านตลาดเก่า	14	7.0
ย่านชุมชนที่พักอาศัย	51	25.5
ย่านแหล่งท่องเที่ยว	11	5.5
มีสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่สำคัญ	76	38.0
ตลาดนัดถนนคนเดิน	47	23.5
อื่น ๆ	1	0.5
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 11 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่สื่อถึงพื้นที่ ชุมชนกาดกองต้า ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ คือ สถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่สำคัญ จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 38.0 รองลงมาคือ ย่านชุมชนที่พักอาศัย จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 25.5 ตลาดนัดถนนคนเดิน จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 23.5 ย่านตลาดเก่า จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 7.0 ย่านแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 5.5 และอื่น ๆ เป็น จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 จึงสามารถแสดงเป็นกราฟได้ดังนี้

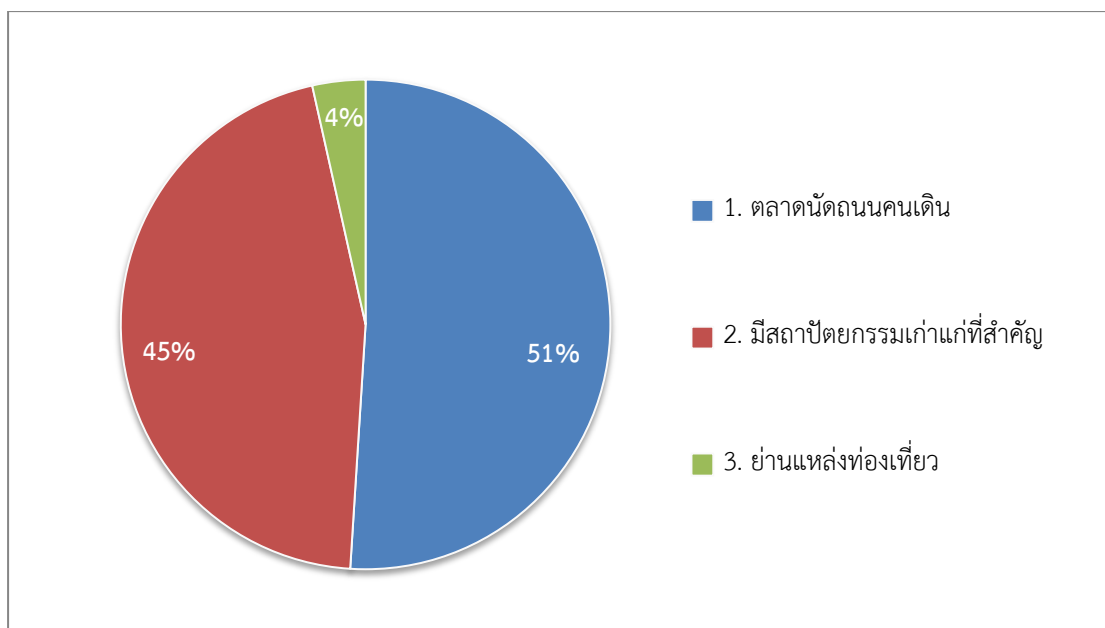

รูปภาพที่ 60 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่สื่อถึงพื้นที่

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามอันดับความสำคัญ สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่สื่อถึงพื้นที่ชุมชนภาคองต้า ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ

อันดับความสำคัญ สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่สื่อถึงพื้นที่ ชุมชนภาคองต้า ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. ตลาดนัดถนนคนเดิน	102	51.0
2. มีสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่สำคัญ	91	45.5
3. ย่านแหล่งท่องเที่ยว	7	3.5
รวม	200	100

จากตารางที่ 12 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ลำดับความสำคัญกับสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่สื่อถึงพื้นที่ชุมชนภาคองต้า ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ คือ มีตลาดนัดถนนคนเดิน จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 51.0 รองลงมาคือ มีสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่สำคัญ จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 และย่านแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 จึงสามารถแสดงเป็นกราฟได้ดังนี้

รูปภาพที่ 61 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามอันดับความสำคัญ
 สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่สื่อถึงพื้นที่ ชุมชนกาดกองต้า

5.2. ความสำคัญของปัญหาองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

จากการศึกษาความสำคัญของปัญหาองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ชุมชนกาด
 กองต้า จังหวัดลำปาง โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำ ผู้รู้ และปราชญ์ชาวบ้าน ปรากฏ
 รายละเอียดคำให้สัมภาษณ์ถึงปัญหาองค์ประกอบของภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพที่
 สำคัญของ กาดกองต้า จังหวัดลำปาง ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

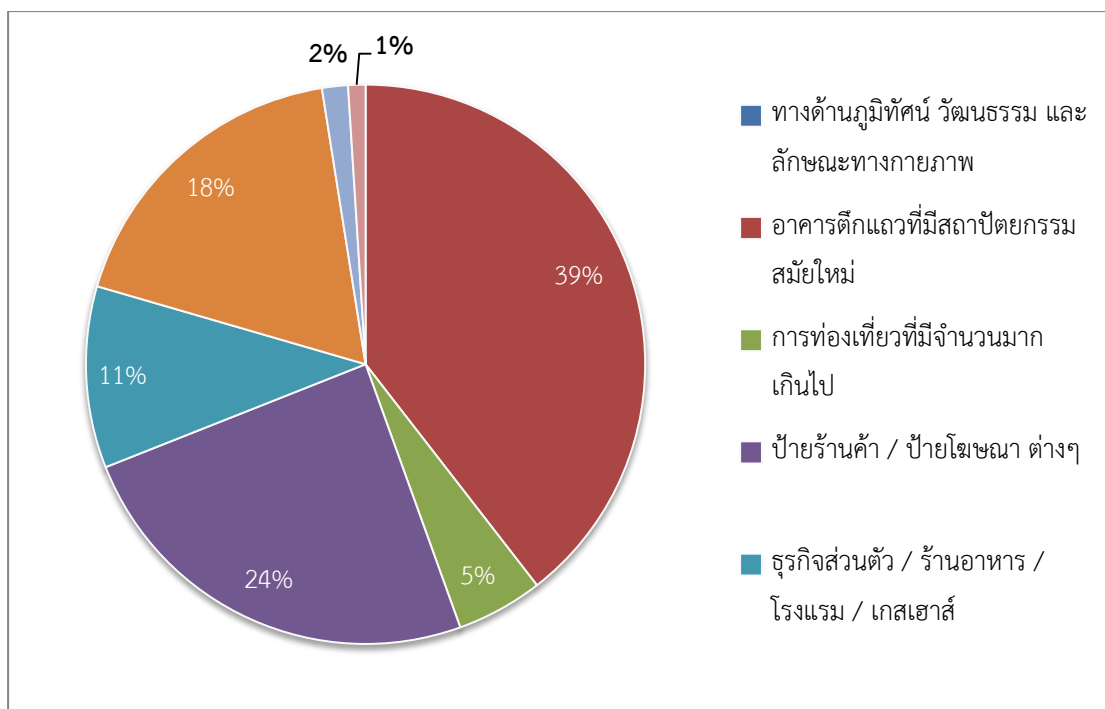

5.2.1. ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามสิ่งที่เป็นภัยคุกคามต่อพื้นที่ ชุมชนกาดกองต้า ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ

สิ่งที่เป็นภัยคุกคามต่อพื้นที่ ชุมชนกาดกองต้า ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ	จำนวน	ร้อยละ
อาคารตึกแถวที่มีสถาปัตยกรรมสมัยใหม่	79	39.5
การท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากเกินไป	10	5.0
ป้ายร้านค้า / ป้ายโฆษณา ต่าง ๆ	49	24.5
ธุรกิจส่วนตัว / ร้านอาหาร / โรงแรม / เกสเฮาส์	21	10.5
ตลาดนัด ถนนคนเดิน	36	18.0
ความเจริญ / ถนน / รถยนต์ / เสไฟฟ้า	3	1.5
ธรรมชาติ / สภาพอากาศ ฝน ลม แสงแดด	2	1.0
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 13 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่าสิ่งที่เป็นภัยคุกคามต่อพื้นที่ ชุมชนกาดกองต้า ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ คือ อาคารตึกแถวที่มีสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ คือ อาคารตึกแถวที่มีสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 39.5 รองลงมา คือ ป้ายร้านค้า / ป้ายโฆษณา ต่าง ๆ จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 24.5 ตลาดนัด ถนนคนเดิน จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 18.0 ธุรกิจส่วนตัว / ร้านอาหาร / โรงแรม / เกสเฮาส์ จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 10.5 การท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากเกินไป จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 ความเจริญ / ถนน / รถยนต์ / เสไฟฟ้า จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 และธรรมชาติ / สภาพอากาศ ฝน ลม แสงแดด จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 จึงสามารถแสดงเป็นกราฟได้ดังนี้

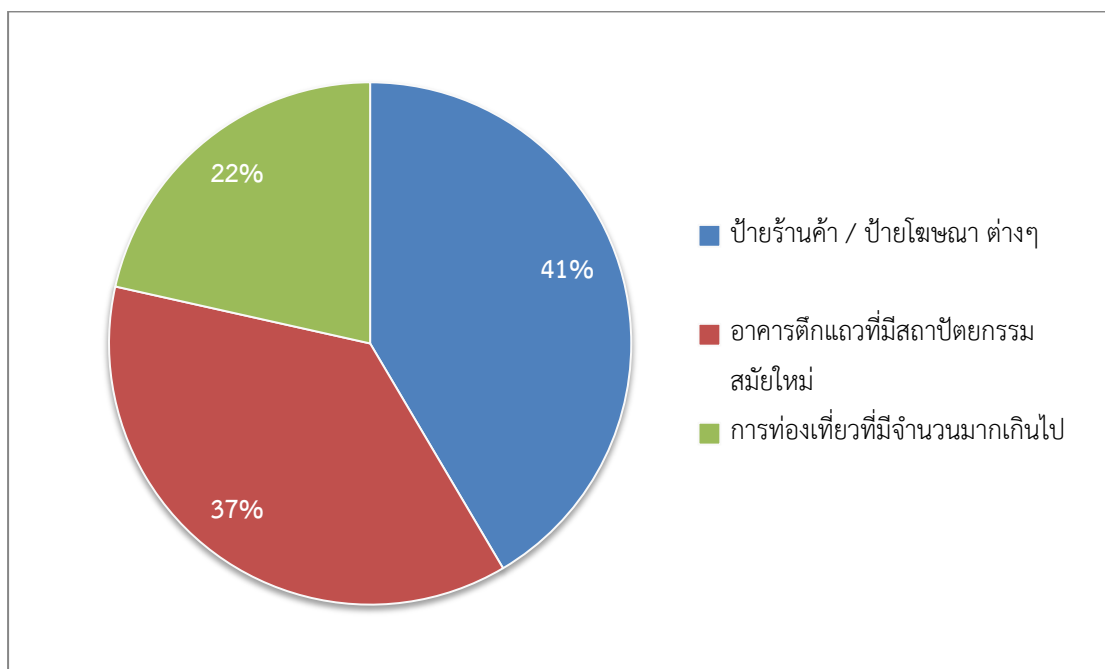

รูปภาพที่ 62 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามสิ่งที่เป็นภัยคุกคามต่อพื้นที่ชุมชนภาคองต๋ำ

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามอันดับภัยคุกคามที่คาดว่าจะส่งผลร้ายแรงที่สุดต่อพื้นที่ชุมชนภาคองต๋ำ ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ

อันดับภัยคุกคามที่คาดว่าจะส่งผลร้ายแรงที่สุดต่อพื้นที่ชุมชนภาคองต๋ำ ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ป้ายร้านค้า/ป้ายโฆษณา ต่างๆ	83	41.5
อาคารตึกแถวที่มีสถาปัตยกรรมสมัยใหม่	74	37.0
การท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากเกินไป	43	21.5
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 14 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่าอันดับภัยคุกคามที่คาดว่าจะส่งผลร้ายแรงที่สุดต่อพื้นที่ชุมชนภาคองต๋ำ ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ คือ ป้ายร้านค้า / ป้ายโฆษณา ต่าง ๆ จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 อาคารตึกแถวที่มีสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 37.0 และการท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากเกินไป จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 21.5 จึงสามารถแสดงเป็นกราฟได้ดังนี้

รูปภาพที่ 63 แผนภูมิแสดงปริมาณนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามอันดับภัยคุกคามที่คาดว่าจะส่งผลร้ายแรงที่สุดต่อพื้นที่ชุมชนกาดกองต้า

5.2.2. ข้อมูลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำ ผู้รู้ และประชาชนชาวบ้าน

5.2.2.1. ภัยคุกคามต่อองค์ประกอบของภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง

จากการศึกษาเกี่ยวกับภัยคุกคามต่อองค์ประกอบของภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยพบว่ามีประเด็นสำคัญ ที่ปรากฏรายละเอียดจากคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“สิ่งที่เป็นภัยคุกคามสมัยใหม่ คิดว่าเป็น สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ดังนั้น ส่วนตัวคิดว่า ควรอนุรักษ์สถาปัตยกรรมให้เป็นมรดกของชุมชน” (ผู้ให้สัมภาษณ์ ทวีศักดิ์ สุรินทรวงศ์, 2559)

“ป้ายโฆษณาต่าง ๆ ควรจะมีระเบียบมากกว่านี้ โดยเฉพาะการลงทุนจากนักลงทุนที่จะเข้ามาสร้างโรงแรมขึ้นในพื้นที่ ซึ่งเป็นอาคารสูง 4-5 ชั้น ซึ่งคิดว่าจะเป็นการบดบังภูมิทัศน์โดยรวมของชุมชนไป” (ผู้ให้สัมภาษณ์ เกียรติชัย มานะศิลป์, 2559)

“ขยะที่เกิดจากการจัดการตลาดสดที่ไม่ดีเพียงพอของถนนคนเดิน อีกทั้งป้ายโฆษณาที่ไม่เป็นระเบียบและบดบังทัศนียภาพของชุมชน” (ผู้ให้สัมภาษณ์ ธิติรัตน์ เจือตระกูล, 2559)

“ความไม่เป็นระเบียบ ไม่มีวินัยในการทิ้งขยะของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน อีกทั้งป้ายไวนิลเพื่อการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ของสินค้าและบริการแก่ชาวบ้านในชุมชนที่เป็นเจ้าของ ถือเป็นปัญหาอีกอย่างหนึ่ง และสุดท้ายคือ รถยนต์และยานพาหนะต่าง ๆ ที่เข้ามาจอดขวางทางการจราจร” (ผู้ให้สัมภาษณ์ พจนารถ พัฒนานุกูล, 2559)

“ป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งกีดขวางทัศนียภาพ” (ผู้ให้สัมภาษณ์ มานะ เจือตระกูล, 2559)

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาเกี่ยวกับภัยคุกคามต่อองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของ กาดกองต้า จังหวัดลำปาง พบว่า ป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งกีดขวางทัศนียภาพ โดยเฉพาะความไม่เป็นระเบียบ ไม่มีวินัยในการทิ้งขยะของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน อีกทั้งป้ายไวนิลเพื่อการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ของสินค้าและบริการแก่ชาวบ้านในชุมชนที่เป็นเจ้าของ ถือเป็นปัญหาอีกอย่างหนึ่ง และสุดท้ายคือ รถยนต์และยานพาหนะต่าง ๆ ที่เข้ามาจอดขวางทางการจราจร จึงส่งผลให้เป็นภัยคุกคามสมัยใหม่ อีกทั้งสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ต่าง ๆ ที่ไม่สอดคล้องสภาพภูมิทัศน์ของกาดกองต้า ดังนั้น ป้ายโฆษณาต่าง ๆ ควรจะมีระเบียบมากกว่านี้

5.2.2.2. ผลกระทบต่อองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของ กาดกองต้า จังหวัดลำปาง

จากการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบต่อองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของ กาดกองต้า จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยพบว่ามีประเด็นสำคัญ ดังปรากฏรายละเอียดจากคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“จะทำให้บรรยากาศเสีย และไม่เหมาะสมกับพื้นที่กาดกองต้า และจะทำให้นักท่องเที่ยวหายไป” (ผู้ให้สัมภาษณ์ ทวีศักดิ์ สุรินทรวงศ์, 2559)

“อย่างแรกคือสภาพแวดล้อมที่ไม่เป็นระเบียบ ต่อมาคือเป็นปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปเพราะภูมิทัศน์ และสุดท้ายคือการดูแลรับผิดชอบและการบริหารจัดการที่จะส่งผลกระทบต่อแน่นอนหากบริหารจัดการได้ไม่ดีเพียงพอ” (ผู้ให้สัมภาษณ์ เกียรติชัย มานะศิลป์, 2559)

“ทำให้ภาพลักษณ์ของพื้นที่เสียหาย อีกทั้งไม่สวยงามต่อทัศนียภาพโดยรวมทั้งหมด ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาที่ทำให้ภูมิทัศน์เสียหายของชุมชนกาดกองต้า” (ผู้ให้สัมภาษณ์ จิตารัตน์ เจือตระกูล, 2559)

“ป้าย เพราะทำให้รถยนต์ขวางทางการจราจร อีกทั้งไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้อาณาเขตของชุมชนกาดกองต้าเสียหาย เพราะไม่สอดคล้องกับความเก่าแก่ และอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีจุดเด่นด้านสถาปัตยกรรมเก่าแก่” (ผู้ให้สัมภาษณ์ พจนารถ พัฒนานุกูล, 2559)

“เสียภาพลักษณ์ของสถาปัตยกรรมเก่าแก่” (ผู้ให้สัมภาษณ์ มานะ เจือตระกูล, 2559)

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบต่อองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของ กาดกองต้า จังหวัดลำปางพบว่า ผลกระทบที่สำคัญคือ

1. บรรยากาศของภูมิทัศน์เสียหาย เพราะว่า สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ และป้าย ประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ นั้นไม่เหมาะสมกับพื้นที่กาดกองต้า และจะทำให้นักท่องเที่ยวหายไป

2. ภาพลักษณ์ของพื้นที่เสียหาย เพราะว่า ไม่สวยงามต่อทัศนียภาพโดยรวม ทั้งหมด ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาที่ทำให้ภูมิทัศน์เสียหายของชุมชนกาดกองต้าเสียหาย และจะได้รับผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่ลดน้อยลง และความเป็นชุมชนของกาดกองต้าสูญหายไปทีละน้อย

3. สิ่งแวดล้อมเสียหาย เพราะว่า ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปเพราะภูมิทัศน์ เนื่องจากการดูแลรับผิดชอบและการบริหารจัดการที่จะส่งผลกระทบ หากไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างดีเพียงพอ

5.2.2.3. ความเหมาะสมของการบริหารจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของกาดกองต้า จังหวัดลำปางในปัจจุบัน

จากการศึกษาเกี่ยวกับความเหมาะสมของการบริหารจัดการองค์ประกอบของ ภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของกาดกองต้า จังหวัดลำปางในปัจจุบัน ผู้วิจัย พบว่ามีประเด็นสำคัญ ดังปรากฏรายละเอียดจากคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“ควรเริ่มจากคนในชุมชน ลงมือจัดการกันเอง เพราะทางภาครัฐเองก็ไม่ได้สนับสนุนในส่วนงบประมาณส่วนนี้ โดยเฉพาะทางเทศบาลฯ ก็เงียบหายไป ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือแต่อย่างใด อีกทั้งยังมีการแบ่งพรรคแบ่งพวก มีการแบ่งเขตการปกครองของ 2 เขต” (ผู้ให้สัมภาษณ์ ทวีศักดิ์ สุรินทรวงศ์, 2559)

“ไม่มีความเหมาะสม เพราะปัญหาในพื้นที่มีการจัดการปัญหาที่แตกต่างกัน ชุมชนเหนือ ชุมชนใต้ มีการบริหารจัดการถนนคนเดิน ซึ่งเป็นแหล่งเศรษฐกิจของชุมชนที่ไม่เหมือนกัน ทำให้เกิดความไม่เหมาะสมต่อการพัฒนา” (ผู้ให้สัมภาษณ์ เกียรติชัย มานะศิลป์, 2559)

“มันต้องมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะถ้าหวังความช่วยเหลือจากภาครัฐ ก็คงไม่ได้รับ ถึงจะได้รับ มันก็น้อยมาก ไม่สามารถแก้ไขอะไรได้ ดังนั้น คนในชุมชนจะต้องช่วยเหลือกันเอง เพราะภาครัฐไม่ได้ดูแลให้ความช่วยเหลือได้ตรงกับความต้องการ เพราะไม่ได้เข้ามาสอบถามกับคนในชุมชนโดยตรง” (ผู้ให้สัมภาษณ์ ธิดารัตน์ เจือตระกูล, 2559)

“ไม่เหมาะสม เพราะไม่มีความชัดเจนจากภาครัฐ อีกทั้งยังคลุมเครือ บ่อยครั้งที่ทำโดยพลการ ไม่มีการปรึกษาหรือประชุมร่วมกันกับทางชุมชนแต่อย่างใด” (ผู้ให้สัมภาษณ์ พจนารถ พัฒนานุกูล, 2559)

“ทางภาครัฐไม่ได้มีส่วนช่วยเหลือเท่าที่ควรจะทำ อีกทั้งส่วนมากเป็นคนในชุมชน ร่วมกันพัฒนามากกว่า” (ผู้ให้สัมภาษณ์ มานะ เจือตระกูล, 2559)

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาเกี่ยวกับความเหมาะสมของการบริหารจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของภาคองต้า จังหวัดลำปางในปัจจุบันพบว่า ไม่เหมาะสม เพราะไม่มีความชัดเจนจากภาครัฐ อีกทั้งยังคลุมเครือ บ่อยครั้งที่ทำโดยพลการ ไม่มีการปรึกษาหารือหรือประชุมร่วมกันกับทางชุมชนแต่อย่างใด เนื่องจากทางภาครัฐไม่ได้มีส่วนช่วยเหลือเท่าที่ควรจะทำ อีกทั้งส่วนมากเป็นคนในชุมชนร่วมกันพัฒนามากกว่า อาจกล่าวได้ว่า การที่จะพัฒนาได้นั้น จะต้องมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะถ้าหวังความช่วยเหลือจากภาครัฐ ก็คงช่วยแก้ไขและพัฒนาอะไรไม่ได้มากนัก ดังนั้นคนในชุมชนจะต้องช่วยเหลือกันเอง เพราะภาครัฐไม่ได้ดูแลให้ความช่วยเหลือได้ตรงกับความต้องการ อีกทั้งไม่ได้เข้ามาสอบถามกับคนในชุมชนโดยตรง เพราะปัญหาในพื้นที่มีการจัดการปัญหาที่แตกต่างกัน ชุมชนภาคองต้าเหนือ ชุมชนภาคองต้าใต้ มีการบริหารจัดการถนนคนเดินแตกต่างกัน ซึ่งเป็นแหล่งเศรษฐกิจของชุมชนที่ไม่เหมือนกัน จึงทำให้เกิดความไม่เหมาะสมต่อการพัฒนา อีกทั้งควรเริ่มจากคนในชุมชน ลงมือจัดการกันเอง เพราะทางภาครัฐเองก็ไม่ได้สนับสนุนในส่วนงบประมาณส่วนนี้ โดยเฉพาะทางเทศบาลฯ ก็เงียบหายไป ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือแต่อย่างใด อีกทั้งยังมีการแบ่งพรรคแบ่งพวก มีการแบ่งเขตการปกครองของ 2 เขต

5.3. แนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

การศึกษาแนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ชุมชนภาคองต้า จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำ ผู้รู้ และปราชญ์ชาวบ้าน ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมภาคองต้า อำเภอเมือง จังหวัดลำปางได้ จำนวนทั้งสิ้น 20 คน โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกบทสัมภาษณ์ที่เป็นประเด็นสำคัญ โดยคัดกรองประเด็นการนำเสนอที่มีข้อมูลซ้ำกันทิ้งไป และนำเสนอเฉพาะบทสัมภาษณ์ที่พิจารณาแล้วว่าเป็นข้อมูลการสัมภาษณ์ที่ชัดเจนมากที่สุด ดังปรากฏรายละเอียดต่อไปนี้

5.3.1. ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่

ตารางที่ 15 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ต่อแนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

แนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม	$\bar{x}$	S.D.
1. ท่านเห็นด้วยกับการบูรณะปรับปรุงอาคารพักอาศัยเรือนแถวที่มีความสำคัญ ในปัจจุบันนี้หรือไม่	2.04	0.825
2. ท่านเห็นด้วยกับการให้กรมศิลปากรเข้ามาดูแลอาคารพักอาศัยเรือนแถวที่มีความสำคัญนี้หรือไม่	3.04	0.952
3. ท่านเห็นด้วยกับการที่มีการติดป้ายประกาศ ป้ายโฆษณา ในพื้นที่หรือไม่	2.60	1.701
4. ท่านคิดว่าควรมีการควบคุมรูปแบบของป้ายให้เป็นในลักษณะเดียวกันหรือไม่	4.36	0.935
5. ท่านเห็นด้วยกับการมีสิ่งปลูกสร้างที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ในพื้นที่หรือไม่	3.64	0.935
6. ท่านคิดว่าควรมีการควบคุมรูปแบบของสิ่งปลูกสร้างให้สอดคล้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นหรือไม่	3.36	1.674
7. ท่านเห็นด้วยกับการจัดตลาดนัดถนนคนเดินในปัจจุบัน (เสาร์ - อาทิตย์) หรือไม่	2.44	1.924
8. ท่านคิดว่าควรมีการเพิ่มจำนวนวันในการจัดตลาดนัดถนนคนเดินหรือไม่	2.28	1.870
9. ท่านคิดว่าควรมีการลดจำนวนวันในการจัดตลาดนัดถนนคนเดินหรือไม่	3.56	1.924
10. ท่านคิดว่าควรมีการส่งเสริมทางการท่องเที่ยวเพิ่มในพื้นที่หรือไม่	3.72	1.870
11. ท่านเห็นด้วยกับการจัดประชุมขึ้นในชุมชนเพื่อร่วมกันบริหาร และการจัดการ 1-2 ครั้ง ต่อ เดือนหรือไม่	3.36	1.674
รวม	3.12	1.480

จากตารางที่ 15 พบว่าความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ต่อแนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ย 3.12 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.48 เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด 3 อันดับ พบว่า ท่านคิดว่าควรมีการควบคุมรูปแบบของป้ายให้เป็นในลักษณะเดียวกันหรือไม่ มีค่าเฉลี่ย 4.36 รองลงมาคือ ท่านคิดว่าควรมีการส่งเสริมทางการท่องเที่ยวเพิ่มในพื้นที่หรือไม่ มีค่าเฉลี่ย 3.72 และท่านเห็นด้วยกับการบูรณะปรับปรุงอาคารพักอาศัยเรือนแถวที่มีความสำคัญ ในปัจจุบันนี้หรือไม่ มีค่าเฉลี่ย 2.04

5.3.2. ข้อมูลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำ ผู้รู้ และปราชญ์ชาวบ้าน

5.3.2.1. แนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านการดูแลรักษา

จากการศึกษาแนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านการดูแลรักษา จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำ ผู้รู้ และปราชญ์ชาวบ้าน ผู้วิจัยได้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการบริหาร และการจัดการ ด้านการดูแลรักษา ดังปรากฏของคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“อยากให้รวมทั้ง 2 ฝั่งของชุมชนกาดก่องตัวเป็นหนึ่งเดียว โดยเฉพาะการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคมของกาดก่องตัว เช่น ป้ายโฆษณาไม่ควรติดตั้งจนบดบังภูมิทัศน์ และสายไฟฟ้าที่ควรนำลงใต้ดิน เพื่อให้เกิดความเรียบร้อย สวยงาม สะอาดตา ไม่บดบังภูมิทัศน์ของชุมชนโดยภาพรวมทั้งหมด” (ผู้ให้สัมภาษณ์ ทวีศักดิ์ สุรินทรวงศ์, 2559)

“ต้องมีการใช้พลังชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมต่อการแก้ปัญหาาร่วมกัน ไม่ว่าจะมาจากภาครัฐ ภาคเอกชนในพื้นที่ และจากคนในชุมชน ต้องประสานและสามัคคีกัน ร่วมกันพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น” (ผู้ให้สัมภาษณ์ เกียรติชัย มานะศิลป์, 2559)

“ก็อยากจะทำให้มันมีการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน และคนในชุมชนกาดก่องตัวมากกว่านี้ เพราะมันจะต้องมีการประชุมปัญหาร่วมกัน แล้วกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ไม่ใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดำเนินการเพียงลำพัง แบบนั้นมันแก้ไขปัญหาได้ไม่เพียงพอหรือปัญหาที่แก้ไขได้ มันก็น้อย” (ผู้ให้สัมภาษณ์ ธิติรัตน์ เจือตระกูล, 2559)

“ควรให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมมากกว่านี้ และประชาชนในชุมชนเองนั้น จะต้องสละเวลาส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่านี้ ต้องเข้ามามีส่วนร่วมต่อการพัฒนาในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ประชุมและกำหนดแนวทางการพัฒนาร่วมกัน ให้เกิดการพัฒนาขึ้นในชุมชน” (ผู้ให้สัมภาษณ์ พจนารถ พัฒนานุกูล, 2559)

“อยากให้ทางภาครัฐเข้ามามีส่วนช่วยส่งเสริมดูแลมากกว่านี้ โดยเฉพาะการจัดการนักท่องเที่ยว เพราะคนในชุมชนไม่ได้กำลังความสามารถดูแลได้ในส่วนนี้” (ผู้ให้สัมภาษณ์ มานะ เจือตระกูล, 2559)

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษเกี่ยวกับแนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านการดูแลรักษา พบว่าต้องมีการใช้พลังชุมชนโดยเน้นการมีส่วนร่วมต่อการแก้ปัญหาร่วมกัน ไม่ว่าจะมาจากภาครัฐ ภาคเอกชนในพื้นที่ และจากคนในชุมชน ต้องประสานและสามัคคีกัน ร่วมกันพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น โดยจะต้องมีการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน และคนในชุมชนกาดก่องตัวมากกว่านี้ เพราะการพัฒนาขึ้น จะต้องมีการประชุมปัญหาร่วมกัน แล้วกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ไม่ใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดำเนินการเพียงลำพัง แบบนั้นจะไม่สามารถแก้ไข

ปัญหาได้ และอาจจะไม่เพียงพอกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อีกทั้งคนในชุมชนควรจะต้องมีส่วนร่วมมากกว่านี้ และประชาชนในชุมชนภาคองค้ำทุกคนนั้น ควรจะต้องสละเวลาส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยควรเข้ามามีส่วนร่วมต่อการพัฒนาในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ประชุมและกำหนดแนวทางการพัฒนาร่วมกัน ให้เกิดการพัฒนาขึ้นในชุมชน เพราะการใช้พลังชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมต่อการแก้ปัญหาร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นจากภาครัฐ ภาคเอกชนในพื้นที่ และจากคนในชุมชน จะต้องเริ่มจากการประสานและการมีความสามัคคีกัน เพื่อการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

5.3.2.2. แนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านการรักษาให้คงสภาพ

จากการศึกษาแนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านการรักษาให้คงสภาพ จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำ ผู้รู้ และปราชญ์ชาวบ้าน ผู้วิจัยได้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการบริหาร และการจัดการ ด้านการรักษาให้คงสภาพ ดังปรากฏของคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“อันที่จริงควรมีส่วนช่วยกันรักษาความสะอาดของทั้ง 2 เขต ไม่ใช่ของเขตใดเขตหนึ่งเป็นต้น” (ผู้ให้สัมภาษณ์ ทวีศักดิ์ สุรินทรวงศ์, 2559)

“ป้ายสัญลักษณ์ภาคองค้ำ ควรติดตั้งบริเวณปากทางเข้าถนนคนเดินหรือจุดที่สังเกตเห็นได้ชัดเจน แต่จะต้องไม่เป็นการบดบังภูมิทัศน์ โดยเฉพาะการไปบดบังป้ายสัญลักษณ์จรรยาบรรณภาคองค้ำอันเก่า ควรมีการออกแบบที่ดี” (ผู้ให้สัมภาษณ์ เกียรติชัย มานะศิลป์, 2559)

“ต้องมีการประชุมปัญหาร่วมกัน แล้วกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาร่วมกัน ไม่ใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดำเนินการเพียงลำพัง แบบนั้นมันแก้ปัญหาก็ไม่ได้ไม่เพียงพอหรือปัญหาที่แก้ไม่ได้ มันก็น้อย” (ผู้ให้สัมภาษณ์ ธีรรัตน์ เจือตระกูล, 2559)

“ไม่มีอะไรเสนอแนะเท่าไร เพราะชุมชนมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอยู่แล้ว เพียงแต่ควรจจะรักษาไว้อย่างยั่งยืนตลอดไป โดยจะต้องพิจารณาประเด็นของปัญหาความสะอาด โดยจะต้องจัดภูมิทัศน์ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย” (ผู้ให้สัมภาษณ์ พจนารถ พัฒนานุกูล, 2559)

“ปัญหาความสะอาด โดยจะต้องจัดภูมิทัศน์ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย” (ผู้ให้สัมภาษณ์ มานะ เจือตระกูล, 2559)

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านการรักษาให้คงสภาพ พบว่าจะต้องมีการประชุมปัญหาร่วมกัน แล้วกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาร่วมกัน ไม่ใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดำเนินการเพียงลำพัง เพราะชุมชนมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอยู่แล้ว เพียงแต่ควรจจะรักษาไว้อย่างยั่งยืนตลอดไป โดยจะต้องพิจารณาประเด็นของปัญหาความสะอาด โดยจะต้องจัดภูมิทัศน์ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาด้านการรักษาให้คงสภาพ เป็นปัญหาที่เกิดจากขยะ ที่จะต้องมีการช่วยกันรักษาความสะอาดของทั้ง 2 เขต ไม่ใช่ของเขตใดเขตหนึ่ง โดยจะต้องจัดภูมิทัศน์ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มีป้ายสัญลักษณ์ภาคองค้ำ โดยทำ

การติดตั้งบริเวณปากทางเข้าถนนคนเดินหรือจุดที่สังเกตเห็นได้ชัดเจน แต่จะต้องไม่เป็นการบดบังภูมิทัศน์ โดยเฉพาะการไปบดบังป้ายสัญลักษณ์จราจรภาคองศาอันเก่า ควรมีการออกแบบที่ดี

5.3.2.3. แนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านการปรับประโยชน์ใช้สอย

จากการศึกษาแนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านการปรับประโยชน์ใช้สอย จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำ ผู้รู้ และประชาชนชาวบ้าน ผู้วิจัยได้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการบริหาร และการจัดการ ด้านการปรับประโยชน์ใช้สอย ดังปรากฏของคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ควรจะต้องมีการพัฒนาภูมิทัศน์โดยรอบภาคองศาาร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อภูมิทัศน์ทั้ง 2 ฝั่ง ทั้งภาคองศาเหนือ และภาคองศาใต้” (ผู้ให้สัมภาษณ์ ทวีศักดิ์ สุรินทร์วงศ์, 2559)

“จะต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการจัดการที่ดี เพื่อให้มีการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทิศทางที่เป็นทั้งการอนุรักษ์ บนพื้นฐานการพัฒนาภูมิทัศน์ของภาคองศาที่มีสถาปัตยกรรมเก่าแก่เป็นต้นทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุด” (ผู้ให้สัมภาษณ์ เกียรติชัย มานะศิลป์, 2559)

“จะต้องมีการพัฒนาบนแนวทางการอนุรักษ์ ไม่ควรจะเน้นผลประโยชน์มากเกินไป เพราะความเป็นชุมชนของภาคองศาที่มีลักษณะเก่าแก่และดั้งเดิม ก็ถือเป็นจุดเด่นหลักของเราที่ต้องรักษาไว้” (ผู้ให้สัมภาษณ์ ธิธาร์ตัน เจือตระกูล, 2559)

“แนวทางการพัฒนาใช้ประโยชน์ใช้สอย ควรเริ่มจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับภาคองศาาร่วมกันทั้งภาคองศาเหนือ และภาคองศาใต้ เพื่อให้มีการร่วมกันพัฒนาภูมิทัศน์ร่วมกัน ซึ่งจะทำให้ได้รับประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย” (ผู้ให้สัมภาษณ์ พจนารถ พัฒนานุกูล, 2559)

“อยากจะให้ร่วมกันพัฒนาภาคองศา โดยพัฒนาร่วมกันทั้ง 2 ฝั่ง เพราะการพัฒนาประโยชน์ร่วมกัน สิ่งสำคัญคือความสามัคคี การร่วมกันพัฒนา จะทำให้เกิดประโยชน์ที่ดียิ่งกว่าการให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำการพัฒนาแต่เพียงฝ่ายเดียว” (ผู้ให้สัมภาษณ์ มานะ เจือตระกูล, 2559)

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษานวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านการปรับประโยชน์ใช้สอย พบว่าควรจะมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับภาคองศาาร่วมกันทั้งภาคองศาเหนือ และภาคองศาใต้ เพื่อให้มีการร่วมกันพัฒนาภูมิทัศน์ร่วมกัน ซึ่งจะทำให้ได้รับประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย เพราะการพัฒนาประโยชน์ร่วมกัน สิ่งสำคัญคือความสามัคคี การร่วมกันพัฒนา จะทำให้เกิดประโยชน์ที่ดียิ่งกว่าการให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำการพัฒนาแต่เพียงฝ่ายเดียว อีกทั้งจะต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการจัดการที่ดี เพื่อให้มีการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทิศทางที่เป็นทั้งการอนุรักษ์ บนพื้นฐานการพัฒนาภูมิทัศน์ของภาคองศาที่มี

สถาปัตยกรรมเก่าแก่เป็นต้นทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการพัฒนาภูมิทัศน์โดยรอบภาคองต้าร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อภูมิทัศน์ทั้ง 2 ฝั่ง ทั้งภาคองต้าเหนือและภาคองต้าใต้

5.3.2.4. แนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านการพัฒนาและสร้างสรรค์ใหม่

จากการศึกษาแนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านการพัฒนาและสร้างสรรค์ใหม่ จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำ ผู้รู้ และประชาชนชาวบ้าน ผู้วิจัยได้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการบริหาร และการจัดการ ด้านการพัฒนาและสร้างสรรค์ใหม่ ดังปรากฏของคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“อยากให้มีการรวมชุมชนภาคองต้าเป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อให้เกิดความสามัคคีและการพัฒนาที่สอดคล้องกัน โดยเฉพาะการแบ่งเขตกันแบบนี้ ไม่เหมาะสม เหมือนเป็นปมปัญหาความขัดแย้งที่ไม่เกิดประโยชน์เชิงพัฒนา เช่น ถนนคนเดิน ที่จริงควรมีส่วนช่วยกันรักษาความสะอาดของทั้ง 2 เขต ไม่ใช่ของเขตใดเขตหนึ่ง เป็นต้น” (ผู้ให้สัมภาษณ์ ทวีศักดิ์ สุรินทรวงศ์, 2559)

“ควรมีการจัดการกับแผงลอยของพ่อค้าแม่ค้าในตลาดภาคองต้าได้ โดยให้เป็นระเบียบมากกว่านี้ เพื่อความเรียบร้อยของชุมชน” (ผู้ให้สัมภาษณ์ เกียรติชัย มานะศิลป์, 2559)

“อยากให้มีสัญลักษณ์แสดงขอบเขตพื้นที่ภาคองต้า เพื่อบ่งบอกว่าได้เข้ามายังพื้นที่ภาคองต้า เพื่อสร้างแบรนด์ให้กับชุมชนภาคองต้าให้เป็นที่จดจำ เพราะคนสมัยนี้ชอบถ่ายรูปกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ หากเขาเอาไปให้เพื่อน ๆ ดู คนอื่น ๆ ก็อยากจะมาเที่ยวภาคองต้าอีก” (ผู้ให้สัมภาษณ์ ธิติรัตน์ เจือตระกูล, 2559)

“จะต้องสร้างแบรนด์ให้กับชุมชนภาคองต้าให้เป็นที่จดจำ” (ผู้ให้สัมภาษณ์ พจนารถ พัฒนานุกูล, 2559)

“อยากให้มีป้ายสัญลักษณ์ของจุดสำคัญต่าง ๆ โดยเฉพาะป้ายเส้นทางมารวมถึงตลาดภาคองต้า และป้ายบอกเส้นทางให้มีการทำความสะอาดในทุกวันเสาร์” (ผู้ให้สัมภาษณ์ มานะ เจือตระกูล, 2559)

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษเกี่ยวกับแนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านการพัฒนาและสร้างสรรค์ใหม่ พบว่าจะต้องสร้างแบรนด์ให้กับชุมชนภาคองต้าให้เป็นที่จดจำ โดยมีสัญลักษณ์แสดงขอบเขตพื้นที่ภาคองต้า เพื่อบ่งบอกว่าได้เข้ามายังพื้นที่ภาคองต้า เพื่อสร้างแบรนด์ให้กับชุมชนภาคองต้าให้เป็นที่จดจำ เพราะคนสมัยนี้ชอบถ่ายรูปกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ หากเขาเอาไปให้เพื่อน ๆ ดู คนอื่น ๆ ก็อยากจะมาเที่ยวภาคองต้าอีก อีกทั้งควรมีการจัดการกับแผงลอยของพ่อค้าแม่ค้าในตลาดภาคองต้าได้ โดยให้เป็นระเบียบมากกว่านี้ เพื่อความเรียบร้อยของชุมชน ตลอดจนการติดตั้งป้ายสัญลักษณ์ของจุดสำคัญต่าง ๆ โดยเฉพาะป้ายเส้นทางมารวมถึงตลาดภาคองต้า และป้ายบอกเส้นทางให้มีการทำความสะอาดในทุกวันเสาร์ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้น

ได้ ก็ต่อเมื่อมีการรวมชุมชนภาคองศาเป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อให้เกิดความสามัคคีและการพัฒนาที่ สอดคล้องกัน โดยเฉพาะการแบ่งเขตกันแบบนี้ ไม่เหมาะสม เหมือนเป็นปมปัญหาความขัดแย้งที่ไม่ เกิดประโยชน์เชิงพัฒนา เช่น ถนนคนเดินที่จริงควรมีส่วนช่วยกันรักษาความสะอาดของทั้ง 2 เขต ไม่ใช่ของเขตใดเขตหนึ่ง ฯลฯ

บทที่ 6

สรุปสาระสำคัญและข้อเสนอแนะ

การศึกษาองค์ประกอบภูมิทัศน์และวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนกาดกongsต้า จังหวัดลำปางครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสรุป และข้อเสนอแนะ ดังปรากฏรายละเอียดต่อไปนี้

6.1 สรุปสาระสำคัญ

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปสาระสำคัญ

6.1.1 องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของชุมชนกาดกongsต้า จังหวัดลำปาง

6.1.1.1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่

พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 72.5 มีอาชีพค้าขาย จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 38.0 มีอายุ 41 – 50 ปี จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 50.5 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี/ปวส.จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 64.5 นักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนกาดกongsต้า คือ เป็นผู้ครอบครองอาคารเก่าที่มีความสำคัญในอดีต จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 54.0 มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนกาดกongsต้า คือ ต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 56.5 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 – 25,000 บาท จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 56.0 มีภูมิลำเนาเดิมก่อนย้ายเข้ามา ชุมชนกาดกongsต้า คือ ย้ายมาจากต่างอำเภอ ภายในจังหวัดลำปาง จำนวน 34 คน

6.1.1.2 องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของชุมชนกาดกongsต้า จังหวัดลำปาง

จากการลงสำรวจพื้นที่ด้วยวิธีการสอบถามความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างจากนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ พบว่าความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างในชุมชนกาดกongsต้าส่วนใหญ่ให้ความสำคัญสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่สื่อถึงพื้นที่ชุมชนกาดกongsต้า ทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ คือ สถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่สำคัญ จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 38.0 รองลงมา คือ ย่านชุมชนที่พักอาศัย จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 25.5 และลำดับสุดท้าย คือ ตลาดนัดถนนคนเดิน จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 23.5 ส่วนการจัดอันดับความสำคัญเรื่องสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่สื่อถึงพื้นที่ชุมชนกาดกongsต้า ทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ พบว่าความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างในชุมชนกาดกongsต้าส่วนใหญ่ให้ความสำคัญที่สุด คือ มีตลาดนัด

ถนนคนเดิน จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 51.0 รองลงมา คือ มีสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่สำคัญ จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 และย่านแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5

6.1.2 ความสำคัญของปัญหาองค์ประกอบของภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง

ความสำคัญของปัญหาองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง จากการลงสำรวจพื้นที่ของผู้วิจัยด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ พบว่าคำตอบที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สิ่งที่เป็นภัยคุกคามต่อพื้นที่ชุมชนกาดกองต้า ทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ คือ ภัยคุกคามที่คาดว่าจะส่งผลร้ายแรงที่สุดต่อพื้นที่ชุมชนกาดกองต้า ทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ คือ ป้ายร้านค้า/ป้ายโฆษณาต่าง ๆ จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 รองลงมาคืออาคารตึกแถวที่มีสถาปัตยกรรมสมัยใหม่จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 39.5

ภัยคุกคามต่อองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง พบว่าเกิดทัศนยะจากป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งกีดขวางทัศนียภาพ โดยเฉพาะความไม่เป็นระเบียบ ไม่มีวินัยในการทิ้งขยะของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน อีกทั้งป้ายไว้นิลเพื่อการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ของสินค้าและบริการแก่ชาวบ้านในชุมชนที่เป็นเจ้าของ ถือเป็นปัญหาอีกอย่างหนึ่ง และสุดท้าย คือ รถยนต์และยานพาหนะต่าง ๆ ที่เข้ามาจอดขวางทางการจราจร จึงส่งผลให้เป็นภัยคุกคามสมัยใหม่อีกหนึ่งประเด็นสำคัญ อีกทั้งสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ต่าง ๆ ที่ไม่สอดคล้องสภาพภูมิทัศน์ของชุมชนกาดกองต้า ดังนั้นป้ายโฆษณาต่าง ๆ ควรมีการจัดการกฎระเบียบหรือมาตรฐานที่ดีขึ้นในการโฆษณาหรือห้ามไม่ให้ติดป้ายโฆษณาในชุมชนกาดกองต้าเลย

ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าผลกระทบต่องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปางมีดังนี้

1. บรรยากาศความเป็นเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนกาดกองต้าได้เริ่มสูญเสียไป เพราะว่ามีสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ และป้ายประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ นั้นไม่เหมาะสมกับพื้นที่ชุมชนกาดกองต้า และทำให้นักท่องเที่ยวลดน้อยลง

2. ภาพลักษณ์ของพื้นที่เสียหาย เพราะว่าเกิดทัศนยะจากป้ายโฆษณาไม่สวยงามต่อทัศนียภาพโดยรวมทั้งหมด ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาที่ทำให้ภูมิทัศน์เสียหายของชุมชนกาดกองต้าเสียหาย และจะได้รับผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวที่ลดน้อยลง และความเป็นชุมชนของกาดกองต้าสูญหายไปทีละน้อย

3. สภาพสิ่งแวดล้อมเสียหาย เพราะว่าปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ต้องเปลี่ยนแปลงไป เพราะภูมิทัศน์ เนื่องจากการดูแลรับผิดชอบและการบริหารจัดการที่จะส่งผลกระทบต่อทำให้ความเสียหาย หากไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างดีเพียงพอ

ความเหมาะสมของการบริหารจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของชุมชนภาคองต้า จังหวัดลำปาง ในปัจจุบันพบว่าไม่เหมาะสม เพราะไม่มีความชัดเจนจากภาครัฐ อีกทั้งยังคลุมเครือ บ่อยครั้งที่ทำโดยพลการ ไม่มีการปรึกษาหรือประชุมร่วมกันกับทางชุมชนแต่อย่างใด เนื่องจากทางภาครัฐไม่ได้มีส่วนช่วยเหลือเท่าที่ควรจะทำ อีกทั้งส่วนมากการพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้นมาจากคนในชุมชนร่วมกันพัฒนามากกว่า กล่าวได้ว่า การที่จะพัฒนาได้นั้น จะต้องมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะถ้ารอความช่วยเหลือจากภาครัฐ ก็คงช่วยแก้ไขและพัฒนาอะไรไม่ได้มากนัก ดังนั้นคนในชุมชนจะต้องช่วยแก้ปัญหา เพราะภาครัฐไม่ได้ดูแลให้ความช่วยเหลือได้ตรงกับความต้องการ อีกทั้งไม่ได้เข้ามาสอบถามกับคนในชุมชนโดยตรง เพราะปัญหาในพื้นที่มีการจัดการปัญหาที่แตกต่างกัน ชุมชนภาคองต้าเหนือ ชุมชนภาคองต้าใต้ มีการบริหารจัดการถนนคนเดินแตกต่างกัน ซึ่งเป็นแหล่งเศรษฐกิจของชุมชนที่ไม่เหมือนกัน จึงทำให้เกิดความไม่เหมาะสมต่อการพัฒนา อีกทั้งควรเริ่มจากคนในชุมชน ลงมือจัดการกันเอง เพราะทางภาครัฐเองก็ไม่ได้สนับสนุนในส่วนงบประมาณส่วนนี้ โดยเฉพาะทางเทศบาล ก็เงียบหายไป ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือแต่อย่างใด อีกทั้งยังมีการแบ่งพรรคแบ่งพวก มีการแบ่งเขตการปกครองของ 2 เขต

6.1.3. แนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนภาคองต้า จังหวัดลำปาง

6.1.3.1. ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ พบว่าแนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ย 3.12 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.48 เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายชื่อ เรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด 3 อันดับ คือ ลำดับที่หนึ่งควรมีการควบคุมรูปแบบของป้ายให้เป็นในลักษณะเดียวกัน มีค่าเฉลี่ย 4.36 รองลงมาคือควรมีการส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยวเพิ่มในพื้นที่ มีค่าเฉลี่ย 3.72 และควรจัดการบูรณะปรับปรุงอาคารพักอาศัยเรือนแถวที่มีความสำคัญในปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ย 2.04

6.1.3.2. ข้อมูลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำ ผู้รู้ และปราชญ์ชาวบ้าน สามารถจำแนกแนวทางการจัดการองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้ดังนี้

1. ด้านการดูแลรักษา พบว่าต้องมีการใช้พลังชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมต่อการแก้ปัญหาาร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นจากภาครัฐ ภาคเอกชนในพื้นที่ และจากคนในชุมชน ต้องร่วมมือกันพัฒนาชุมชนภาคองต้าให้ดียิ่งขึ้น โดยจะต้องมีการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน และคนในชุมชนภาคองต้ามากกว่านี้ เพราะการพัฒนานั้น จะต้องมีการประชุมปัญหาร่วมกัน เพื่อ

กำหนดหาแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ไม่ใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดำเนินการเพียงลำพัง แบบนั้นจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือได้ และอาจจะไม่เพียงพอกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อีกทั้งคนในชุมชนควรจะต้องมีส่วนร่วมมากกว่านี้ และประชาชนในชุมชนภาคองศาทุกคนนั้น ควรจะสละเวลาส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยควรเข้ามามีส่วนร่วมต่อการพัฒนาในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ประชุมและกำหนดแนวทางการพัฒนาร่วมกัน ให้เกิดการพัฒนาขึ้นในชุมชน เพราะการใช้พลังชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมต่อการแก้ปัญหาร่วมกัน ไม่ว่าจะมาจากภาครัฐ ภาคเอกชนในพื้นที่ และจากคนในชุมชน จะต้องเริ่มจากการประสานและการมีความสามัคคีกัน เพื่อการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

2. ด้านการรักษาให้คงสภาพ พบว่าจะต้องมีการประชุมปัญหาร่วมกัน แล้วกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ไม่ใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดำเนินการเพียงลำพัง เพราะชุมชนมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอยู่แล้ว เพียงแต่ควรที่จะรักษาไว้ได้อย่างยั่งยืนตลอดไป โดยจะต้องพิจารณาประเด็นของปัญหาความสะอาด โดยจะต้องจัดภูมิทัศน์ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาด้านการรักษาให้คงสภาพ เป็นปัญหาที่เกิดจากขยะ ที่จะต้องมีการช่วยกันรักษาความสะอาดของทั้ง 2 เขต ไม่ใช่ของเขตใดเขตหนึ่ง โดยจะต้องจัดภูมิทัศน์ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มีป้ายสัญลักษณ์ชุมชนภาคองศา โดยทำการติดตั้งบริเวณปากทางเข้าถนนคนเดินหรือจุดที่สังเกตเห็นได้ชัดเจน แต่จะต้องไม่เป็นการบดบังภูมิทัศน์ โดยเฉพาะการไปบดบังป้ายสัญลักษณ์จราจรของชุมชนภาคองศาแบบเดิม ควรจะมีการออกแบบที่ดี

3. ด้านการปรับปรุงประโยชน์ใช้สอย ควรจะมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนภาคองศาด้วยกันทั้งชุมชนภาคองศาเหนือ และชุมชนภาคองศาใต้ เพื่อให้มีการร่วมกันพัฒนาภูมิทัศน์ร่วมกัน ซึ่งจะทำให้ได้รับประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย เพราะการพัฒนาประโยชน์ร่วมกัน สิ่งสำคัญคือความสามัคคี การร่วมกันพัฒนา จะทำให้เกิดประโยชน์ที่ดียิ่งกว่าการให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำการพัฒนาแต่เพียงฝ่ายเดียว อีกทั้งจะต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการจัดการที่ดี เพื่อให้มีการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทิศทางที่เป็นทั้งการอนุรักษ์ บนพื้นฐานการพัฒนาภูมิทัศน์ของชุมชนภาคองศาที่มีสถาปัตยกรรมเก่าแก่เป็นต้นทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการพัฒนาภูมิทัศน์โดยรอบชุมชนภาคองศาด้วยกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อภูมิทัศน์ทั้ง 2 ฝั่ง ทั้งชุมชนภาคองศาเหนือ และชุมชนภาคองศาใต้

4. ด้านการพัฒนาและสร้างสรรค์ใหม่ พบว่าจะต้องสร้างแบรนด์ให้กับชุมชนภาคองศาให้เป็นที่จดจำ โดยมีสัญลักษณ์แสดงขอบเขตพื้นที่ชุมชนภาคองศา เพื่อบ่งบอกว่าได้เข้ามายังพื้นที่ชุมชนภาคองศาแล้ว เพื่อเป็นสร้างเอกลักษณ์ให้กับชุมชนภาคองศาให้เป็นที่จดจำ เพราะคนสมัยนี้ชอบถ่ายรูปกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ หากเขาเอาไปให้เพื่อนๆ คนอื่น ๆ ดูก็อยากจะมาเที่ยวชุมชนภาคองศาที่มีความเป็นเอกลักษณ์ด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม อีกทั้งควรจะมีการจัดการกับแผงลอยของพ่อค้าแม่ค้าในตลาดชุมชนภาคองศาใต้ให้เป็นระเบียบมากกว่านี้ เพื่อความเรียบร้อยของชุมชน

ตลอดจนการติดตั้งป้ายสัญลักษณ์ของจุดสำคัญต่าง ๆ โดยเฉพาะป้ายเส้นทางการมาถึงชุมชนภาค
กองต้า และป้ายบอกเส้นทางให้มีการทำความสะอาดในทุกวันเสาร์ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ ก็
ต่อเมื่อมีการรวมชุมชนภาคกองต้าเป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อให้เกิดความสามัคคีและการพัฒนาที่
สอดคล้องกัน โดยเฉพาะการแบ่งเขตกันแบบนี้ผู้วิจัยคิดว่าไม่เหมาะสม เนื่องจากทำให้เกิดปัญหา
ความขัดแย้งที่ไม่เกิดประโยชน์เชิงพัฒนา เช่น ถนนคนเดิน ทุกคนควรมีส่วนช่วยกันรักษาความ
สะอาดของทั้ง 2 เขต ไม่ใช่ของเขตใดเขตหนึ่ง เป็นต้น

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.2.1. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงพื้นที่

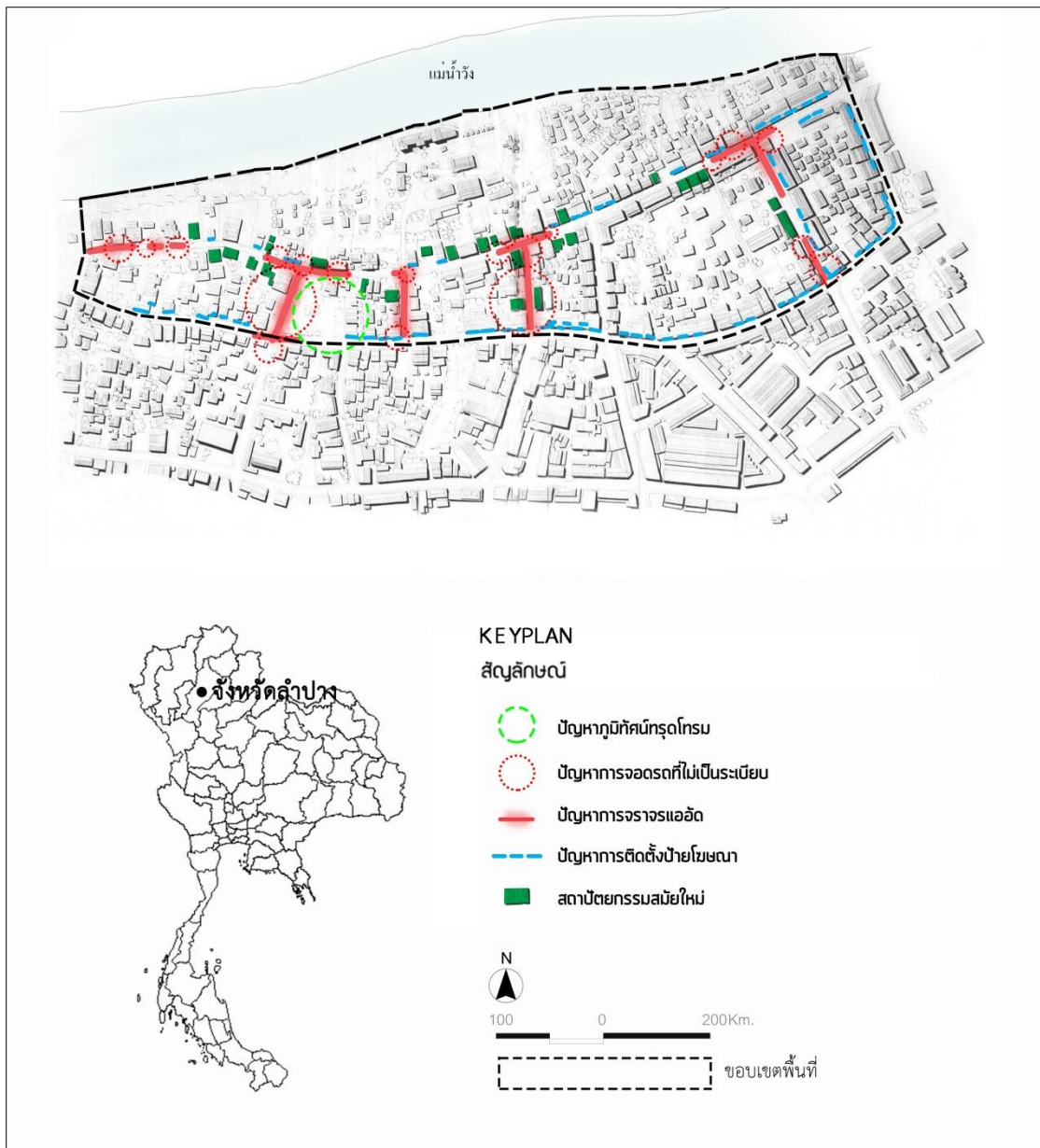
6.2.1.1. ควรทำการศึกษาความต้องการและความสำคัญเร่งด่วนของชุมชน โดย
ทำการศึกษาดังวิธีการและเครื่องมือวิจัยที่มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น เพื่อที่จะสามารถจัดลำดับ
ความสำคัญของปัญหาและความต้องการในการพัฒนาของคนในพื้นที่อย่างถูกต้องมากที่สุด และ
สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาพื้นที่ได้

6.2.1.2. ควรทำการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามกับคนในพื้นที่เพื่อให้สามารถได้
กลุ่มตัวอย่างที่ถูกจำกัดเฉพาะในขอบเขตพื้นที่เท่านั้น แต่ความคิดเห็นของประชาชนภายนอกชุมชนที่
อยู่ใกล้กัน ย่อมมีความสำคัญเหมือนกัน เนื่องจากชุมชนที่อยู่ใกล้กัน มีถ่ายทอดวัฒนธรรมถึงกันได้
ดังนั้นควรมีการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนทั้งในชุมชนและนอกชุมชนนี้ด้วย

6.2.1.3. การพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในพื้นที่เป็นการจัดการการ
ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยั่งยืน ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ และจิตสำนึกใน
การมีส่วนร่วม การปลูกฝังและให้ความรู้กับเยาวชนด้านความสำคัญและการรักษาทุนทางสังคมใน
ท้องถิ่นเพื่อการยังชีพบนพื้นฐานความพอเพียง เพื่อให้เยาวชนเกิดความรัก ความหวงแหน และ ความ
ภาคภูมิใจในท้องถิ่นตน อันจะเป็นการผลักดันให้ มีการอนุรักษ์พื้นที่ให้คงอยู่สืบต่อไป

6.2.2 การวิเคราะห์การเกิดปัญหาภายในพื้นที่

พื้นที่ศึกษามีสภาพปัญหาตามสภาพแวดล้อมซึ่งปัญหาที่นำมาในการวิเคราะห์นั้นเป็น
ปัญหาที่ส่งผลกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมของภาคกองต้าโดยแบ่งออกเป็นกลุ่มปัญหาทางด้านกายภาพดังนี้
(ผิดพลาด! ไม่พบแหล่งการอ้างอิง)

รูปภาพที่ 64 ผังสภาพปัญหาภายในพื้นที่ (จากการศึกษาของผู้วิจัย)

6.2.2.1. ปัญหาการจอดรถที่ไม่เป็นระเบียบ และปัญหาการจราจรแออัด โดยสภาพปัญหาของพื้นที่บริเวณด้านซ้ายสุดเป็นจุดทางเข้าสู่ถนนของกาดกองต้าซึ่งเป็นจุดที่มีการจอดรถข้างทางหนาแน่นทำให้การจราจรของรถยนต์ผ่านลำบาก ส่งผลให้มีปัญหารถติด และตามซอยต่างๆที่เป็นทางเข้าไปสู่ถนนเส้นหลักคือถนนตลาดเก่า มักพบรถรับจ้างสองแถว จอดเพื่อรอรับผู้โดยสาร โดยมีการจอดกีดขวางเส้นทางจราจรโดยบริเวณซอยที่พบว่าการจอดกีดขวางเส้นทางจราจรได้แก่ ซอยถนนสวนดอก ซอยเจริญเมือง ซอยถนนทิพย์วรรณ และซอยถนนไพบรมณี

6.2.2.2. ปัญหาสภาพภูมิทัศน์ทรุดโทรมที่พบในพื้นที่พบบริเวณพื้นที่เปิดโล่งที่ไม่มีการใช้งาน โดยพบปัญหาวัชพืชขึ้นขาดการดูแลทำให้สภาพภูมิทัศน์บริเวณดังกล่าวไม่สวยงามและบริเวณริมแม่น้ำที่มีวัชพืชขึ้นและไม่เป็นระเบียบ ในบริเวณชุมชนที่เป็นที่อยู่อาศัยพบว่ามีการทิ้งขยะที่ไม่เป็นระเบียบส่งผลทำให้สภาพภูมิทัศน์ไม่สวยงาม

6.2.2.3. บริเวณอาคารพาณิชย์กรรมในพื้นที่พบว่ามีการติดตั้งป้ายโฆษณาส่งผลให้ความสวยงามของภูมิทัศน์ลดลงเช่นบริเวณตามร้านค้าริมถนนตลาดเก่าและถนนทิพย์ช้างพบว่าการติดตั้งป้ายโฆษณาจำนวนมาก และยังมีการติดป้ายตามอาคารเก่าที่ควรอนุรักษ์ทำให้สภาพอาคารเก่าไม่สวยงามและดูทรุดโทรม และปัญหาความไม่สวยงามของเสาไฟและสายไฟที่บดบังความสวยงามของตัวอาคารเก่า ซึ่งปัญหานี้พบมากบริเวณถนนตลาดเก่ามีเสาไฟและสายไฟอยู่มาก และมีการติดตั้งป้ายโฆษณาที่เป็นกันสาด บางจุดเป็นป้ายที่มีสีฉูดฉาด เมื่อมองไปยังอาคารทำให้เกิดความขัดแย้งดูไม่สวยงามองค์ประกอบเหล่านี้ควรถูกนำออกไปเพื่อให้เห็นตัวอาคารได้อย่างชัดเจนและให้เกิดความสวยงาม

6.2.2.4. ปัญหารูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีความขัดแย้งกับอาคารที่อนุรักษ์และอาคารเก่า ซึ่งภายในพื้นที่พบว่ามีการสร้างอาคารสมัยใหม่ที่มีรูปแบบขัดแย้งกับอาคารเก่าพบมากตามอาคารอยู่อาศัยของคนที่สร้างขึ้นใหม่ตามยุคสมัยโดยความรุนแรงของปัญหานั้นก็คืออาคารสมัยใหม่ที่อยู่ติดกับอาคารที่อนุรักษ์และอาคารเก่าบริเวณถนนตลาดเก่าได้แก่ อาคารหอศิลป์ ลำปาง มุลินิธิยม ปัทมะเสวี อาคารบ้านคมสัน อาคารร้านยาตอง อาคารเยียนซีไต้ลิกี อาคารบ้านแม่แดง อาคารหม่องไฉ่ยั้ง อาคารตึกแดง บ้านหมอรวิรินทร์ อาคารบ้านอนุรักษ์ อาคารกาญจนวงศ์ และอาคารบ้านสินานนทร์

6.2.3. การปรับปรุงพื้นที่ศึกษา

เป็นการเสนอแนะและแนวทางการแก้ปัญหาของพื้นที่และการปรับปรุงพื้นที่ให้มีความเหมาะสมกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมภาคองค้ำที่เหมาะสมโดยข้อเสนอแนะแบ่งออกเป็น

6.2.3.1. ทางเดินสีเขียว เป็นเส้นทางที่พัฒนาให้มีการปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้นและเป็นเส้นทางที่ช่วยอนุรักษ์สภาพภูมิทัศน์เดิมที่สวยงามอยู่แล้วให้ดีขึ้นเช่นทางเดินไม้ยกสูงที่ผ่านกลุ่มต้นไม้ที่สวยงามบริเวณริมแม่น้ำ

6.2.3.2. พื้นที่พักผ่อนเป็นพื้นที่จัดให้มีมุนั่งพักผ่อนและสิ่งอำนวยความสะดวกตามเส้นทางโดยกำหนดรูปแบบขึ้นตามความเหมาะสมกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมของภาคองค้ำ

6.2.3.3. พื้นที่ทางเดินและรถวิ่ง เป็นเส้นทางที่ให้ยานพาหนะสัญจรได้และมีการจัดการให้เกิดความเหมาะสมเช่นการแบ่งพื้นที่จอด ที่ไม่ทำให้เกิดปัญหาการบกพรุน หรือการจัดการให้มีการวิ่งทางเดียวเพื่อลดปัญหาการติดเป็นต้น

6.2.3.4. พื้นที่สีเขียว เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่มีและสามารถพัฒนาให้เป็นพื้นที่สีเขียว สำหรับพักผ่อนของคนในชุมชนหรือทำกิจกรรมอื่น ๆ โดยพื้นที่สีเขียวนี้จะพัฒนาให้เป็นสวนสาธารณะ พื้นที่พักผ่อนแบบธรรมชาติ เป็นต้นไม่ให้ชุมชนมีร่มเงามากขึ้น เพิ่มพื้นที่พักผ่อน สำหรับคนในชุมชน เช่นที่ออกกำลังกาย สนามเด็กเล่น เป็นต้น และยังเป็นพื้นที่เชื่อมต่อย่านอาคารเก่าและย่านชุมชนเข้าด้วยกัน เช่นการทำเส้นทางผ่านในพื้นที่สีเขียวเข้ากับย่านอาคารเก่าและชุมชนที่อยู่อาศัย

6.2.3.5. พื้นที่ทำกิจกรรมของชุมชน เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่พัฒนาให้เป็นพื้นที่กิจกรรมเช่น ลานอเนกประสงค์ เป็นต้น เพื่อสร้างเป็นพื้นที่กิจกรรมให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือพัฒนาชุมชนต่อไปในอนาคต

โดยข้อเสนอแนะแบ่งตามสภาพปัญหาและพื้นที่ในแต่ละส่วนได้ดังนี้ (มิตพลาด! ไม่พบแหล่งอ้างอิง)

1. พื้นที่ทางด้านซ้ายสุดบริเวณถนนตลาดเก่าและถนนทิพย์ช้างนั้นเป็นจุดทางเข้าสู่กาดกองต้าดังนั้นจุดนี้จึงเหมาะสมที่จะเป็นจุดจอดรถประจำทาง และการแก้ปัญหาจราจรติดนั้นโดยจัดให้มีรถวิ่งทางเดียวหรือ one-way เพื่อลดปัญหาจราจรวิ่งสวนกันทำให้การจราจรไหลไปได้อย่างสะดวก ซึ่งทางด้านนี้มีการเสนอแนะให้มีการทำทางเดินสีเขียวเพื่อเชื่อมต่อกับจุดจอดรถประจำทางเข้าสู่พื้นที่ด้านในของกาดกองต้าซึ่งเป็นแนวทางที่จะช่วยเพิ่มพื้นที่สีเขียวริมทางทำให้เกิดภูมิทัศน์ที่สวยงาม

2. บริเวณซอยถนนสวนดอกที่ตัดระหว่างถนนตลาดเก่าและถนนทิพย์ช้างจากเดิมที่มีปัญหาการจราจรที่ไม่เป็นระเบียบของรถสองแถวรับจ้างจึงแก้ปัญหาโดยกำหนดจุดจอดรถประจำทางโดยไม่ให้มีการจอดแซงเพื่อลดปัญหาจราจรติดและให้รถวิ่งทางเดียวเพื่อให้เป็นเส้นทางวนออกของถนนตลาดเก่ารถสามารถขับวนได้เพื่อเป็นการลดปัญหาการจอดแซงได้ และในซอยนี้ได้เพิ่มเส้นทางสีเขียวเพื่อเชื่อมต่อกับจุดจอดรถประจำทางเข้าสู่ชุมชนด้านใน ถัดมาด้านข้างจากเดิมเป็นพื้นที่เปิดโล่งที่มีภูมิทัศน์ไม่สวยงาม จึงพัฒนาให้เป็นพื้นที่สีเขียวโดยการทำเป็นสวนสาธารณะของชุมชนมีพื้นที่ทำกิจกรรมและบริเวณที่ให้ร่มเงาจากต้นไม้โดยพื้นที่ของสวนให้มีการเชื่อมต่อกับอาคารเก่าและอาคารสำคัญต่าง ๆ ในพื้นที่

3. พื้นที่บริเวณเส้นทางเข้าไปยังวัดเกาะวรุณารามเสนอแนะให้มีการพัฒนาเป็นเส้นทางสีเขียวเพื่อที่จะเป็นเส้นทางเชื่อมต่อไปยังวัดเกาะวรุณารามโดยผ่านชุมชนไปยังพื้นที่สีเขียวริมแม่น้ำเพื่อให้เกิดเส้นทางใหม่เพื่อให้เกิดกิจกรรมกับวัดและพื้นที่ริมแม่น้ำที่มีภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สวยงามจากเดิมอยู่แล้วและมีการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำให้เป็นทางเดินสีเขียวโดยมีการพัฒนาให้เป็น ทางเดินไม้ยกสูงที่ผ่านกลุ่มต้นไม้ที่สวยงามบริเวณริมแม่น้ำเพื่อไม่ให้เกิดการทำลายสภาพภูมิทัศน์เดิมและเกิดเป็น

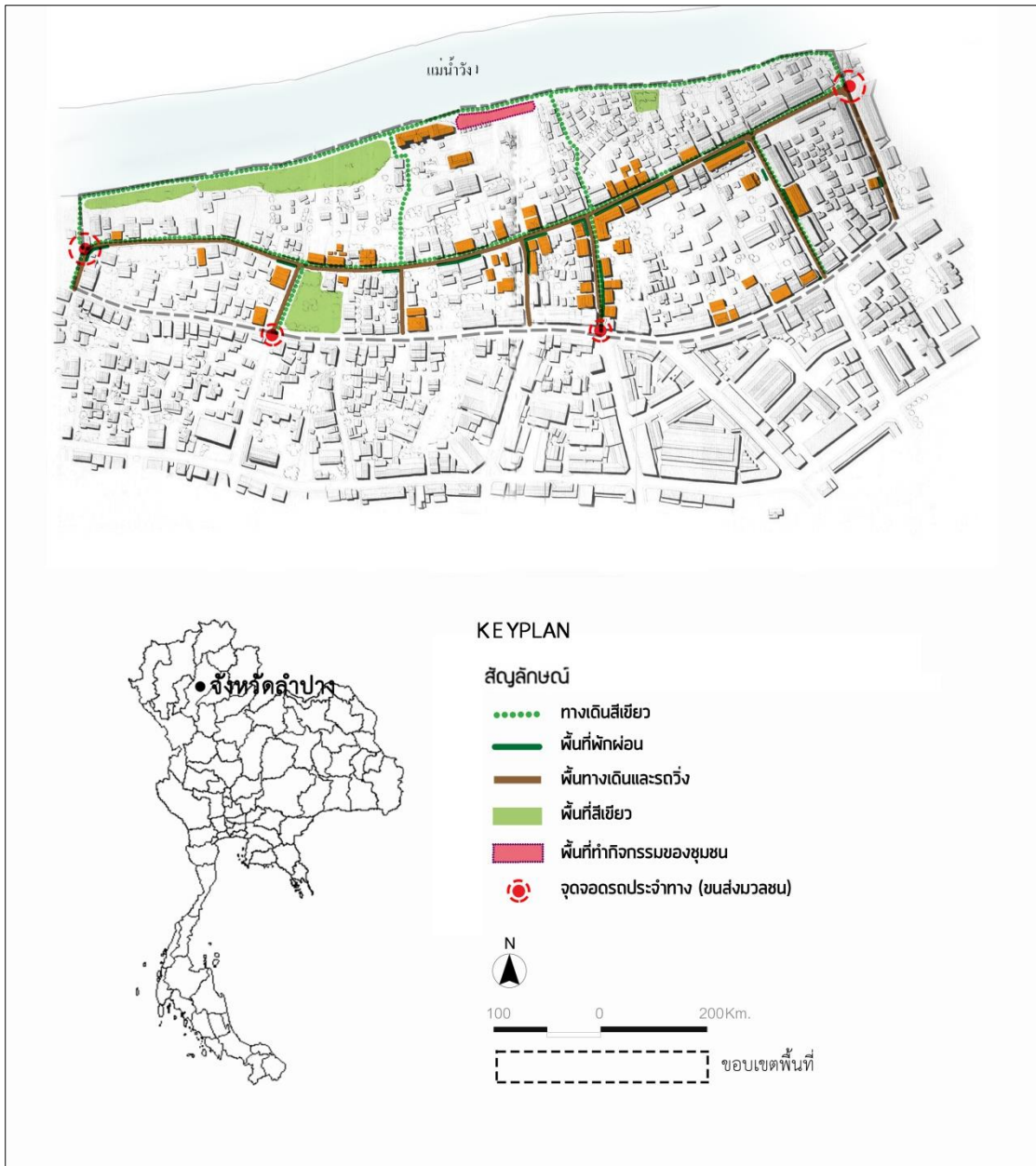
กิจกรรมที่เชื่อมต่อเส้นทางเข้าสู่พื้นที่ชุมชน และพื้นที่ว่างภายในวัดที่ติดกับแม่น้ำเสนอแนะให้พัฒนาเป็นพื้นที่กิจกรรมของชุมชนเช่นลานอเนกประสงค์หรือลานกิจกรรมของชุมชน เป็นต้น

4. บริเวณซอยถนนทิพย์วรรณที่ตัดระหว่งถนนตลาดเก่าและถนนทิพย์ช้าง เป็นย่านที่มีอาคารเก่าและอาคารสำคัญรวมตัวกันอยู่มากจึงเสนอแนะให้มีการพัฒนาเป็นย่านที่ใช้ศึกษาแหล่งเรียนรู้อาคารเก่า บริเวณปากซอยเข้าพัฒนาให้มีจุดจอดรถสาธารณะเพราะบริเวณแยกนี้เป็นแยกที่สำคัญอีกจุดเช่นกันและให้มีการพัฒนาทางเดินสีเขียวเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวริมทางยาวไปจนถึงวัดเกาะวารุการาเพื่อเชื่อมพื้นที่ริมน้ำ ย่านชุมชน และย่านอาคารเก่าเข้าด้วยกัน ซึ่งการแก้ปัญหาการจราจรติดขัดบริเวณนี้คือการเปิดให้มีการจราจรทางเดียว รถที่ผ่านบริเวณนี้นั้นต้องวนออกได้เพียงอย่างเดียวเพื่อเป็นการลดการจอดแช่และเพิ่มพื้นที่จราจรให้สะดวกขึ้น และเสนอแนะให้มีการติดตั้งป้ายชุมชนบริเวณนี้เพราะเป็นจุดที่บ่งบอกได้ถึงความเป็นภาคองต่า

5. บริเวณถนนไประชนีย์จัดให้มีเส้นทางจราจรที่วิ่งทางเดียวเพื่อลดปัญหาการจอดรถสะสม และตามอาคารสำคัญเสนอแนะให้พัฒนาเป็นที่พักผ่อนทางริมทางสำหรับแหล่งท่องเที่ยวและผู้ที่มาศึกษาอาคารเก่าบริเวณนี้

6. บริเวณถนนรัชฎาเป็นจุดสุดของถนนตลาดเก่าในย่านชุมชนภาคองต่าเสนอแนะให้มีการพัฒนาเป็นจุดจอดรถโดยสารสาธารณะซึ่งเป็นจุดการเข้าถึงพื้นที่ที่สำคัญอีกจุดหนึ่ง และควรมีการพัฒนาเส้นทางสีเขียวเพื่อเชื่อมจุดจอดรถสาธารณะไปยังพื้นที่ด้านในของภาคองต่า

รูปภาพที่ 65 ผังแนวทางการปรับปรุงพื้นที่ (จากการศึกษาของผู้วิจัย)

รายการอ้างอิง

- Achrati, A. (2014). "Crowdsourcing the image of the city. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2561 จาก <https://adamachrati.com/tag/the-image-of-the-city/>."
- Bhagyashree and Manju vani. M (ม.ป.ป.). "เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2561 จาก Slide player: <https://slideplayer.com/slide/11116832>."
- Clay Shop (2556). "กาดกองต้า อีกด้านหนึ่งที่นำคันทาของลำปาง. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2561 จาก HappyLampang: <http://happylampang.blogspot.com>."
- Feilden, B. M. a. J. J. (1998). Management guidelines for World Cultural Heritage sites (พิมพ์ครั้งที่ 2). Rome, ICCROM.
- Garnham and Harry Launce (1985). "Maintaining the spirit of place: A Process for the Preservation of town character."
- Lynch, K. (1977). The Image of the City. Cambridge, MA: The M. I. T. Press.
- Manler and Guix (1998). "อ้างอิงใน เขมชาติ วงศ์ทิมารัตน์ "แนวทางการอนุรักษ์คลองและชุมชนริมคลองบางกอกใหญ่". วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2546."
- Rossi, A. (1960). "อ้างอิงใน พัชรินทร์ เวียงชัย "แนวความคิดในการอนุรักษ์ชุมชนไท-โคราช กรณีศึกษา:หมู่บ้านพระเพลิง". วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2546."
- Supitchar43303 (2556). "กาดกองต้า. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2561 จาก POOH: http://supitchar43203.blogspot.com/2013/06/blog-post_2147.html."
- Thomsen, J. R. (1974). "อ้างอิงใน ชุมชนกาดกองต้าเหนือ, ฐานข้อมูล ชุดที่ 1 : ภูมิศาสตร์และประชากร. (2552)."Lampang Notes in architecture and tow plan" เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2561 จาก: <http://northkongtafact.blogspot.com/2009/05/1.html>."
- Worskett, R. (1969). The Character of Towns: An Approach to Conservation. London, Architectural Press.
- Yazdi, K., P. Nazeri Naeini, and Rahele Hekmatpanah, (2012). " Investigation of Sustainable Architecture in Arid Zones (Case Study: Ardestan City). World Applied Sciences Journal, 19(10), 1523-1531. เรียกใช้เมื่อ 8 September 2018 จาก <https://www.semanticscholar.org/paper/Investigation-of-Sustainable->

Architecture-in-Arid-Yazdi-

Naeini/4927ffbcba6dabaddce51bc618730aa24635ab93."

กรมแผนที่ทหาร (ม.ป.ป.). "ภาพถ่ายทางอากาศ."

กิตติศักดิ์ วิทยาโกมลเลิศ (2545). "การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานจากชุมชนน้ำสู่เมืองบก ในพื้นที่เมืองฝ่งธนบุรี วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย."

กิตติศักดิ์ เสงษ์ภูกุล (2552). กาดกอต้า: ย่านเก่าเล่าเรื่องเมืองลำปาง (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี, โรงพิมพ์มติชน.

เกริก กิตติคุณ และสันติชาติ ชัยภมรฤทธิ์ (2557). "รูปแบบสถาปัตยกรรม เพื่อการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเมืองเชียงราย. วารสารวิชาการเทคโนโลยีอุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2(2), 94-111."

เกรียงไกร เกิดศิริ (2549). ภูมิทัศน์วัฒนธรรมโบราณร่วมวัฒนธรรมล้านนา. อุซาคเนย์.

เกรียงไกร เกิดศิริ (2557). "องค์รวมภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนที่อยู่อาศัยในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา หน้าจั่ว ว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย(11),176-213."

เกรียงไกร เกิดศิริ และชาญคณิต อวารณ์ (2533). ผ่อล้านนามองวิถีวัฒนธรรมล้านนาโดยสังเขป. กรุงเทพฯ ฯ, อุซาคเนย์.

เกียรติชัย มานะศิลป์ "(14 เมษายน 2559). สัมภาษณ์."

ชยันต์ วรรณระภูติ (2536). การกำหนดกรอบคิดในการวิจัย. ใน อุทัย ดุลยเกษม (บ.ก.), คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ชุตินา สุระเชษฐพงษ์ (2554). "โครงสร้างและองค์ประกอบของเอกลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมเมืองเชียงคาน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมืองบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร."

ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ (2553). "อัตลักษณ์ชุมชน. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ."

ณัชชา สกุลงาม (2554). "ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนชาวแพ กรณีศึกษาชุมชนชาวแพบริเวณสะพานรัตนี หมู่ 2 ต.ไล่โว่ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการบัณฑิตศึกษา ศิลปากรระดับชาติ ครั้งที่ 1 การศึกษาเชิงสร้างสรรค์ (หน้า 198-217). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร."

ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง (2542). "เมืองในสังคมไทย : กำเนิด พัฒนาการและแนวโน้ม. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่."

ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล (2539). กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลัง

- พัฒนา. กรุงเทพฯ ฯ, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ต่อศักดิ์ โกษาวัง (2555). "การจัดการสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมถนนคนเดินกาดกองต้า จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่."
- ทวีศักดิ์ สุรินทรวงศ์ (14 เมษายน 2559). "สัมภาษณ์."
- ธาดา สุทธิธรรม (2533). ทฤษฎีและแนวปฏิบัติการอนุรักษ์อนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี. กรุงเทพฯ ฯ, บริษัท ธีรณพัฒน์ จำกัด.
- ธิดารัตน์ เจือตระกูล (14 เมษายน 2559). "สัมภาษณ์."
- น้ำฝน เพ็ชรแสง (2558). "การแปรเปลี่ยนภูมิทัศน์วัฒนธรรมริมฝั่งคลองบางจาก ตำบลบางจาก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการนิสิตนักศึกษาภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศศาสตร์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 8, 25-26 ธันวาคม (หน้า 82). คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย."
- นิวัติ เรืองพานิช (2533). "การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม : คู่มือสำหรับการสอน และการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์."
- ประสงค์ เอี่ยมอนันต์ (2550). "การพัฒนาเมือง/ชุมชนเมืองในแนวอนุรักษ์. เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: เมืองเก่าภายใต้โครงการบริหารจัดการและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม."
- ประสงค์ เอี่ยมอนันต์, ชูวิทย์ สุจฉายา และชัยชาญ ถาวรเวช (2526). "การศึกษาขั้นต้นด้านชุมชนและสถาปัตยกรรมท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน. หน้าจั่ว(3), 195-230."
- พจนารถ พัฒนานุกูล (14 เมษายน 2559). "สัมภาษณ์."
- ภาสกร คำภูแสน (2552). "แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม :กรณีศึกษาชุมชนริมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร."
- ภาสกร คำภูแสน (2552). "(ม.ป.ป.). กาดกองต้า ถนนคนเดิน. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2561 จาก <https://www.kadkongta.com>."
- ภาสกร คำภูแสน (2552). "(ม.ป.ป.). ท่องเที่ยวลำปาง. เรียกใช้เมื่อ 5 พฤศจิกายน 2561 จาก <https://www.lampang108.com>."
- ภาสกร คำภูแสน (2552). "(ม.ป.ป.). ภาพถ่ายสถานีรถไฟนครลำปาง พ.ศ. 2489. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2561 จาก <http://www.zabzaa.com>."
- มยุรี ถาวรพัฒน์ (2557). "การอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์เลอเวีอะ (ละว้า) บ้านป่าแป๋ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. กระแสวัฒนธรรม,

15(28), 59-66.

มานะ เจือตระกูล (14 เมษายน 2559). "สัมภาษณ์."

รวินทร์ ถิ่นนคร (2550). "โอกาสในการอนุรักษ์ พื้นที่ที่อยู่อาศัยย่านเมืองเก่าสกลนคร. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาเคหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย."

รัฐพงศ์ ปิ่นแก้ว (2556). "การออกแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรมปากคลองสวนหมากเพื่อการท่องเที่ยวอย่าง
ยั่งยืน. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 4 "การพัฒนา
ประสบการณ์การเรียนรู้ในชีวิตจริง : กระบวนทัศน์การเรียนรู้สู่อาเซียน". กรุงเทพฯ ฯ คณะ
ครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง."

ราชบัณฑิตยสถาน (2539). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2539. กรุงเทพฯ ฯ, อักษรเจริญ
ทัศน์.

ลำปางนิวส์ (ม.ป.ป.). "เข้าถึงได้จาก <https://www.lampangnews.com/>."

วิธนาฐ พิทักษ์วงค์วาน (2553). "ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเมืองเชียงคานกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการ
ใช้ประโยชน์จากที่ดินและน้ำ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชา
วัฒนธรรมและการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล."

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2537). พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม : มูลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการ
ออกแบบและวางแผน (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ ฯ, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรันย์ สมันตรัฐ (2552). "ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสัมพันธ์ภาพนวัตกรรมการประเพณีบึงหนองหานน้ำ. เอกสาร
ประกอบการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 47, 17-20 มีนาคม
(หน้า 496-505). กรุงเทพฯ ฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์."

ศุภรัตน์ พิณสุวรรณ นิสากร กล้าณรงค์ และแอ๊ด ยาผ่า (2557). "ภูมิทัศน์วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรม ตำบลปยุ อำเภอมือง จังหวัดสตูล. วารสารปาริชาติ, 27(1), 44-61."

สรรค์ เวสสุนทรเทพ และชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล (2557). "แนวโน้มการศึกษภูมิทัศน์วัฒนธรรมใน
ประเทศไทย. วารสารวิจัย มสค สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, 10(3), 143-163."

ส่วนบริหารและพัฒนาเทคโนโลยีการทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (2556).

"ระบบสถิติทางการทะเบียน. เข้าถึงได้จาก <http://stat.dopa.go.th/>."

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงวัฒนธรรม และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร (2549). แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ ฯ,
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สำนักงานนโยบาย และแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2549). แผนที่ทางมรดกวัฒนธรรม
นครลำปาง. กรุงเทพฯ ฯ, อี. ที. พับลิชชิ่ง.

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (2541). การพัฒนาการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (พิมพ์ครั้งที่ 5).

- กรุงเทพฯ ฯ บริษัทคุ้มครองมรดกไทย.
- สุธาสินีนันท์ บุรีคำพันธุ์ เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง และคุ้มพงศ์ หนูบรรจง (2557). "การศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนย่านวัดพระธาตุหรือภูชัยเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์สาธารณะ. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, 13(2), 81-88."
- สุภัทรดิศ ดิศกุล (บ.ก.) (2539). เมืองและแหล่งชุมชนโบราณในล้านนา. กรุงเทพฯ ฯ, ไอเดียสแควร์.
- หोजดหมายเหตุแห่งชาติ (ม.ป.ป.). "เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2561 จาก <https://www.nat.go.th/>."
- หัททยา สิริพัฒนากุล (2550). "ภูมิทัศน์วัฒนธรรม. จุลสารอิโคโมสไทย, หน้า 1-10."
- อนุวัฒน์ การถัก (2558). "ภูมิทัศน์วัฒนธรรม : ความหมาย พัฒนาการทางแนวคิดและทิศทางการศึกษาวิจัย. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 14(2), 1-12."
- อรศิริ ปาณินท์ (2526). "ตลาดพื้นบ้านล้านนาไทย. หน้าจั่ว(3), 231-246."
- อรเอม ตั้งกิจงามวงศ์ (2553). "ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชายฝั่งทะเล: แนวทางการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อ่าวบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. JARS, 7(1), 11-27."
- อริยา อรุณินท์ (2548). "ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อความเป็นเมืองน่าอยู่. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์(49), 23-50."
- อิสรัชย์ บุรณะอรุณจัน (2557). "ถิ่นฐาน และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนแถวสำหรับพักอาศัย และการค้าในภูมิทัศน์ย่านประวัติศาสตร์กาดกองต้า จังหวัดลำปาง. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับนานาชาติ และระดับชาติอิโคโมสไทย (หน้า 1-11). กรุงเทพฯ ฯ: สมาคมอิโคโมสไทย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และคณะสถาปัตยกรรมและการออกแบบมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี."
- อิสระ อินทร์ยา และ Ken Taylor (2558). "ภูมิทัศน์วัฒนธรรมกับภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาวภูเก็ต. วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 4(2), 57-81."

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

วิทยานิพนธ์ การศึกษาองค์ประกอบภูมิทัศน์และวัฒนธรรม

กรณีศึกษา ชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง

สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์ ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

มหาวิทยาลัยศิลปากร

แบบสอบถามนี้ แบ่งออกเป็น 5 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 : ภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ

ส่วนที่ 3 : ความสำคัญของปัญหา

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลด้านแนวทางการบริหาร และการจัดการ

ส่วนที่ 5 : ข้อเสนอแนะ

บริเวณที่ทำแบบสอบถาม.....ชุมชน..กาดกองต้า..อำเภอเมือง..จังหวัดลำปาง.....

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไป

1.1 เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง

1.2 อาชีพ ( ) ค้าขาย ( ) นักรูธุรกิจ

( ) รับจ้าง / พนักงานบริษัท ( ) นักเรียน / นักศึกษา

( ) ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

1.3 อายุ ( ) 18 - 30 ปี ( ) 31 - 40 ปี

( ) 41 - 50 ปี ( ) 51 - 60 ปี

( ) 61 - 70 ปี ( ) 71 ปีขึ้นไป

1.4 การศึกษา ( ) ชั้นประถมศึกษาปีที่

( ) ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

( ) ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.

( ) ปริญญาตรี / ปวส.

( ) ปริญญาโท

( ) ปริญญาเอก

1.5 ท่านมีความเกี่ยวข้องกับ ชุมชนภาคองต้าทางด้านใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) พักอาศัยอยู่ในพื้นที่ (คนในชุมชน)
 ( ) เป็นผู้ครอบครองอาคารเก่าที่มีความสำคัญในอดีต
 ( ) มีกิจการส่วนตัวทางพาณิชย์กรรม
 ( ) พ่อค้า - แม่ค้าแผงลอยตลาดนัด ถนนคนเดินภาคองต้า
 ( ) ผู้ใช้เส้นทางสัญจรผ่านพื้นที่
 ( ) นักท่องเที่ยว
 ( ) อื่น ๆ ระบุ .....

1.6 ท่านอาศัยอยู่ใน ชุมชนภาคองต้า นานกี่ปีแล้ว

- ( ) ต่ำกว่า 20 ปี ( ) 20 - 35 ปี
 ( ) 36 - 50 ปี ( ) 50 - 65 ปี
 ( ) 65 ปีขึ้นไป

1.7 ท่านมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเท่าใด

- ( ) ต่ำกว่า 10,000 บาท ( ) 10,001 - 25,000 บาท
 ( ) 25,001 - 50,000 บาท ( ) มากกว่า 50,001 บาท

1.8 ภูมิลำเนาเดิมก่อนย้ายเข้ามา ชุมชนภาคองต้า (เฉพาะผู้ที่ย้ายจากต่างภูมิลำเนา)

อำเภอ.....ตำบล.....จังหวัด.....
 เหตุผลที่ย้ายมา.....

ส่วนที่ 2 : ภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ

คำอธิบาย : ภูมิทัศน์วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะ ของพื้นที่นั้น ๆ หรือ ภูมิทัศน์ที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ทั้งที่ตั้งใจ และไม่ตั้งใจส่งผลให้สภาพพื้นที่มีความเปลี่ยนแปลงทำให้พื้นที่มีความสำคัญ และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

: ลักษณะทางกายภาพ หมายถึง ลักษณะของภูมิประเทศ หรือสิ่งที่อยู่รอบตัวเราที่สามารถรับรู้ได้ด้วย การมองเห็น, การได้ยิน, การสัมผัส เช่น ถนน อาคารบ้านเรือน ต้นไม้ เสาไฟฟ้า ป้ายโฆษณาต่าง ๆ เป็นต้น

2.1 ท่านคิดว่าสิ่งใดที่เป็นเอกลักษณ์ที่สื่อถึงพื้นที่ ชุมชนกาตองต้า ทางด้านภูมิทัศน์
วัฒนธรรม (ทางกายภาพ)

- ( ) ย่านตลาดเก่า ( ) ย่านชุมชนที่พักอาศัย
( ) ย่านแหล่งท่องเที่ยว ( ) มีสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่สำคัญ
( ) ตลาดนัดถนนคนเดิน ( ) อื่น ๆ ระบุ.....

2.2 จากตัวเลือก ข้อ 2.1. ให้ท่านจัดอันดับความสำคัญ โดยเรียงลำดับความสำคัญมากที่สุด
มาก่อนเป็น 1,2,3 ตามลำดับ

1. ....
2. ....
3. ....

ส่วนที่ 3 : ความสำคัญของปัญหา

3.1 ท่านคิดว่าสิ่งใดเป็นภัยคุกคามต่อ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (ทางกายภาพ) ของพื้นที่ชุมชน
กาตองต้า

- ( ) อาคารตึกแถวที่มีสถาปัตยกรรมสมัยใหม่
( ) การท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากเกินไป
( ) ป้ายร้านค้า / ป้ายโฆษณา ต่าง ๆ
( ) ธุรกิจส่วนตัว / ร้านอาหาร / โรงแรม / เกสเฮาส์
( ) ตลาดนัด ถนนคนเดิน
( ) ความเจริญ / ถนน / รถยนต์ / เสไฟฟ้า
( ) ธรรมชาติ / สภาพอากาศ ฝน ลม แสงแดด
( ) สัตว์ สิ่งมีชีวิต / สัตว์ปีก / สุนัข / แมว
( ) อื่น ๆ .....

3.2 จากข้อ 3.1. ให้ท่านจัดอันดับภัยคุกคามที่คาดว่าจะส่งผลร้ายแรงที่สุด โดยเรียงลำดับ
เป็น 1,2,3 ตามลำดับ

1. ....
2. ....
3. ....

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลด้านแนวทางการบริหาร และการจัดการ

คำอธิบาย : ตารางตอบแบบสอบถาม โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

- 5 เท่ากับ เห็นด้วย
- 4 เท่ากับ ค่อนข้างเห็นด้วย
- 3 เท่ากับ เป็นกลาง
- 2 เท่ากับ ค่อนข้างไม่เห็นด้วย
- 1 เท่ากับ ไม่เห็นด้วย

ลำดับ	รายการ	1	2	3	4	5
1.	ท่านเห็นด้วยกับการบูรณะปรับปรุงอาคารพักอาศัยเรือนแถวที่มีความสำคัญ ในปัจจุบันนี้หรือไม่					
2.	ท่านเห็นด้วยกับการให้กรมศิลปากรเข้ามาดูแลอาคารพักอาศัยเรือนแถวที่มีความสำคัญนี้หรือไม่					
3.	ท่านเห็นด้วยกับการที่มีการติดป้ายประกาศ ป้ายโฆษณาในพื้นที่หรือไม่					
4.	ท่านคิดว่าควรมีการควบคุมรูปแบบของป้ายให้เป็นในลักษณะเดียวกันหรือไม่					
5.	ท่านเห็นด้วยกับการมีสิ่งปลูกสร้างที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ในพื้นที่หรือไม่					
6.	ท่านคิดว่าควรมีการควบคุมรูปแบบของสิ่งปลูกสร้างให้สอดคล้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นหรือไม่					
7.	ท่านเห็นด้วยกับการจัดตลาดนัดถนนคนเดินในปัจจุบัน (เสาร์ – อาทิตย์) หรือไม่					
8.	ท่านคิดว่าควรมีการเพิ่มจำนวนวันในการจัดตลาดนัดถนนคนเดินหรือไม่					
9.	ท่านคิดว่าควรมีการลดจำนวนวันในการจัดตลาดนัดถนนคนเดินหรือไม่					
10.	ท่านคิดว่าควรมีการส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยวเพิ่มในพื้นที่หรือไม่					
11.	ท่านเห็นด้วยกับการจัดประชุมขึ้นในชุมชนเพื่อร่วมกันบริหาร และการจัดการ 1-2 ครั้ง ต่อ เดือนหรือไม่					

ส่วนที่ 5 : ข้อเสนอแนะ

5.1 ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร ต่อแนวทางในการบริหาร และการจัดการต่อพื้นที่ ชุมชนภาค
กองต้า

.....

.....

.....

.....

5.2 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

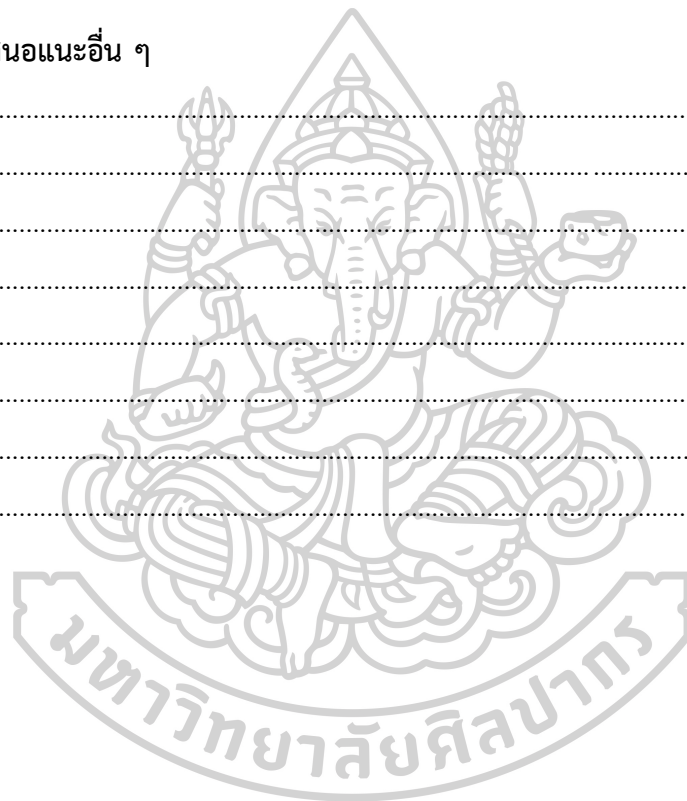
.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น

แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น

วิทยานิพนธ์ การศึกษาองค์ประกอบภูมิทัศน์และวัฒนธรรม

กรณีศึกษา ชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง

สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์ ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ครั้งที่..... วันที่..... เดือน..... 2559

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... โทรศัพท์.....

เริ่มสัมภาษณ์เวลา..... จบการสัมภาษณ์เวลา.....

บริเวณที่ทำการสัมภาษณ์.....ชุมชน..กาดกองต้า..อำเภอเมือง..จังหวัดลำปาง.....

แนะนำตัว : ผมนายปรกรณ์ วนชยางค์กุล เป็นนักศึกษาจาก คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร ขณะนี้กำลังสำรวจกิจกรรมและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง ในขณะนี้ ผมจึงใคร่ขอรบกวนเวลาสักเล็กน้อยในการตอบคำถาม แบบสัมภาษณ์ต่อไปนี้ครับ

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไป

- 1.1 เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง
- 1.2 อาชีพ ( ) ค้าขาย ( ) ภาครัฐกิจ
 ( ) รับจ้าง / พนักงานบริษัท ( ) นักเรียน / นักศึกษา
 ( ) ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ.....
- 1.3 อายุ ( ) 18 – 30 ปี ( ) 31 – 40 ปี
 ( ) 41 – 50 ปี ( ) 51 – 60 ปี
 ( ) 61 – 70 ปี ( ) 71 ปีขึ้นไป
- 1.4 การศึกษา ( ) ชั้นประถมศึกษาปีที่
 ( ) ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
 ( ) ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.
 ( ) ปริญญาตรี / ปวส.
 ( ) ปริญญาโท
 ( ) ปริญญาเอก

1.5 ท่านมีความเกี่ยวข้องกับ ชุมชนภาคองต๋ำทางด้านใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) พักอาศัยอยู่ในพื้นที่ (คนในชุมชน)
 ( ) เป็นผู้ครอบครองอาคารเก่าที่มีความสำคัญในอดีต
 ( ) มีกิจการส่วนตัวทางพาณิชย์กรรม
 ( ) พ่อค้า - แม่ค้าแผงลอยตลาดนัด ถนนคนเดินภาคองต๋ำ
 ( ) ผู้ใช้เส้นทางสัญจรผ่านพื้นที่
 ( ) นักท่องเที่ยว
 ( ) อื่น ๆ ระบุ .....

ส่วนที่ 2 : ภูมิทัศน์วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพ

คำอธิบาย : ภูมิทัศน์วัฒนธรรม หมายถึง สิ่ง que แสดงถึงเอกลักษณ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะ ของพื้นที่นั้น ๆ หรือ ภูมิทัศน์ที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ทั้งที่ตั้งใจ และไม่ตั้งใจส่งผลให้สภาพพื้นที่ที่มีความเปลี่ยนแปลงทำให้พื้นที่มีความสำคัญ และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

: ลักษณะทางกายภาพ หมายถึง ลักษณะของภูมิประเทศ หรือสิ่งที่อยู่รอบตัวเราที่สามารถรับรู้ได้ด้วย การมองเห็น, การได้ยิน, การสัมผัส เช่น ถนน อาคารบ้านเรือน ต้นไม้ เสาไฟฟ้า ป้ายโฆษณาต่าง ๆ เป็นต้น

2.1 ท่านคิดว่าสิ่งใดที่เป็นเอกลักษณ์ที่สื่อถึงพื้นที่ ชุมชนภาคองต๋ำ ทางด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรม (ทางกายภาพ)

- ( ) ย่านตลาดเก่า ( ) ย่านชุมชนที่พักอาศัย
 ( ) ย่านแหล่งท่องเที่ยว ( ) มีสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่สำคัญ
 ( ) ตลาดนัดถนนคนเดิน ( ) อื่น ๆ ระบุ.....

2.2 จากตัวเลือก ข้อ 2.1. ให้ท่านจัดอันดับความสำคัญ โดยเรียงลำดับความสำคัญมากที่สุด มาก่อนเป็น 1,2,3 ตามลำดับ

1. ....
 2. ....
 3. ....

ส่วนที่ 3 : ปัญหา และแนวทางแก้ไข

3.1 ท่านคิดว่าสิ่งใดเป็นภัยคุกคามต่อ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (ทางกายภาพ) ของพื้นที่ชุมชน กาดกองต้า

.....

.....

.....

.....

3.2 จากข้อ 3.1. ท่านคิดว่าภัยคุกคามที่ท่านกล่าวมานี้จะส่งผลต่อสิ่งใดบ้างต่อ ภูมิทัศน์ วัฒนธรรม (ทางกายภาพ) ของพื้นที่ชุมชนกาดกองต้า

.....

.....

.....

.....

3.3 ท่านคิดว่าการบริหาร และการจัดการ จากทางภาครัฐ และเอกชนในปัจจุบัน มีความ เหมาะสม หรือไม่เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

3.4 ท่านคิดว่าการบริหาร และการจัดการ ที่เหมาะสมกับชุมชนกาดกองต้า ควรเป็นไปใน แนวทางใด เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 4 : ข้อเสนอแนะ

4.1 ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร ต่อแนวทางในการบริหาร และการจัดการต่อพื้นที่ ชุมชนภาค
 กองต์

.....

.....

.....

.....

4.2 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อผู้สัมภาษณ์

.....
 (.....)

ลงชื่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

.....
 (.....)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ปกรณ์ วนชยางค์กุล
วัน เดือน ปี เกิด	12 กันยายน 2532
สถานที่เกิด	กรุงเทพ
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2554 สำเร็จการศึกษาสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้ พ.ศ. 2557 ศึกษาต่อระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต หลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	222/163 หมู่บ้านบัวบาน ซอยวิภาวดี60 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงตลาดบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

